

Marija Partanen-Vainio

RÖLLI – ”turhaan ei saisi murehtia mutta ystävästään pitäisi huolehtia”

Rölli -elokuvien ystävyyskuvan tarkastelua kriittisen pedagogiikan näkökulmasta

Turun yliopisto

Kasvatustieteen pro gradu -tutkielma

Joulukuu 2017

"Turun yliopiston laatujärjestelmän mukaisesti tämä julkaisun alkuperäisyys on tarkistettu Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä. Työn numero järjestelmässä on 871376761."

Tiivistelmä. Partanen-Vainio, Marija. 2017. RÖLLI – ”turhaan ei saisi murehtia mutta ystävästään pitäisi huolehtia” Röllä – elokuvien ystävyyskuvan tarkastelua kriittisen pedagogiikan näkökulmasta. Kasvatustieteiden laitos. Turun yliopisto.

Tämän tutkimuksen tavoitteena on herättää keskustelua lasten ja perhe-elokuvien sisällöstä. Lasten ja perhe-elokuvat ovat mediakulttuurin tuotteita, joilla on mahdollisuus vaikuttaa ole-massa olevaan hyvään ja pahaan sekä luoda niitä tai vastaavasti vähentää. Elokuvat heijas-tavat yhteiskunnan arvoja ja normeja sekä luo sosiaalisia ja moraalisia käytänteitä. Media-kulttuuri vaikuttaa identiteettiin ja ymmärrykseen siitä, keitä olemme ja mistä tulemme. Me-dia luo omaa todellisuuttaan ja sillä on vaikutusta sosialisatiossa. Sosialisatiossa yksiot omaksuvat tiettyjä yhteisiä sääntöjä, normeja sekä käyttäytymis- ja ajattelutapoja. Median sosiaalistava vaikutus on voimakkain niillä alueilla, joilla katsojilla on vähän kokemusta tai tietopohjaa, eli lapsilla. Lasten todellisuuskäsitys on siten osin median pohjalle rakennettu luomus.

Tämän päivän lapset ovat huomisen toimijoita ja tämän tutkimuksen lähtökohtana on oletus siitä, että mediatuotteilla voidaan antaa eväitä lapselle hyvin elämiseen. Hyvin elämiseen liittyy oleellisesti ystävyys, sillä kukaan ei halua elää ilman ystäviä ja oikeudenmukaisuus toteutuu luonnollisesti ystävien välillä. Aristoteelisesti ymmärrettynä inhimillisten suhteiden perustavin muoto on ystävyys. Ystävyys on vastavuoroinen suhde, jossa on hyvää tahtoa sekä hyvään perustuvaa toimintaa, eli ystävyys on hyve ja se kuuluu tärkeimpiin asioihin elämässä. Jotta hyveelliseksi kasvaminen on mahdollista, kasvatuksen on oltava asianmu-kaista ja turvata edellytykset kasvamiselle.

Mediakulttuuri kasvattaa pedagogisella voimallaan, jopa siinä määrin, että viihdeteollisuu-desta ei voida puhua enää oheiskasvattajana. Mediakasvatus ja medialukutaito on avainase-massa vahvistettaessa kasvavan taitoa hallita mediaa. Tämä tutkimus tarkasteli neljän Röllä – elokuvan välittämää ystävyyskuvaa ja kysyi, tulisiko huomiota kiinnittää mediakasvatuk-sen lisäksi mediavälineiden sisältöihin. Lähtökohtana on oletus siitä, että ystävyys opitaan ja median avulla voidaan tyrkyttämättä kasvattaa hyvin elämiseen.

Tämä tutkimus oli laadullinen. Lähestymistapa perustui sisällönanalyysiin ja luetettavuutta vahvistettiin sisällön erittelyllä. Aineistoa lähestyttiin temaattisesti ja tekstiperustaisella analyysillä, huomioiden lisäksi se, että visuaalisen kulttuurin kuvallista ja kielellistä merki-tystä ei voida erottaa toisistaan.

Tämän tutkimuksen tulokset eivät sellaisenaan ole yleistettävissä mutta analysoitaessa elo-kuvan ilmissisältöä, voidaan todeta Röllä - elokuvien kertovan kontekstistaan, eli miten ne sijoittuvat tuottamisajankohdan ja historiallis-yhteiskunnalliseen viitekehykseen ja kertovat meistä ehkä enemmän kuin halusimmekaan. Röllä – elokuvien kuva ystävydestä on tunne-tila: toisesta pidetään, jos hänestä on hyötyä, ystävä on läsnä kun häntä tarvitaan ja kun ys-tävä on poissa, häntä kaivataan.

Pyrkimys kansainvälisille markkinoille ja taloudelliset resurssit lasten elokuvan tuotannossa sekä vähäinen kiinnostus tehdä lastenelokuvaan liittyvää tutkimusta osaltaan kertovat nyky-ajastamme elää tässä ja nyt. Ystävyys tunnetilana, ei pidä tätä maailmaa koossa, vaan se, että ystävyys on tahtotila toimia hyvin yhteiseksi hyväksi ja siksi median hyödyntäminen oheis-kasvattajana hyveisiin on ajankohtaista, huomista ajatellen.

Avainsanat: Ystävyys, lastenelokuva, perhe-elokuva, mediakulttuuri

SISÄLTÖ

1	JOHDANTO	
1.1	Tutkimuksen tavoite ja aineisto.....	1
1.2	Tutkimusasetelman konteksti.....	1
2	TUTKIMUKSEN VIIITEKEHYS	
2.1	Etiikka ja ystävyys hyveen kaltaisena.....	4
2.2	Kriittinen ajattelu ja pedagogiikka.....	6
2.3	Mediakasvatus ja kriittinen mediakasvatus.....	9
2.4	Mediapsykologia.....	13
2.5	Keskeiset käsitteet.....	16
3	TUTKIMUSASETELMA	
3.1	Tutkimuskysymykset.....	19
3.2	Tutkimusaineisto.....	20
3.2.1	Rölli hirmuisia kertomuksia.....	21
3.2.2	Rölli ja Metsänhenki.....	24
3.2.3	Rölli ja kultainen avain.....	28
3.2.4	Rölli ja kaikkien aikojen salaisuus.....	31
3.3	Sisällönanalyysi.....	37
3.4	Tutkimuksen eteneminen.....	39
4	TULOKSET	
4.1	Hyvin eläminen.....	41
4.2	Nautintoystävyyys ja hyöty-ystävyyys.....	46
4.3	Täydellinen ystävyys.....	50
4.4	Oleellinen Rölli – elokuvista.....	56
5	POHDINTA	
5.1	Media (tuotannon) sylissä.....	61
5.2	Luotettavuus pohdinta.....	65
	LÄHTEET.....	67
	LIITTEET (3).....	70

1 JOHDANTO

1.1 Tutkimuksen tavoite ja aineisto

Tutkimuksen tavoitteena on herättää keskustelua mediatuottajien vastuusta, sillä mediakasvatuksen kentällä näkökulma on keskittynyt kehittämään vastaanottajan medianlukutaitoa. Huomiota on vähemmän kiinnitetty itse mediatuotteeseen ja sen sisällön tuottamiseen sekä sisältöön. Tämän tutkimuksen näkökulmaksi on siten valikoitunut kysymys vastuusta median kasvattavasta sisällöstä. Vastuuta median kasvattavuudesta ei voi sisällyttää yksistään vastaanottajan, tässä tapauksessa ”kasvatettavan” vastuuksi, vaan vastuun olisi jakauduttava koko sille alueelle, jota media koskettaa. Esimerkiksi mediatuotannolle ja sitä rahoittavalle taholle, vanhemmille ja lapsen lähipiirille, joka mahdollistaa lapsen mediatuotteen käytön. Toisin sanoen aikuisikäisille, joilla on viimekädessä kasvatusvastuu itseään nuoremmista. Juha Suoranta (2003, 74) esittääkin, että mediavaikutuksen välinenäkökulmasta olisi aika siirtyä näiden ”välineiden” sisältöihin. Esitän että ”välineiden” sisältöä tarkastelemalla saamme tietoa itsestämme mutta meillä on myös mahdollisuus lisätä tietoa ja ymmärrystä tulevaisuuden toimijoissa ja hyvin elämisestä.

Tutkimuksen tavoitteena ei ole herättää huolta tai luoda uhkakuvia mediatuotteen, tietyn elokuvasarjan sisällöstä, vaan päinvastoin antaa toivoa siitä, että rikkaalla ja monipuolisella populaarikulttuurin tuotteilla voisi olla mahdollisuus auttaa lapsia kasvamaan. Tämä tutkimus esittää kysymyksen, olisiko mahdollista mediatuotteilla välittää kasvavalle eväitä hyvin elämiseen? Tutkimuksessa ei lähdetä arvottamaan tutkimusaineistoa laadullisesti, tarkoituksena ei ole myöskään vähätellä mediakasvatuksen tärkeyttä. Mediakasvatusta tarvitaan, mutta myös keskustelua siitä, onko vastuu koetusta ja kuullusta vastaanottajalla.

Sisällön tarkastelussa kiinnitetään huomiota elokuvahahmojen toimintaan ja kielelliseen viestitään, vastavuoroisuuteen. Tutkimustehtävänä on tarkastella Rölli -elokuvien ystävyyskuvaa hyvin elämisenä, sekä ystävyyden lajien; ystävyys nautintona ja hyötynä sekä ystävyys täydellisenä näkökulmasta.

1.2 Tutkimusasetelman konteksti

Näkevän ihmisen päivittäinen informaatio tulee silmien kautta. Pidämme näköhavaintoa luotettavana, josta kertoo myös lausuma ”Ihminen ei usko ennen kuin näkee”. Meidät lumoo elokuvan, valokuvan tai realistisen maalauksen totuudellisuus. Otamme kuvan haltuun

katsomalla sitä, pohtimatta sitä, että kuva on jonkun tuottama omien tarkoituksien mukaisesti, tällöin kuvan todelliset vaikutuspyrkimykset jäävät havaitsematta. Elokuvaan sisältyy joukko erityispiirteitä: ääni täydentää kuvaa esimerkiksi vahvistamalla kuvan realistisuutta sekä tuottamalla tunteisiin vetoavia elämyksiä, kokemuksia sekä tietoa. (Juha Herkman 2007, 63–68; Veijo Hietala 1993, 10–13.)

Medialla on mahdollisuus vaikuttaa olemassa olevaan pahaan ja hyvään, luoda niitä tai vastaavasti vähentää. Media vastaa nykyihmisen tiedollisiin, tunne- ja sosiaalisiin tarpeisiin. Median tärkeä rooli on viihdyttää ja viihdyttävä media lisää yksilön samastumista media hahmoihin ja niiden toimintaan. Ihminen tarvitsee myös median viihdyttävyyden lisäksi tiedollisia ja älyllisiä ärsykeitä elämän sisällöksi. (Anu Mustonen 2001, 170–171.)

Tämän tutkimuksen aineistona on neljä suosittua Röllä – elokuvaa, jotka nimetään julkisesti joko lastenelokuvina tai koko perheen elokuvina. Tässä tutkimuksessa elokuva ymmärretään mediakulttuurin tuotteeksi ja oletuksena on, että elokuva heijastaa yhteiskunnan arvoja ja normeja sekä muokkaa ja luo sosiaalisia ja moraalisia käytänteitä. Toisin sanoen, tutkimuksessa median rooli on merkitysten tuottamisessa ja vaihdossa. Media nähdään myös kulttuurisena ilmiönä, jossa sekoittuvat sosiaaliset ja kulttuuriset suhteet. Kulttuuri ymmärretään tässä tutkimuksessa laajassa merkityksessä, symbolisena toimintana ja kommunikaationa, eli sosiaalisena käytäntönä, joka kattaa inhimillisen toiminnan. (Reijo Kupiainen 2005, 72,74.)

Kupiainen (2005, 17) esittää länsimaisen mediakulttuurin olevan vahvasti audiovisuaalista, jossa biologisella katseella on myös mediakulttuurin ohjaama ”eettinen, moraalinen, poliittinen ja historiallinen kehyksensä.” Tutkijat mediakasvatuksen ja kulttuuritutkimuksen piiristä lienevät lähes kaikki sitä mieltä, että media ja mediakulttuuri vaikuttavat identiteettiimme ja ymmärrykseemme siitä keitä olemme ja mistä tulemme. Metafora *median sylissä*¹ viittaa siihen, että ”media on kuin syli” jonka vangitsee mutta toisaalta antaa turvaa ja lohtua, toisin sanoen media on osa elämismaailmaamme ja halusimmepa tai emme, media muokkaa myös olemistamme. Media näin ollen on tekninen aparaatti, joka välittää merkityksiä ja on ennen kaikkea sosiaalista teknologiaa johon sisältyvät inhimillinen toiminta, historia ja merkityksenanto sekä sosiaaliset ja kulttuuriset instituutiot. (Kupiainen 2005, 32, 46, 47, 75.)

¹ ”Vuonna 2002 ilmestynyt oppikirja mediakasvatuksesta kantoi nimeä Median sylissä. Kirjoituksia lasten mediakasvatuksesta (ks. Sintonen 2002). Vuonna 2003 ilmestynyt opetushallituksen Spektri-lehti (2003) jatkoi samalla linjalla otsikoidessaan koko lehden teeman nimellä Kasvatus ja median syli” (Kupiainen 2005, 46).

Suoranta (1998, 32) määrittelee mediakulttuurin (Douglas Kellnerin, 1998 tapaan) erilaisten ja eri tavoin tuotettujen kuvien ja artefaktien kokoelmaksi, joka mediakulttuurin tutkimuksen kannalta tarkoittaa sitä, että analyysin kohteina ovat kuvien ja artefaktien lisäksi ovat myös medialisoituneen kulttuurin instituutiot ja sen yhteiskunnalliset seuraukset. Tässä tutkimuksessa lähdetään näkökulmasta, jossa oletetaan median vaikuttavan kasvavan sukupolven arvoihin ja maailmankuvaan ja siten myös muokkaavan tulevaisuuden yhteiskuntaa. Mustosen (2001, 101) mukaan media parhaimmillaan voi antaa käyttäjälleen myönteisiä ja rakentavia malleja tunneilmaisuun, mutta toisaalta media voi tuottaa myös malleja, jotka vähentävät tunneherkkyyttä. Mustonen (2001, 102, 119) esittääkin, että media tarjoaa tunnekokemuksia, tietoa tunteista ja tarjoaa tunteiden harjoittelua. Medialla on tärkeä rooli lapsen persoonan ja identiteetin rakentumisessa. Tästä näkökulmasta elokuva vaikuttaa lapsen kokonaispersoonallisuuden kehittymiseen ja siksi koulutuspoliittisesti on nähty tarpeelliseksi mediakasvatuksen integroiminen koulun yleiseen kasvatuksellisiin tavoitteisiin. (Kupiainen, Sintonen & Suoranta 2008, 10.)

Tämä tutkimus tarkastelee kotimaista Röllin – elokuvien sarjaa ja tavoitteena on sisällöllisen tarkastelun avulla tuottaa kuvaus elokuvien välittämästä ystävydestä. Ystävyys ymmärrettään tässä tutkimuksessa aristoteelisesti tärkeänä osana ihmisen hyvää elämää.

Tämän tutkimuksen yhteiskunnallista merkitystä ennakolta on mahdoton arvioida, mutta ajankohtaisena tutkimuksena se muistuttaa, että hyveisiin kasvattaminen on aina ajankohtaista.

2 TUTKIMUKSEN VIITEKEHYS

2.1 Etiikka ja ystävyys hyveen kaltaisena

Tämän tutkimuksen taustalla on ymmärrys etiikasta, joka tässä tutkimuksessa mielletään ”luonteeksi” ja yhteiskunnassa vallitsevana tapoina (Matti Häyry 2003, 11.)

Etiikka tutkimuksena kysyy esimerkiksi: ”Millaisia ihmiset ovat ja millaisia heidän pitäisi olla? Minkälaista elämää he pitävät hyvänä ja oikeana? Mitä tapoja, tottumuksia, sääntöjä ja lakeja heillä on – ja mitä heillä pitäisi olla? Kuinka he käyttäytyvät ja kuinka heidän pitäisi käyttäytyä toisiaan kohtaan” (Häyry 2003, 11).

Häyryn (2003,14) mukaan aikuisten ihmisten käsitykset hyvästä elämästä muodostuvat vauraissa länsimaissa muun muassa perinteiden, uskonnon ja kasvatuksen ohella nykyisin myös tiedotusvälineiden ja viihteen välittämänä. Tiedotusvälineet ja viihde antavat malleja, joita on helpompi omaksua, kuin jäykkiä ja vanhahtavia tapoja.

Käsitykset hyvästä elämästä ja onnellisuudesta ovat olleet lukuisten filosofisten pohdintojen aiheina kautta aikojen. Esimerkiksi Aristoteleen etiikkaan eli sosiaalisiin tapoihin liittyviä kirjoituksia ja termejä on tulkittu ajankohtaisesti. (Rauno Huttunen & Leena Kakkori 2007, 83.) McIntyren (2004, 265, 268) toteaa, että nykyistä moraalikeskustelua kuvaa päättämättömyys ja rauhattomuus. Keskusteluihin osallistuvien väittelijöiden välillä ei ole yksimielisyyttä siitä, miten hyvekäsitteet sijoittuvat nykyiseen moraalikäsitteistöön tai minkälaisia taipumuksia hyve sisältää tai yksittäiseen hyveeseen kuuluu. Aristoteelisessa näkemyksessä kasvatuksella hyveisiin tarkoitettiin sitä, että ne asiat, jotka ovat itselle hyviä, ovat hyviä myös kaikille niille, jotka elävät samassa yhteisössä. Lisäksi kaikki se mikä on hyvää, ei ole yksityisomaisuutta, vaan yhteistä. Tähän perustuu myös Aristoteleen määritelmä ystävydestä, joka on inhimillisten suhteiden perustavin muoto.

John M. Cooper (1977, 622) kirjoittaa, että ystävyys on tärkeä osa Aristoteleen eettisen teorian kokonaisuutta ja kukoistavaa ihmiselämää. Huttunen & Kakkori (2007, 87–88) esittävät ystävyysväestävyyden vastavuoroisena suhteena, jossa on hyvää tahtoa sekä hyvään perustuvaa toimintaa. Aristoteles määrittelee ystävyysväestävyyden hyveeksi ja kuuluvaksi kaikkein tärkeimpiin asioihin elämässä, sillä kukaan ei halua elää ilman ystäviä ja oikeudenmukaisuus toteutuu luonnollisesti ystävien välillä (emt. 2007, 87).

Cooperin (1977, 620–624) mukaan Aristoteleen termillä ystävyys on paljon laajempi merkitys, kuin meidän nykyisessä modernissa kielessämme. Ystävyys on keskeisestä moraalisesta hyvydestä. Täydelliseen (korkeaan) ystävyyteen liittyy ajatus, tahto ja toiminta tehdä pyyteetöntä hyvää. Matalaa ystävyyttä luonnehtivat itsekeskeiset motiivit, hyöty ja nautinto. Aristoteleen mukaan täydellinen ystävyys on mahdollista vain jos ihminen on älyllisesti ja luonteeltaan hyveellinen. Tästä seuraa se, että kun suurelle osalle ihmisistä on luonnollista olla sekä hyveellisiä että paheellisia, ei täydellistä ystävyyttä voi olla olemassa kuin harvojen välillä. Mataliin ystävyyssuhteisiin liittyy myös eriarvoisuutta. Cooper (1977, 628) lisäksi esittää, että Aristoteleen ajatuksen olleen, että koska miehellä on luonnostaan korkeampi moraalitason kuin naisella, niin sen vuoksi korkean moraalin omaavan miehen ja naisen suhde on eriarvoinen. Johtopäätöksenä tästä, on Aristoteleen tulkittu tarkoittaneen täydellisen ystävyuden olevan mahdollista vain kahden täysin hyveellisen miehen välillä (Cooper 1977, 629; Kakkori & Huttunen 2014, 4).

Talbot Brewer (2005, 723) esittää, että Aristoteleen termi ”*philia*” luonnehtii erilaisia ystävyyssuhteita ja parasta ystävyyttä luonnehtii suhde, jossa kaksi ihmistä etsivät toisistaan hyvää, tahtovat toiselleen hyvää ja toimivat toista arvostaen ja epäitsekästä. Jotta ystävyys voisi muodostua, tulee henkilöiden viettää aikaa yhdessä, keskustella ja toimia yhdessä. Ystävyyydessä siis luotetaan hyvään ja toiminnalla tehdään hyvää. Lisäksi Brewer (2005, 723–726) huomauttaa, että usein tulkitaan Aristoteleen teorian ystävyydestä olevan vain mahdollista heille, jotka ovat täysin hyveellisiä. Brewer toteaa kuitenkin, että ystävyys voi olla myös lähtökohta hyveellisyyteen ja siten ystävyyttä voidaan pitää myös kehittyvänä.

Alasdair McIntyre (2004, 186–187) toteaa, että nykymaailmassa ystävyys on työnnetty yksityiselämän alueelle. Nykyisessä modernissa liberalistis-individuaalisessa maailmassa ei ole sijaa aristoteeliselle mallille yhteisöstä, joka vaikuttaisi ihmisen koko elämään ja siihen, mikä on ihmiselle hyvää. Aristoteleen näkemyksen mukaan ystävyys edellyttää kiintymystä ja yhteistä sitoutumista hyvien asioiden tavoitteluun. Modernissa näkökulmassa kiintymyksestä on tullut varsinaisen asia ystävyyydessä, eli meidän ystäviämme ovat he, joista pidämme. Toisin sanoen, nykyajassa ystävyyydessä on kyse tunnetilasta, eikä niinkään sosiaalisesta tai poliittisesta tahtotilasta toimia hyvin yhteisissä asioissa.

Hyvä elämä on ihmisen järjen ohjaajamaa. Järjellisyys ihmisessä on todennäköistä ja luonteen hyveiden harjoittamiseen tarvitaan järkeä. Ihminen, joka omaa luonteen hyveitä, voi

olla elämässään onnellinen (elää hyvin). Asianmukaisella kasvatuksella ja turvaamalla edellytykset kasvamiselle, luodaan perusta hyveelliseksi kasvamiselle. (Huttunen & Kakkori 2007, 83–84.)

2.2 Kriittinen ajattelu ja pedagogiikka

Nicholas C. Burbules & Rupert Berk (1999) esittävät, että *kriittisen ajattelun ja kriittisen pedagogiikan* yhteinen huolen aihe on oletus yhteiskunnan väestön puutteellisesta kyvystä ja asemasta, joka rajoittaa vapautta ja toisaalta ylläpitää yhteiskunnan epätasa-arvoa, siksi kirjoittajien mielestä on perusteltua kansalaisten kriittisen ajattelun vaaliminen. Heidän mukaan myös kriittisen ajattelun, että kriittisen pedagogiikan hallitseva kasvattaja voi auttaa oppijaa näkemään maailma sellaisena kuin se on ja toimimaan sen mukaisesti. Koulutus kriittisyyteen voi lisätä vapautta ja laajentaa inhimillisten mahdollisuuksien laajuutta. Harvey Siegel toteaa kriittisellä ajattelulla pyrittävän omavaraisuuteen, jotta olisi vapaa esimerkiksi perusteettomista uskomuksista (Siegel, 1988). Kriittisen ajattelun ja kriittisen pedagogiikan perinnettä ei kuitenkaan pidä pitää yhtenäisenä tai homogeenisena.

Kriittisessä ajattelussa oppilaiden taidot eivät ole pelkästään kapasiteettia etsiä syitä, totuutta ja todisteita vaan myös sitä, miten hän käyttää niitä. Kriittisessä pedagogiikassa on kasvatusta ja kehitysoptimistinen näkemistapa, jossa yksilön ja ryhmien kyseenalaistaessa uskomuksia ja herättämällä kysymyksiä eriarvoisuudesta, voidaan muuttaa elämää. Kriittisen pedagogiikan mukaan kriittinen ajattelu ottaa liian suoran yhteyden ajattelun ja toiminnan välillä. Kriittisessä pedagogiikassa muutoksen edellytys on ajatuksen ja käytännön tapahtuminen yhdessä. Molemmat kuitenkin ajavat ihmistä tunnistamaan ”miten asiat ovat”. Kriittinen pedagogiikka ja kriittinen ajattelu syntyvät tietämättömyyden ilmapiiristä ja tahdosta voittaa se, testata vääristynyttä totuutta ja tunnistaa ihmisen sosiaalinen todellisuus. (Burbules & Berk 1999.)

Kriittisen pedagogiikan perinne on arvioida eri järjestelmien uskoa ja toimia, jotka vaikuttavat yhteiskunnan rakenteissa. Kriittisen pedagogiikan ensisijainen huolenaihe on sosiaalinen epäoikeudenmukaisuus ja kiinnostus siihen, miten muuttaa epäoikeudenmukaisuutta sekä epädemokraattisuutta. Kriittisen pedagogiikan ratkaiseva ulottuvuus on se, että sen lähestymistapa on kysyvä, eli esimerkiksi jokin totuudellinen väite voi olla perusteltu tietyissä rajoissa tai tietyssä näkökulmassa, siksi väitteet ovat puolueellisia ja kritisoitavissa. (Burbules & Berk 1999.)

Suonpään ja Moision (2006) mukaan kriittisen pedagogiikan yksi tärkeimmistä kysymyksistä on, miten ylläpidetään nälkää oppimiseen, ymmärrystä, tietämystä ja sosiaalisuutta ja miten voimme vaalia sitä? Toiseksi jos tunnemme itsemme tyytyväiseksi, miten voimme herättää kriittisen oppimisen prosessin? Suonpään ja Moision (2006) mukaan nykyään on olemassa monia asiantuntijoita, jotka markkinoivat ja kertovat meille miten tulisi ajatella ja toimia, mutta asiantuntija ei voi auttaa kun tulee aika kysyä perimmäinen kysymys: “what do you want from life, ” or ”what is a good life.”. Nämä kysymykset sisältävät perusarvoja ja valintoja, joita jokainen joutuu jossain kohtaa elämässään pohtimaan.

Suonpää ja Moision (2006) esittävät, että ihmisaivot eivät ole ohjelmoitavissa olevien solujen osasto, vaan aivosolut ohjelmoituvat itse ollessaan käytössä. Suonpää ja Moision (2006) mukaan huolta herättää se, että käyttäessämme yhä enemmän internetin monipuolista ohjelmistoa halutessamme tietää jotain, niin samalla me tulemme riippuvaiseksi siitä ja vahvistamme sitä, mitä ”kone” tietää meistä ja siitä mitä haluamme tietää. Google ja muut palvelut helpottavat elämäämme muistamalla puolestamme; ”It will become our memory” (Suonpää & Moision 2006).

Hyvin elämisen arvojen olemassa olon sekä arvojen merkityksen kriittinen pohdinta ja arviointi, olisi ehkä nyt lisääntyvässä määrin ajankohtaista, sillä tiedon siirtyminen sukupolvelta toisella tapahtuu yhä enemmän hajautetusti. On mahdollista, että tietous muodostuu yksilöllisenä kokemuksena, aidon yhteisöllisyyden jäädessä osin pintapuolisia merkityksiä tuottavaksi tai markkinoilla tarjolla olevan elämän elämyksellisyyden varjoon. Suonpää (2006) toteaa:” However, this is not done in an ideologically blind manner, but always with self-reflection, by asking what one really is.”

Kriittinen mediapedagogiikka perustuu väitteeseen, että mediakulttuuri kasvattaa pedagogisella voimallaan, jopa siinä määrin, että se on ohittanut koulun antaman tiedon. Viihdeteollisuus (media) on sekä ajallisesti että sisällöllisesti vallannut tilaa kasvattajilta siinä määrin, että viihdeteollisuudesta ei voi enää puhua oheiskasvattajana. Media tuottaa haluja ja tarpeita, tyylejä, asioita ja tottumuksia. Kriittinen pedagogiikka ja orientoitunut mediakasvatus asettaa kysymyksen, miksi ihmiset osallistuvat symboliseen ja materialistiseen kulutukseen ilman kritiikkiä ja antautuvat ”hömppäviihteen” vieteltäväksi. (Suoranta 1998, 33, 35.) Toisaalta nykyistä mediakasvatusta värittää lasten määrittelemisen avuttomuus ja suojelua media ”möröltä” tarvitseväksi sen sijaan, että lähestyttäisiin mediaa osana nykyistä ja arkista todellisuutta (Kupiainen, Sintonen & Suoranta 2008, 4).

Tässä tutkimuksessa kasvatusta ymmärretään prosessina, jossa ihminen oppii ja kasvaa sosiaalisesti yhteiskunnan jäseneksi, eli sisäistää normit, on vastuullinen ja pystyy tekemään itsenäisiä päätöksiä. Kasvatusta ja kulttuuria tässä yhteydessä ovat nähtävissä yhtäläisinä siinä mielessä, että kasvatusta on symboleihin perustuvaa ja sosiaalisessa kontekstissa yksilö tuottaa merkityksiä tiettyssä ajassa ja paikassa, jossa hänen identiteettinsä rakentuu. Voidaan puhua myös kulttuurin pedagogiikasta sekä konstruktionalistisesta todellisuuskäsityksestä, jossa todellisuus ymmärretään ihmisen rakentamana. (Suoranta 1998, 34,36.)

Konstruktivistinen lähestymistapa on suosittu yhteiskuntatieteissä. Suosion taustalla on kielellinen käänne, eli todellisuutta tarkastellaan kielen näkökulmasta. Tämän näkemyksen mukaan kieli on osa sosiaalista todellisuutta, jota se konstruoi ja heijastaa. Kieli voi muuttua ajan kuluessa: uusia merkkejä (sanoja) voi syntyä ja aiempien merkkien merkitykset voivat muuttua. Oleellista kuitenkin on, että yksittäinen ihminen ei voi päättää tai muuttaa jonkun tietyn merkin tarkoittavuutta, joten sosiaalisen luonteen mukaisesti kieli on suhteellisen muuttumatonta ja niiden tulkinta on yhteisöllistä. (Janne Seppänen, 2005, 95, 108–110.)

Suoranta (2003, 47) esittää väitteen, että ”mediakulttuuri kasvattaa ihmisiä kuin itsestään.” Taustalla on ajatus siitä, että media ja tiedotusvälineet välittävät merkityksiä, jotka vaikuttavat ihmisiin ja opettavat heitä. Mediakritiikin yhteiskunnallisena tavoitteena on herätellä ihmiset valppaiksi median suhteen. Kun ihmiset oppivat mediataidot, voidaan medialla kasvattaa ja toisaalta kasvattaa mediaa. (Emt. 2003, 47.)

Toisaalta Suoranta (2003, 59–60) huomauttaa, että koulun käytänteet ovat jo pullollaan populaarikulttuurisia merkityksiä ja tällöin koulu on luonteva paikka tarkastella lasten omaksi ottamaa populaarikulttuuria, siksi Suoranta ei näe hyödyllisenä jakoa ”korkeaan” ja ”matalaan” kulttuuriin, vaan oleellista onkin kehittää lasten populaarikulttuurin kriittistä lukutaitoa. Esimerkiksi tulisi ottaa kriittinen näkökulma kieleen, sillä kieli on sosiaalinen käytänte, johon sisältyy arvoja ja valtaintressejä. Suoranta esittää kielen aina olevan ”neuvottelujen ja kamppailujen alue.” Siksi tekstiltä, kuvalta ja ääneltä voi kysyä kuka kertoo, mistä näkökulmasta ja mitä jätetään kertomatta. Suoranta (2003, 72) toteaa, että tulisi myöntää, että populaarit kertomukset ovat osa meitä ja me olemme osa populaareja kertomuksia. Toisin sanoen vaikutusyhteys on molemmin puolista, me rakennamme sisästä todellisuuttamme median avulla ja media muodostuu kertomistamme tarinoista. Tämä tarkoittaa sitä, että faktan ja fiktion erottaminen ei ole välttämätöntä, mutta on kuitenkin omattava erottelukykyä siitä, mikä on totta mikä ei.

2.3 Mediakasvatus ja kriittinen mediakasvatus

Herkman (2007, 13, 39) esittää, että visuaalinen kulttuuri on keskeisessä asemassa nykynuorten ja lasten arjessa, ja siksi median ja populaarikulttuurin² kasvatusvaikutus on kiistaton. Lastenelokuvia katsovat lapset oppivat mitä maailma on ja toisaalta myös mitä elokuva on. Voidaan siis syystä ajatella lastenelokuvan kasvattavan sekä heijastavan tiettyä lapsikäsitystä ja lasten kasvua tiettyyn elokuvakäsitykseen. (Sihvonen 1987, 191.)

Anita Seppä (2007, 15) huomauttaa, että vaikka länsimaisia nykykulttuureita luonnehditaan visuaalisiksi ja kuvallisiksi, niin se ei kuitenkaan tarkoita sitä, että kuvallisuus olisi määrällisesti lisääntynyt. Sepän mukaan olisi oleellista esimerkiksi tarkastella sitä, miten kuvallisuus muokkaa ihmisten ajattelua, havaintoja sekä tapoja. Kupiainen (2007, 36–37) toteaa, että vaikka visuaalisuus on merkittävässä roolissa nykykulttuurissa, ei ”länsimaisessa yhteiskunnassa myöskään ole kirjoitettu koskaan yhtä paljon kuin nykyään”. Kupiainen toteaa lisäksi, että visuaalisuuden lisääntymisen sijaan pikemmin on kyse kuvallisuuden ja visuaalisuuden monimuotoisemmasta käytöstä merkitysten tuottajana.

Mediakasvatusta on pitkään määrittänyt ajatus siitä, että lapsia ja nuoria tulee suojella massakulttuurin haitallisilta vaikutuksilta. Massakulttuuri sisältää muun muassa elokuvia, sarjakuvia sekä televisio-ohjelmia, nykyisin myös Internetin. Massa- ja populaarikulttuurin taustalla on käsitys kulttuurien jaosta kahteen; matalaan ja korkeaan, jossa matalaa kulttuuria edustaa massa- ja populaarikulttuuri. (Kupiainen 2005, 24.)

Donna E. Alvermann & Margaret C. Hagood (2000, 193) esittävät, että kiinnostavaa on Internetin ja sen mahdollinen vaikutus lapseen sekä vuorovaikutus nuoriin, mutta he eivät näe yksipuolisesti mediaa uhkana, sillä media murtaa korkean ja matalan kulttuurin eroja. Toisaalta media nostaa esille näkemyksiä valtasuhteista, sukupuolesta, rodusta ja sosiaaliluokista, siksi on tärkeää harjoittaa nuorten keskustelu- ja median lukutaitoa. Alvermann & Hagood (2000, 194) mukaan keskustelu- ja lukutaidot auttavat nuoria kokemaan nautintoja populaarikulttuurista samalla kun he pystyvät paljastamaan koodeja ja käytäntöjä, jotka toimivat hiljaisesti ja hallitsevasti.

Kriittisen mediakasvatuksen lähtökohtana on ollut kansalaisten ”rokottaminen” median haittavaikutuksia vastaan vahvistamalla kansalaisten medialukutaitoa. Oletukset haittavaikutuk-

² Elokuvaan liittyvänä populaarin määritelmä ymmärretään tässä tutkimuksessa tuotteena, joka on suunnattu suurelle yleisölle. Populaarikulttuurin synonyymi on ns. ”massakulttuuri”.

sista ovat kansalaisten maun alentuminen ja väärin totuuksien omaksuminen. Kriittisen mediakasvatuksen tehtävänä on avata näkemään median erilaiset toimintatavat ja median käyttömahdollisuudet erilaisissa yhteyksissä. (Herkman 2007, 12, 22, 47.)

Douglas Kellner & Jeff Share (2007) mukaan Neil Postman (1985) varoittaa, että televisio ohjaa nuorten oppimista, sillä se hallitsee nuorten huomiota, aikaa ja kognitiivisia tapoja. Julkisessa keskustelussa tiedotusvälineitä syytetään esimerkiksi perhearvojen tuhoamisesta ja lasten kasvattamisesta materialistiseksi. Ellen Seiter (2002) toteaa kuitenkin tutkimukseensa viitaten, että vaikka media edistää ja ajoittain aiheuttaa monia sosiaalisia ongelmia, liian usein yksinkertaistetaan monimutkaista suhdettamme mediaan ja ei nähdä mediaa vaihtoehdokseksi ja mahdollisuuksia tarjoavana.

Medialukutaito on jaettu eri osaamisalueiksi, mutta miten määritellään medialukutaidon osaaminen? Fairbrother Gregory P. (2014, 77) esittää, että lukutaidon määrittely ei ole helppoa ja se onkin vertailevan koulutustutkimusten huolen aihe, eikä vähiten siksi, että se vaikuttaa tutkimusohjelmiin ja niiden rahoitukseen. Lukutaito tutkimukset saavat poikkeuksetta runsaasti huomiota aikakauslehdissä. Lukutaito tutkimuksia tehdään erilaisin menetelmin riippuen siitä, mitä tutkitaan.

Lukutaito edellyttää taitoa tiedon hankkimiseen ja tulkitsemiseen sekä tietyn tyyppisten tekstien ja artefaktien tuottamiseen. Lukutaito on älyllinen väline, joka luo valmiuksia osallistua täysipainoisesti kulttuuriin ja yhteiskuntaan. Tämä tuo haasteita, sillä opettajien on laajennettava lukutaidon käsitettä ja kehitettävä uusia opetus suunnitelmia ja pedagogioita. (Douglas Kellner & Jeff Share, 2005, 369, 370.)

Kellner & Share (2005, 370) eivät yhdy väitteeseen siitä, että perinteisen kirjan aikakausi olisi ohi. Luku ja kirjoitustaidolla on edelleen suuri merkitys, sillä itse asiassa nykyisessä tieto- ja viestintä ympäristössä perinteisen painetun lukutaidon merkitys kasvaa tietokonevälitteisessä (”cyberworld”) maailmassa. Esimerkiksi Internet-keskustelu ryhmät, chat huoneet, sähköposti, Blogit, wikit, ja eri Internet-foorumit vaativat kirjoitustaitoa, joka on selkeää ja ytimekästä.

Alvermann & Hagood (2000, 203) esittävät artikkelissaan Floodin (Flood & Lapp, 1995) muistuttaneen perustellusti, että lukutaito 150 vuotta sitten määriteltiin toisin, sillä silloin

lukutaidon mittarina oli alkeellinen lukemisen ja kirjoittamisen kyky, jota todisti allekirjoitus. Hänen mukaansa media ja uusi kommunikointi tekniikat ovat ”raising the bar”, mikä tarkoittaa sitä, että yksilön on hallittava monenlaisia tekstejä toimiessaan asiantuntevasti. Tämä uusi aika edellyttää analyyttisiä työkaluja kriittisesti ”reading”. Siksi kriittinen lukutaito tulee sisällyttää myös koulujen opetussuunnitelmiin. (Alvermann & Hagood 2000, 203.)

Nyky yhteiskunnassa ja arkielämässä mediakulttuurin kattavuus on tunnustettu ja itse väli- neet ovat pedagogisia. Mediakulttuuri on eräänlaista pedagogiikkaa, joka opettaa käyttäytymistä, sukupuoliroolit, arvot ja maailman tuntemusta. Yksilöt eivät useinkaan ole tietoisia siitä, että heidän käsityksiä ja tietoa muokataan mediakulttuurin avulla, sillä sen pedagogiikka on usein näkymätöntä ja tiedostamatonta. Tämä tilanne vaatii kriittisiä lähestymistapoja, jotta olisimme tietoisia siitä, miten media rakentaa merkityksiä, vaikuttaa ja kouluttaa yleisöä, ja asettaa omaksuttavaksi viestejä ja arvoja. Kriittinen medialukutaito liittyy taitoon analysoida mediakoodeja ja yleissopimuksia, kykyä arvostella stereotyyppioita, hallitsevia arvoja ja ideologioita sekä osaamista tulkita merkityksiä ja mediatekstejä. Medialukutaidon avulla ihmiset voivat hyödyntää mediaa, tutkimalla median vaikutuksia ja käyttämällä mediaa vaihtoehtoisena tiedotusvälineenä. Kriittinen lukutaito antaa yksilöille valtaa heidän kulttuurissa ja siten antaa ihmisille mahdollisuuden luoda omia merkityksiä ja identiteettejä sekä muotoilla ja muuttaa materiaalia ja kulttuurin ja yhteiskunnan sosiaalisia oloja. (Kellner & Share 2005, 372–381.)

Medialukutaito³ (Amerikassa) koostuu viestintä taidoista, johon kuuluvat mahdollisuus käyttää, analysoida, arvioida ja kommunikoida. Tämä lukutaidon lähestymistapa sisältää populaarikulttuurin ja useat median muodot kuten musiikin, videon, internetin ja mainonnan. Media kasvatuksen tulisi olla tehokas keino haastaa sortoa ja vahvistaa demokratiaa. Kriittinen median lukutaito on kritiikkiä valtavirran lähestymistapaan ja poliittinen hanke demokraattisen yhteiskunnan puolesta. Tämä kuitenkin edellyttää monialaista kriittistä tutkimusta; populaarikulttuurin ja kulttuuriteollisuuden, jotka käsittelevät luokka, rotu, sukupuoli, seksuaalisuus ja valta kysymyksiä, sekä edistää vaihtoehtoisen ”counterhegemonic” tiedotusvälineiden tuotantoa. Media ja tietotekniikka voivat olla myös lisätä niiden ihmisten vaikutusmahdollisuuksia, jotka ovat syrjäytyneitä tai marginaalissa, voidessaan median

³ Suomalaiseen käytäntöön 2000- luvulla vakiintui mediakasvatuksen käsite, vaikkakin opetussuunnitelmissa löytyy medialukutaito (Kupiainen, Sintonen & Suoranta 2008, 5).

avulla ilmaista huolensa hallitsevalle ryhmälle. Kriittinen medianlukutaito tarjoaa mahdollisuuden osallistua sosiaaliseen todellisuuteen. (Kellner & Share 2007.)

Alan Luke ja Peter Freebody (1999) ovat kehittäneet Kellner & Sharen (2007) mukaan media pedagogiikkaa, jossa lukutaito kehystetään osaksi käytäntöjä. Luke ja Freebody kirjoittavat, että tehokas lukutaito edellyttää neljä perusröoliä, joiden avulla oppilaat voivat “break the code...participate in understanding and composing...use texts functionally...[and] critically analyze and transform texts by acting on knowledge that texts are not ideologically natural or neutral.” (Douglas Kellner & Jeff Share 2007.)

Douglas Kellner & Jeff Share (2007) esittävät, että viestintäteknikat ovat yhä helpommin nuorten ja tavallisten kansalaisten ulottuvilla ja sen avulla voidaan edistää koulutusta, demokraattista itseilmaisua ja sosiaalista edistystä. Medialukutaidon osalta katse voidaan kääntää myös passiivisiin kuluttajiin ja heidän osallistumisen elvyttämiseksi. Medialukutaidon tavoitteena on auttaa opiskelijoita muuttamaan itseään sosiaalisesti aktiiviseksi kansalaiseksi ja samalla muuttaa yhteiskuntaa vähemmän ahdistavaksi ja lisätä tasa-arvoista demokratiaa. Siksi kriittinen medialukutaito ei tästä näkö kulmasta ole vaihtoehto, se on välttämätöntä. “...critical media literacy is not an option, it is an imperative” (Kellner & Share (2007).

Suomessa monilukutaito ja tieto- viestintäteknologinen osaaminen on Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2016) ohjeistettu varhaiskasvatuksen tehtäväksi. ”Monilukutaidolla tarkoitetaan erilaisten viestien tulkinnan ja tuottamisen taitoja” (Opetushallitus 2016, 23–24). Monilukutaidon perustana ovat erilaiset tekstit, jotka voivat olla kirjoitetussa, puhutussa tai digitaalisessa muodossa. Monilukutaito koostuu kuvan-, numeerisen-, median- ja peruslukutaidosta. Monilukutaito edellyttää aikuisen mallia ja rikasta tekstiympäristöä, lapsen tuottamaa kulttuuria ja lapsille soveltuvia kulttuuripalveluja.

Esitän, että nyt olisi tilausta myös medianlukutaidon tutkimukselle. Perustavanlaatuisia kysymyksiä voisivat olla: Miten medianlukutaito voidaan tarkasti määritellä ja kuvata? Mikä johtaa medianlukutaitoon? Mitkä ovat media lukutaidon seuraukset? Medianlukutaito on perusopetuksen opetussuunnitelmissa mutta tutkimus medialukutaidosta on vähäistä, vaikka sen merkitys (moni)lukutaidon rinnalla on yhä tärkeämpää. Nämä edellä mainitut perustavanlaatuiset kysymykset tulisi asettaa medialukutaidolle ja lisäksi kysyä, mikä merkitys on

esimerkiksi yksilölle medialukutaidolla? Vai olisiko sittenkin perusteltua ja tehokkaampaa kiinnittää huomiota median sisältöihin ja informaalin oppimiseen?

Kupiaisen (2005, 9, 15,16) toteaa, että nykyisin kasvamme monikansallisessa mediakulttuurissa, joka on sidoksissa kuviin ja toimintamalleihin, niin se on nostanut syystäkin esille mediakulttuuriin liittyvän eettisen kysymyksen sosiaalistumisesta ja kasvamisesta. Media-kulttuuri näyttäytyy yhä lisääntyvässä määrin informaalin ja formaalin oppimisen alueena, niin huoli lapsiin ja nuoriin kohdistuvasta median vaikutuksista elää arkikeskustelussa. Keskusteluissa nousevat esille medioiden sisällöt ja esitykset, sekä vastuut, arvot, vaikutus ja ihmisyyt. Erityisesti huoli median negatiivisista vaikutuksista lapsiin on ollut jo vuosia keskusteluja leimaavana sävynä. Viihdeteollisuudesta on tullut ”opetuspaketti”, joka on lisännyt arkipäivän oppimista lasten ja nuorten maailmassa, toisin sanoen arki opettaa ja toimiessa opitaan (Suoranta 2003, 91, 96).

Elämismaailmassamme media ja teknologia ovat siis välineitä, jotka muokkaavat kokemuskiamme, käsitystä maailmastamme, itsestämme ja luoden maailmaa. Tähän käsitykseen pohjautuen media ja teknologia nostaa esille kysymyksiä hyvästä elämästä ja sen merkityksellisyydestä. Elämänsisältömme koostuu yhä enemmän viihteestä ja teknologiasta sekä opetuksen kehittymisestä teknologia-avusteiseksi. Lisäksi Kupiainen (2005, 17) ehdottaa, että kiinnitettäisiin enemmän huomiota ”tekniikan ymmärtämiseen, ja hallintaan eettis-moraalisten valmiuksien kehittämiseen.” Media ja teknologia ovat kulttuurisia rakenteita, ”joita käytämme ja jotka määrittelevät meitä ja kulttuuriamme” (Emt. 2005, 18). Kupiainen (2005, 19) toteaa, että ymmärtämällä ihmisen ja teknologian suhteen, saamme valmiuksia eettis-moraalia tukevaan mediakasvatukseen.

Mustonen (2001, 33–34) esittää mediakasvatuksen tuottamaksi mediataidoksi median aktiivisen ja kriittisen käytön eli median käyttämistä tiedonhankintaan sekä sosiaalisiin ja tunnetarpeisiin, sekä median taustarakenteiden tuntemuksen, joka auttaa ymmärtämään median välittämää näkökulmaa. Kolmanneksi olisi syytä osata tekniset-aidot, jotta mediasta olisi enemmän iloa ja hyötyä. Lisäksi tarvitaan medialukutaitoa, jotta osaa käyttää mediaa järkevästi ja valikoida ydinasiat, sekä tulisi taitaa viestintätaitoihin sisältyvät uudet puhettavat, vuorovaikutuksen hallinta sekä kielitaito. Lopuksi informaation hallinnan osaamisen, joka pitää sisällään informaation valikoimisen ja järjestämisen sekä sähköpostiviestien kohdentamisen ja rajoittamisen. (ks. myös Herkman 2007, 48.)

2.4 Mediapsykologia

Mediapsykologiassa painotus on ihmisen hyvinvoinnin lisääminen. Mediapsykologiassa tarkastellaan ihmisen ja median suhdetta, sekä miten merkitykset ja vaikutukset syntyvät. Mediapsykologiassa media on tunteiden kyllästävä, se tuottaa tunteita, välittää niitä ja se herättää myös kiihkeitä keskusteluja puolesta ja vastaan, yhä kasvavassa määrin. Mediapsykologiasta aloitettiin puhua 1970-luvulla, kun näkökulma painotti vastaanottajan ja käyttäjän osuutta ärsyke- ja mediakeskeisyyden sijaan. (Mustonen 2001, 5,16, 19.) Mediapsykologiassa mediakäyttäytymistä ovat mediasisältöjen tuottaminen, valikoiminen ja tulkitseminen sekä mahdolliset muutokset median käyttäjässä; esimerkiksi ”ajattelussa, asenteissa tunteissa ja toiminnassa” (Emt. 2001, 9,16).

Mediapsykologia tarkastelee siis median käyttäjään (vastaanottajaan) kohdistuvia merkityksiä ja vaikutuksia, sekä tunteiden, tiedostamattomien prosessien osuutta, sosiaalisia ulottuvuuksia ja kulttuurisidonnaisia puhetapoja. Median vaikutustutkimukset ovat osoittaneet, että mediasisältö vahvistaa käyttäjän jo olemassa olevia ominaisuuksia ja toisaalta ohjaa käyttäjää mediavalinnoissa ja sisältöjen tulkinnassa. Mediapsykologiassa puhutaan informaatiosta tiedon sijaan, sillä mediaesityksiltä ei voida odottaa (Platonin määritelmän mukaan) tietoon sisältyvää ja perusteltua totuusarvoa. (Mustonen 2001, 9, 13, 19.)

Mediapsykologisen tarkastelun lähtökohta on *kognitio ja kognitiivinen psykologia*, joka tutkii havaintojen jäsentämistä ja tulkintaa (informaationkäsittelyä). Tutkimalla informaationkäsittelyä saadaan tietoa mediankäyttäjistä, ympäristöstä ja miten se ohjaa toimintaa. Mediankäyttäjän havaintotoiminnot kertovat vuorovaikutteisesta mediasuhteesta ja siten on selvää, että eri tilanteissa ja ympäristössä mediankäyttäjän ajattelutavat painottavat eri asioita. Vaikka havainnot perustuvat synnynnäisiin aistivalmiuksiin, ne kehittyvät koko elämän ajan ja siksi myös todellisuuden tulkinta syntyy havainnoista, jotka syntyvät mediankäyttäjän kokemusten, asenteiden ja sosiaalisten normien myötävaikutuksella. Konstruktivistiset teoriat korostavat muistin ja ympäristön vaikutusten merkitystä havaintoihin. Sosiaalisen informaatiokäsittelyn teoriassa painotus on sosiaalisen kokemuksen ja normien merkitysten tulkinnassa. (Mustonen 2001, 19, 20, 25.)

Mustonen (2001, 25, 27) viittaa muun muassa Gergeniin (1999; 1985) jonka mukaan sosiaalinen konstruktionismi korostaa erilaisia puhetapoja välineenä, jonka avulla itseä ja maa-

ilmaa hahmotetaan sekä rakennetaan todellisuutta. Todellisuustulkintoissa keskeisenä ajattelua ohjaavina rakenteina ovat: skeemat, skriptat ja symbolit. Skeemat toimivat mediatulkintojen ja vaikutuksen kehyksinä. Skeemat sisältävät muun muassa ”odotuksia, haluja, arvoja tunteita ja tavoitteita”, jotka kehittyvät vuorovaikutuksessa ihmisen ja ympäristön kanssa.

Henry Bacon (2004, 47) esittää, että olipa sitten maailman havaitsemisesta tai elokuvan katsomisesta, kokemuksemme ja aiemmin omaksutut tiedot organisoituvat mentaalisiksi malleiksi eli skeemoiksi, jotka muuttuvat uusien kokemusten myötä. Mustonen (2001, 29) esittää Bowerin (ym., 1979) ja Abelsonin (1977) mukaisesti skriptin viittaavan stereotyyppiin tapahtumiin. Skriptit ovat tavallaan käsikirjoituksia, jotka auttavat käyttäytymään eri tilanteissa tilanteiden edellyttämällä tavalla. Skeemojen muuttuessa jäykiksi ja kaavamaiseksi, on kyse stereotyyppioista. Symboli on jotakin enemmän kuin on, esimerkiksi esine tai asia johon liittyy jaettu ja yksilöllinen merkitys. (Mustonen 2001, 29.)

Mustosen (2001, 55) mukaan mediavaikutukset syntyvät mediasisällön, käyttäjän ja kulloisenkin tilanteen vuorovaikutuksessa, siksi median vaikutusta on vaikea selvittää, mutta mediapsykologisen tutkimustiedon pohjalta voidaan tunnistaa niitä edellytyksiä, yksilö ja tilanetekijöitä, jolloin mediavaikutus on todennäköistä. Mediaa ei siis voi yksistään pitää syyllisenä tiettyihin asenteisiin tai käyttäytymismalleihin, mutta mediaa voidaan pitää osasyynä niihin. Median käyttäjän tulkinnalle ”antavat pohjaa yksilölliset mieltymykset, ajattelun rakenteet, elämäkokemukset ja ryhmäjäsenyydet sekä myös persoonallisuus ja identiteetti suuntaavat mediavaikutuksia” (Emt. 2001, 59).

Veli-Matti Värri (2004, 118) esittää, että pienet lapset ovat ”sekä emotionaalisesti että intellektuaalisesti riippuvaisia vanhemmistaan ja heidän todellisuuskäsityksistään.” Lapset omaksuvat vanhemmiltaan tavat, säännöt, normit ja ajankäsitykset, eli sosiaaliset käytänteet. Sosiaalinen tilanne vaikuttaa syntyvään kokemukseen. Toisin sanoen ei ole sama asia seuraako elokuvaa yksin ja luo oman käsityksen koetusta, kuin tilanteessa, jossa toiset katsojat tuovat koettuun elämykseen oman tulkintansa. Yhdessä katsotusta ja koetusta, tulee siis yhteinen kokemus, vaikkakin yksilöllisesti koettu. Mustonen (2001, 60) toteaaakin, että muiden henkilöiden läsnäolo ja itselle tärkeiden läheisten vaikutus välittyy tulkintaan ja kokemukseen.

Raisa Koivusalo-Kuusivaara (2007, 253) esittää tutkimukseensa perustuen, että vanhemmat ovat ensisijaisesti määrittämässä mediasisällöllisiä ja mediavälineellisiä puitteita, joissa lapsen mediatulkinta tapahtuu. Näin ollen, kun lapsi katsoo vanhempiansa kanssa elokuvaa, jonka vanhemmat ovat olemassa olevasta tarjonnasta valinneet käsityksiensä ja ennakkoodotuksiensa perusteella, on kyse yhdessä viihtymisestä mutta lisäksi myös yhteisistä jaettavista merkityksistä, kuten arvoista, asenteista ja niihin liittyvistä toimintatavoista. Herkman (2001, 86) huomauttaa, että tulisi ”muistaa että verbaalinen kieli ei ole ainoa tapa jäsentää todellisuutta -.”

Media luo omaa todellisuuttaan ja massamedialla on vaikutusta sosialisatiossa. Sosialisatiossa yksilöt omaksuvat tiettyjä yhteisiä sääntöjä, normeja sekä käyttäytymis- ja ajattelutapoja. Mustonen (2001, 63) kirjoittaa, että ”erityisesti lasten todellisuuskäsitys on median pohjalle rakennettu luomus.” Koko perheen elokuvat ovat kohdistettu nimensä mukaisesti koko perheelle ja myös hyvin nuorille lapsille. Median sosiaalistava vaikutus on voimakkain niillä elämänalueilla, joilla katsojalla on vähän kokemusta tai tietopohjaa (Mustonen 2001, 63; Kupiainen, Sintonen & Suoranta 2008, 7). Koivusalo-Kuusivaaran (2007, 251–254) mukaan mediasisällöt, -välineet sekä sosiaaliset suhteet muodostavat lapselle mediaympäristön, jossa lapset oppivat muun muassa sosiaalista kanssakäymistä sekä rakentavat identiteettiään.

2.5 Keskeiset käsitteet

Termin *audiovisuaalinen* etymologia on latinan kielisissä sanoissa, jotka tarkoittavat kuulemista (audio) ja näkemistä (visio). Audiovisuaalinen liitetään usein mediaan, joka on äänellis-kuvallista viestintäteknologiaa. Suomessa medialla viitataan viestintävälineisiin ja voittoa tavoittelevaan toimintaan. Kun audiovisuaalinen sanaan liitetään sana media, rajataan silloin ulkopuolelle printtimedia, esimerkiksi lehdistö, kirjallisuus ja radio. Näin ollen audiovisuaaliseksi mediaksi tästä lähtökohdasta määritellään esimerkiksi elokuva, video ja multimedia. (Herkman 2001, 12–14.)

*Etiikka ja moraal*i muodostavat käsiteparin, joita usein nähdään käytettävän toistensa synonyymeina. Sanojen ”etiikka” ja ”eettinen” voi ajatella viittaavan luonteen tai persoonallisuuden piirteeseen, kun taas ”moraalissa” ja ”moraalisessa” on kysymys jonkin yleisen ohjeen tai periaatteen mukaisesta toiminnasta. (ks. esim. Juhani Pietarinen, 2015; Suoranta 2003, 123). Häyry (2003, 17) tarkoittaa etiikalla ja moraalilla ”niitä tottumuksia, tapoja ja rajoituksia, jotka säätelevät ihmisten elämää.

Kasvatus tässä tutkimuksessa ”ei ensisijaisesti ole tiedollinen eikä edes taidollinen tehtävä, vaan pikemminkin etiikan ja moraalien (arvojen, normien, hyvien tapojen ja käyttäytymissääntöjen pohdinnan) aluetta –” (Suoranta 2003, 69). Lisäksi kasvatus nähdään myös kasvatusdialogisena tapahtumana, johon sisältyy *kasvatusvastuu*. Kasvatusvastuu ”on velvoittava lähtökohta, joka perustelee, miksi kasvattajana ei ole eettistä eikä metafyyssistä oikeutta alistaa kasvatettavan kokemuksia oman maailmankuvansa mukaisiksi” (Värri 2004, 29). Kasvattajan vastuu tässä tutkimuksessa koskettaa myös eettisesti mediatuotantoa ja tarkastelun kohteena ovat mediatuotteen moraaliset kysymykset.

Koko perheen elokuva termillä tämän tutkimuksen yhteydessä tarkoitetaan elokuvaa, joka on S – merkitty eli sallittu kaikenikäisille tai aiemman luokituksen mukaan 3. Ikärajat perustuvat kuvaohjelmalakiin, jonka tarkoitus on suojella lapsia haitallisilta vaikutuksilta. (ks. <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2011/20110710>). Rölli – elokuvien yhteydessä käytetään termiä myös lastenelokuva, mutta tutkimusasetelmasta johtuen, tässä tutkimuksessa Rölli-elokuvat ymmärretään koko perheen elokuvana ja on käyttökelpoinen jo siksi, että elokuva mitä todennäköisesti elokuvateatterissa on katsottu lapsen lähiaikuisten kanssa.

Kulttuuri käsitteen lähtökohta on latinan sanassa cultura, jolla viitataan maanviljelyyn, eli siihen on liittynyt tekemisen merkitys, sekä lisäksi ulottuvuudet materiaalisesta ja henkisestä tasosta. Kulttuuri sai arvottavan merkityksen 1800-luvun aikana, jolloin maailma jaettiin sivistyneisiin eurooppalaisiin kulttuureihin ja ns. barbaarisiin kulttuureihin, joita oli lupa sivistää. Euroopassa kansalliset kulttuurit ja piirteet syntyivät nationalisuuden hengessä. jolloin oli mahdollista jakaa kansakuntia sivistyneisiin ja takapajuisiin. Kulttuuri on siten heijastuma jonkun tietyn kansan tai ihmisryhmän elämäntavasta. Kulttuuri korkeammassa merkityksessä on edustanut sekä älyllisiä että taiteellisia saavutuksia, kuten tiedettä, kuvataidetta ja arkkitehtuuria. (Herkman 2001, 16–17.)

Tämän tutkimuksen termillä *kulttuurin pedagogiikka*, tarkoitetaan näkemystä, jossa ihminen oppii myös järjestettyjen opetustilanteiden ulkopuolella, eli kasvaminen ja oppiminen ovat tapahtumia arjessa, sillä arjen käytännöt tuottavat itsestään merkityksiä. (Suoranta 2003, 48,49.)

Media -termi tulee ”latinan medium- sanasta, joka tarkoittaa ilmaisun tapaa ja sitä sosiaalista yhteyttä, jossa ilmaisu on tuotettu ja välitetty” (Mustonen 2001, 8).

Medioituminen sisältää käsityksen siitä, että havaintomme ja kokemuksemme on enenevässä määrin mediavälitteinen. Kokemus ja ymmärrys maailmasta sekä tapamme hahmottaa maailmaa on yhä enemmän mediana välittämää. Saamme informaatiota esimerkiksi television uutisten ja internetin kautta sekä viihteen kautta unelmia ja mielihyvää. Media on myös yksi keskeinen yhteisöllisyyden rakentaja. (Herkman, 2001, 18–19; Seppänen, 2005, 93; Suoranta 2003, 50.)

Mediapsykologiassa tarkastellaan sitä, mitä ihmiset tekevät medially ja mitä media tekee ihmiselle. (Mustonen 2001, 8.)

Populaarikulttuuri tarkoittaa ensinnäkin kansankulttuuria, joka juontaa juurensa 1800-luvun taitteen molemmille puolille, jolloin sivistysporvariston romanttinen katse löysi kansasta viisauden ja alkuperäisyyden lähteen. Kansankulttuurista tuli romantiikalle ase klassismia vastaan. Lisäksi kansankulttuuripainostus sopi nousevaan nationalismiin sekä tarjosi modernin yhteiskunnan kritiikille pääväylän. Toisessa merkityksessä populaarikulttuuri tarkoittaa työväenkulttuuria, joka 1800-luvun puolivälissä syrjäytti kansankulttuurin. Työväen elämäntavasta rakennettiin tietoinen vaihtoehto porvarilliselle ”korkeakulttuurille”. Kolmannessa vaiheessa populaarikulttuuri tarkoittaa mediakulttuuria, jossa populaari ei viittaa kansaan vaan juontaan latinan kielen *populus* – sanaan olla suosittu tai monien pitämä. Nykyisen käsityksen mukaan populaarikulttuuri tuottaa myös merkityksellisiä elämyksiä ja kokemuksia, jotka nähdään voimavarana arjen harmautta vastaan. (Herkman 2001, 29; Herkman 2007, 23; Tarmo Malmberg 2004, 461–463.) Populaarikulttuurilla on monia vaikutusmekanismeja: teksti, kuva ja ääni, jotka yhdessä muodostavat vallitsevan muodostelman. (Suoranta, J. 2015, 295.)

Donna E. Alvermann & Margaret C. Hagood (2000, 195) esittävät Kellnerin (1995) tarjonneen populaarikulttuurin termille vaihtoehtoa; mediakulttuuri. Kellnerin (1995) argumentti on seuraava:

“The advantage of signifying that our culture is a media culture, that the media have colonized culture, that they are the primary vehicle for the distribution and dissemination of culture, that the mass media of communications have supplanted previous modes of culture like the book or spoken word, that we live in word in which media dominate leisure and culture. (p.35)” (Alvermann & Hagood (2000, 195).

Alvermann & Hagood (2000) arvostavat Kellnerin argumentointia mutta käyttävät itse kuitenkin populaarikulttuuri termiä, perustellen populaarikulttuuri-termin käytön yleisyyttä kulttuuriopin kirjallisuudessa ainakin sillä hetkellä.

3 TUTKIMUSASETELMA

3.1 Tutkimuskysymykset

Huttunen & Kakkori (2007, 84) tulkitsevat Aristoteleen hyvän elämän muodostuvan poliitikon, filosofin ja nautiskelijan kultaisesta keskitiestä, johon sisältyy myös ystävyys. Ystävyysuhteiden yllä pitäminen on yksi tärkeimmistä, jonka lisäksi ihmisen tulee syödä ja juoda kohtuudella (nautiskella), harjoittaa pohdintaa (filosofiaa) sekä osallistua yhteisten asioiden hoitamiseen (politiikkaan). (emt. 2014, 373–374.)

Tämä tutkimus tarkastelee ystävyyden kuvaa Röllin – elokuvista. Tutkimuksessa ystävyys nähdään kahden tai useamman roolihenkilön interaktionana. Tutkimuksessa tarkastellaan miten ystävyysuhteita rakennetaan ja ylläpidetään sekä mitkä tai miten teot tai sanat kertovat ystävyydestä, analysoinnin painopisteen ollen kuitenkin tekstissä. Tämän tutkimuksen ystävyyttä on sosiaalisesti vastuuntoinen, jolla tarkoitetaan elokuvahahmon tahtoa ja toimintaa asettaa toiset oman edun tai mielihyvän edelle, sekä hahmon tahtoa aidosti auttaa ja hyväksyä muut sellaisena kuin ovat.

Viiteteorian johdattelemana Röllin -elokuvista tarkastellaan kuvaa ystävyydestä ja kysytään:

Mitä on:

1. Hyvin eläminen
2. Ystävyys nautintona ja hyötynä
3. Ystävyys täydellisenä

3.2 Tutkimusaineisto

Tutkimuksen aineistona on neljä Röllä – elokuvaa (yht. 5h 42min.). Elokuvat ovat fantasiaa ja Seppäsen (2005, 60) mukaan fantasialla, eli ”kuvittelukyvyllä on tärkeä tehtävä identiteettien kehittämisessä.” Fantasiat rakentavat siltoja tietoisesta ja tiedostamattoman välille, sillä katsojalla on mahdollisuus kokea itsensä toimijana ja samalla saada nautintoa. Usein fantasian merkitystä vähätellään, vaikka fantasialla on keskeinen rooli arvojen ja asenteiden juurtumisessa osaksi ihmisen arjen käytänteitä ja toimintaa. Fantasia on siis kulttuurisesti sekä historiallisesti muuttuva ja sen avulla voidaan myös kyseenalaistaa vallitsevia arvoja ja asenteita. (Seppänen, 2005, 61, 62.)

Röllä-elokuvia on tehty kaikkiaan viisi. Elokuvista yksi on animaatio *Röllän sydän*, vuodelta 2007. Tämän elokuvan pois jättäminen tutkimusaineistosta perustuu elokuvien erilaiseen ilmaisuun. Animaatio on elokuvaa siinä missä näytelmäelokuvaakin, mutta siinä on myös kuvataidetta ja grafiikkaa. Tutkimuksen tavoitteena on analysoida elokuvien sisältöjä, erityisesti roolihenkilöiden vuorosanoja ja vuorovaikutusta. Animaatioelokuvan rooli-ilmaisun koetaan olevan siinä määrin erilaista, joten tulkinnan luotettavuuden kannalta, todettiin animaation pois jättämisen olevan perusteltua.

Ensimmäinen Röllä- elokuva: *Röllä – hirmuisia kertomuksia* on vuodelta 1991, seuraava *Röllä ja metsänhenki* vuodelta 2001, *Röllä ja kultainen avain* vuodelta 2013 sekä uusin *Röllä – kaikkien aikojen salaisuus* vuodelta 2016. Elokuvat ovat ilmestyneet 25 vuoden sisällä, joten elokuvat ovat myös sisällöllisesti vertailukelpoisia keskenään. Elokuvat perustuvat Allu (Allan) Tuppuraisen luomaan Röllä – peikon hahmoon, joka myös esittää Röllää kaikissa analysoiduissa elokuvissa (elokuvien bibliografia liite 1.).

Analyysi aloitettiin tarkastelemalla tutkimuksen aineistona olevien elokuvien ensivaikutelmaa. Apuna käytettiin soveltaen Herkmanin (2007, 101–102) esittämiä kysymyksiä visuaalisen kulttuurin laadullisesta analyysistä. Näiden kysymysten avulla rakennettiin yleiskuva elokuvan ilmisällöstä ja ystävyyteen liittyvistä teemoista. Ilmisällön yleisenä kysymyksenä, joista laadittiin koodausrunko (liite 2.) olivat: Kenen näkökulman elokuva asettaa etusijalle? Minkälaisia arvoja ja asenteita esitys ilmentää? Minkälainen maailmankuva on elokuvan taustalla? Kuinka elokuva sijoittuu tuottamisajankohdan historiallis-yhteiskunnalliseen viitekehykseen? Lisäksi kysymykset: Kuka/ketkä/mikä on toimija ja kuka/mikä on toiminnan kohde? Häivytetäänkö jonkun toimijuus taka-alalle? Minkälaisia merkityssiltoja ja

viittauksia esitetään? Minkälaisia viittauksia rakennetaan toisiin teksteihin tai medioihin (hahmoihin, henkilöihin, tarinoihin, nimiin)?

Elokvien ensimmäinen tarkastelu perustuu koodausrunon (liite 2.) muistiinpanoihin. Koodausrunkoon perustuva tutkimusaineiston esittely sisältää juonen pääpiirteet sekä kontekstin aikaansa ja muihin mediatuotteisiin. Tutkimusaineistona olevat elokuvat ovat fiktiivisyydestä huolimatta myös lumoavia totuudellisuudessaan. Totuudellisuuden ja tuttuuden vaikutelmaa on rakennettu lukuisilla viittauksilla esimerkiksi toisiin teksteihin, medioihin, hahmoihin ja tarinoihin.

Tutkimusaineiston laajahkoa esittelyä perustellaan sillä, että elokuvalla on taipumus kasvat-
taa tahtosimme tai emme. Jotta ymmärtäisimme ja voisimme luoda objektiivisen analyysin elokuvien ystävyyskuvasta (joka kertoo meistä), on kontekstin näkyväksi tekeminen oleel-
lista fiktiossa piilossa olevan todellisuuden esille tuomisessa. Tutkimusaineiston konteksti-
suuden kuvailu on osa tämän tutkimuksen viitekehysellistä tulosta.

3.2.1 *Rölli hirmuisia kertomuksia*

Rölli, hirmuisia kertomuksia elokuvan näkökulma on Röllin, joka on myös kertojajäänenä. Elokuvan keskeiset hahmot ovat Röllin lisäksi Maahis-keiju, Isorölli, Roskanheittäjien yli-
pappi sekä Suuri Roska. Elokuvan juoni rakentuu metsää suojelevien ja metsää hyväksikäyt-
tävien välisenä taisteluna. Elokuvan alussa Rölli tarvitsee töllinsä lämmitystä ja sopan keit-
tämistä varten puuta ja aikoessaan kaataa vanhan suuren puun, tämä puu alkaa puhua säi-
käyttäen Röllin. Vanha puu pyytää Rölliä keräämään mieluummin pudonneita oksia. Rölli
suostuu tähän vaikkakin toteaa kiltteyden aiheuttavan pelkästään harmia.

Rölli pelkää Suurta Rölliä ja Maahis-keijun kanssa he onnistuvat pakenemaan Suurta Rölliä.
Maahis-keijun mielestä he ovat ystäviä Röllin kanssa. Rölli kuitenkin kaipaa jotain enem-
män, hän haluaisi tavaroita niin paljon, että olisi metsän arvokkain ja mahtavin. Rölli myös
on sitä mieltä, että hienot vaatteet tekisivät onnelliseksi ja kun olisi tavaraa, olisi myös ystä-
viä.

Roskanheittäjien ylipappi käyttää Seesteistä ja Lerkkasta (ihmisiä) sekä joukkoa roskanheit-
täjiä saadakseen metsän valtaansa. Rölli ihastuu tavaroihin ja selittää hämmentyneelle Maa-
his-keijulle heidän olevan kuluttajia. Rölli antaa Maahis-keijulle kuluttajavalistusta hyödyk-
keistä ja yhteiskuntajätteistä. Kun Rölli maistelee mökyöoliä, OyAb:n taikajuomaa, Rölli

väittää Maahis-keijulle olevansa iloinen. Maahis-keiju yrittää hillitä Rölliin taikajuoman maistelua, jolloin Rölli uhoaa syövänsä maahiskeijuja keskimäärin kolme päivässä ja juovansa kuravettä päälle. Maahis-keiju jättää Rölliin mökyöölinsä seuraan.

Pian koko metsä alkaa olla roskan peitossa ja metsän asukkaat Suuren Roskan palveluksessa. Maahis-keiju aikoo lähteä metsästä pois, mutta roskanheittäjät saavat Maahis-keijun vangikseen. Rölli toivuttuaan taikajuomasta, löytää Rölli Maahis-keijun metsänväelle jättämän jäähyväiskirjeen. Rölli tulee yksinäiseksi ja surulliseksi. Etsiessään Maahis-keijua myös Rölli joutuu roskanheittäjien vangiksi Suuren Roskan maanalaiseen luolaan. Jäädessään vangiksi Rölli saa sattumalta tietää, että roskanheittäjät voi voittaa harjan avulla.

Isorölli, jolla on Maahis-keijun rappuharjan harjaosa kampanaan, lähtee seuraamaan houkuttelevia mainoslauseita alesta ja erikoistarjouksista. Mainoslauseiden johdattelemana Isorölli menee Suuren Roskan luolaan. Peloton Isorölli on uhka Roskanheittäjille. Roskanheittäjät eivät mahda mitään Isoröllille, koska hänellä on hallussaan harja. Maahis-keiju ja Rölli selviävät Suuren Roskan nielusta Maahis-keijun hiusharjan avulla. Hiusharja koituu Suuren Roskan kuolemaksi silloin, kun Maahis-keiju onnistuu Rölliä pelastaessaan heittämään hiusharjansa Suuren Roskan suuhun, jolloin Suuri Roska ahnaasti nielee harjan.

Selvittyään Suuren Roskan luolasta maankamaralle, Rölli ja Maahis-keiju kohtaavat lähellä vanhaa suurta puuta Roskanheittäjien ylipapin, joka on selvinnyt luolan tuhosta. Juuri kun Rölli ja Maahis-keiju uskovat loppunsa tulleen, suuri vanha puu kaatuu ylipapin päälle ja Rölli ja Maahis-keiju pelastuvat. Aluksi Rölli ja Maahis-keiju ovat surullisia suuren puun kuolemasta, mutta pian he huomaavat, että puusta kasvaa uusia oksia ja lehtiä. Rölli ja Maahis-keiju lähtevät onnellisena käsikkäin kävelemään syvemmälle pelastettuun metsään.

Elokuva sijoittuu tuottamisajankohdan yhteiskunnalliseen viitekehykseen, sillä siinä esitetään viittauksia yhteiskunnallisiin tapahtumiin, toisiin teksteihin, medioihin, hahmoihin, tarinoihin ja nimiin.

Rölliin sanat (atomiytimestä) atomivoimasta sähköntuottajana, antaa viitteitä elokuvan tuotannollisesta ajasta, jolloin ydinvoimaa puollettiin ja vastustettiin esimerkiksi julkisessa kes-

kustelussa. Atomivoima -sanaa käytettiin yleisesti vielä silloin kun Imatran Voima rakennutti ydinvoimalan Hästholmenin saarelle. Ydinvoimaloista Loviisa 2 otettiin käyttöön vuonna 1981 ja Olkiluoto 2 vuonna 1982.⁴

Röllin hirmuisia kertomuksia elokuvan juoni kuvastaa aikaansa, sillä 1980-luvulla⁵ Suomessa siirryttiin varsin laajamittaiseen metsien luonnonsuojelulliseen toimintaan⁶ sekä syntyi kierätys käsite ja ympäristökasvatus saatiin opetussuunnitelmiin⁷.

Viittauksia toisiin mediahahmoihin ja nimiin, voisi jopa sanoa historiallisiin, on useita. Esimerkiksi kun Rölli laulaa ”rillumarei”, voitaneen sillä viitata ohjelmallisiin 1940–50-luvun kotimaisiin elokuviin, jotka parodioivat korkeakulttuuria. Hei, rillumarei – nimeä kantava elokuva valmistui 1954.⁸ Silloin kun Rölli laulaa toiveistaan omistaa paljon tavaroita, niin hänellä on ”tötterö” tukka kuten Leningrad Cowboys yhteen jäsenillä. Elokuvassa Rölli soittaa kitaraa, rokkaa hän tällöin samalla lailla kuin edellä mainitun yhtyeen jäsenet tekivät esiintyessään. Leningrad Cowboys yhtye perustettiin vuonna 1987, joten näiltä osin Rölli hirmuisia kertomuksia elokuva ilmaisee jotain elokuvatuotannon ajan musiikkikulttuurista. Musiikillisena viitauksena voitaneen myös pitää säveltä, joka soi taustalla metsän asukkaita houkuttelevana ja ennen kuin Rölli jää vangiksi. Musiikin sävel herättää assosiaation Rauli ”Badding” Somerjoen vuonna 1970 levyttäneeseen kappaleeseen *Mun sormuksein*, jonka alkuperäinen nimi on *Wear my Ring Around Your Neck* ja suomalaiset sanat Jarkko Laineen käsialaa. Elokuvassa sävelen sanat tosin ovat kokonaan toiset: ”Lähde täältä veks, melkein ilmaiseksi, tuut onnelliseksi, maistuu vaikka seks...”

Kulutuksen juhlaa edustavat kansainväliset tuotemerkit kuten Coca-Cola ja Sprite, joita on roskana metsässä. Elokuvassa Coca-Cola aiheuttaa kinastelua rölliä välillä, sillä he kaikki haluaisivat itselle nämä juomatölkit. Coca-Cola tuli tunnetuksi Suomessa Olympialisten

⁴ <http://yle.fi/aihe/artikkeli/2009/02/18/suomi-siirtyi-ydineenergiaan-itanaapurista-tilatulla-voimalalla> sekä <http://www.stuk.fi/aiheet/ydinvoimalaitokset/suomen-ydinvoimalaitokset> viitattu 10.1.2017.

⁵ Rölli Hirmuisia kertomuksia - elokuva valmistui vuonna 1991, oletan että elokuvan tuotannollisista seikoista johtuen, elokuva viittaa nimenomaan esimerkiksi 1980-luvun yhteiskunnallisiin tapahtumiin.

⁶ [Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskus](http://www.ymparisto.fi/fi-FI/PohjoisPohjanmaan_ymparistohistoria/Metsien_suojelu(15320)#aktiivinen) Julkaistu 3.2.2014 klo 13.03, päivitetty 3.2.2014 klo 13.43 [http://www.ymparisto.fi/fi-FI/PohjoisPohjanmaan_ymparistohistoria/Metsien_suojelu\(15320\)#aktiivinen](http://www.ymparisto.fi/fi-FI/PohjoisPohjanmaan_ymparistohistoria/Metsien_suojelu(15320)#aktiivinen) viitattu 10.1.2017.

⁷ <http://www.sll.fi/mita-me-teemme/ymparistokasvatus/YmparistokasvatussuunnitelmaSLLU.pdf> viitattu 10.1.2017.

⁸ <http://www.elonet.fi/fi/elokuva/10045> viitattu 10.1.2017.

1954 aikoihin ja sen valmistus aloitettiin Suomessa Sinebrychoffin tehtaalla 1958. Kotimaisesta tuotemerkestä roskana on esillä esimerkiksi Fazer makeiset. Fazer on tunnettu tuotemerkki ja sen juuret ovat vuodessa 1891 ja Karl Fazerin Helsinkiin perustamassa konditorialiikkeessä. Rölli hirmuisia elokuva julkaistiin vuonna 1991 jolloin Fazer-konserni juhli satavuotista taivaltaan.

Kun Rölli juo OyAb:n taikajuomaa mökyöoliä, taustalta kuuluu Tarzan huutoa. Ensimmäinen Tarzan – elokuva on vuodelta 1932 ja viimeisin vuodelta 2016. Mökyöoli-pullon kyljessä on Jack Daniel’s viskin etiketti. Tämä viski tunnetaan neliskanttisista pulloista, mustista etiketistään ja 1980-luvulla siihen liitettiin usein myös moottoripyöräkerhoihin sekä hard rock bändeihin, bändejä olivat esimerkiksi Mötley Crüe ja Slash.

Kristilliseen perinteeseen viittaavat Roskanheittäjien ylipapin muokatut sanat: ”Uskomme suureen roskaan, kaikkivaltiaaseen maailman tuhoajaan, joka sikisi piittaamattomuudesta ja syntyi ahneus—”, nämä sanat ylipappi lausuu elokuvassa saarnamiehen tavoin kahteen otteeseen. Ylipappi myös toteaa, että ”joka harjaan tarttuu, se harjaan hukkuu.”

Edellä esitellään joitakin elokuvassa esiintyviä viittauksia sekä menneeseen, että elokuvan tuotannolliseen aikaan. Viittaukset ovat tulkittavissa aikuisen elämään kuuluvaksi ja siten ne kertovat olemassa olevista (nostalgisistakin) asioista, joita kenties tahtomattamme jaamme seuraavan sukupolven kanssa.

3.2.2 *Rölli ja Metsänhenki*

Elokuvan alussa toiminnan näkökulma on rölliheimon. Rölliheimo veneineen ja sarvikypärineen rantautuu uuteen maahan, jolloin assosiaatio viikinkeihin on selkeä. Rölliit pelokkaina tarkistavat rantaa ja syvemmälle metsään mentäessä he löytävät viihtyisän menninkäisten kylän, jossa on esimerkiksi sauna. Rölli haluaa kuitenkin nukkua yksin ja kun hän lähtee etsimään nukkumapaikkaa, toteaa röllin ystävä Riitasointu hänelle, että ”lopeta tuo sooloihu.” Rölli löytää Milli Menninkäisen asumuksen, johon asettuu asumaan.

Kun rölliit ovat kotiutuneet menninkäisten kylään, kylänvanhin ja rölliien johtaja toteaa, että hänen aikansa on tullut ja rölliien pitää valita itselle uusi johtaja. Kylänvanhin jättää rölliit ja lähtee kylästä. Rölli seuraa salaa kylänvanhinta mäen laelle. Kylänvanhin istuu puisella ritilällä kadoten asunsa sisään ja muuttuen kalkkunaksi. Rölli toteaa hämmästyneenä: ”Kautta likaisten varpaitteni, mitä minun rähmäiset silmäni näkevät.”

Röllien valtaamassa menninkäisten kylässä pidetään ”demokraattiset” vaalit uuden johtajan valitsemiseksi. Ehdokkaita on aluksi kaksi, Neuvonantaja Lakeija sekä Riitasointu. Iso, rölleistä suurin kuitenkin pelottelemalla äänestäviä röllejä, saa röllikylän johtajan valtikan itselle.

Menninkäiset tulevat röllien luo ja toivottavat röllit tervetulleiksi kyläänsä. Menninkäiset ovat siinä käsityksessä, että menninkäiset ja röllit voisivat elää ystävinä. Menninkäiset osoittavat vieraanvaraisuutta tuomalla lahjoja rölleille, mutta röllit ajavat menninkäiset pois. Menninkäiset luovuttavat ja poistuvat sopuisasti.

Vaakamestarin, joka on saapunut metsään, vaaka on epätasapainossa. Milli lähtee metsään tapaamaan röllejä, sillä Milli ei usko röllien haluavan tehdä mitään pahaa heille, koska menninkäiset eivät ole tehneet rölleillekään mitään pahaa. Röllit seuraavat kylää lähestyvää Milliä. Milli pakenee röllejä ja paetessaan hän katuu kuralammikkoon. Millin onnistuu paeta takaa ajavia röllejä entiseen kotiinsa, joka on nyt Röllin kotina.

Milli ehdottaa ystävyyttä Röllille, mutta Rölli toteaa, etteivät röllit voi seurustella kilttien olentojen kanssa ja röllin mielestä menninkäiset ja röllit ovat liian erilaisia ollakseen ystäviä. Röllit löytävät Millin Röllin luota. Iso saa otteen Röllistä ja Milli pelastaa Röllin, katkaistamalla Röllin housujen henkselin. Rölli ja Milli pakenevat röllejä yhdessä. Milli ja Rölli saapuvat Vaakamestarin luokse. Rölli on hyvin epäluuloinen, sillä hän näkee Vaakamestarin luona kalkkunan, joka muistuttaa kadonnutta rölliheimon johtajaa, kylänvanhinta. Rölli lähtee pois Vaakamestarin luota Millin vielä jäädessä sinne.

Rölli syö metsässä mustikoita, kunnes sattumalta kohtaa röllit, jotka ovat etsineet häntä ja Milliä. Milli löytää Röllin, silloin kun muut röllit kiusaavat Rölliä. Milli pelastaa Röllin huutamalla rölleille ”tulkaa tappelemaan”, jolloin röllit lähtevät seuraamaan Milliä. Rölli palaa Millin tuvalle, jonka on nyt koti. Pihalla Rölli huijaa ja potkii ilmaan tuumaten: ”*Tämä asia ei kuulu minulle millään tavoin.*”

Röllit saavat Millin kiinni. Milli vangitaan ja laitetaan sisälle korkealla roikkuvaan häkkiin. Rölli pelastaa vankina olevan Millin ja samalla Rölli vahingossa tyrmää Ison, mitä kukaan aikaisemmin ei ole tehnyt. Rölliheimo tekee kunniaa Röllille ja Röllistä tulee uusi röllien johtaja.

Milli tulee kiittämään Rölliä tämän pelastettua hänet. Rölli esittelee itsensä Millille röllien uutena johtajana, oikeana ”suurviisarina”. Milli kertoo Röllille, etteivät menninkäiset voi

oikein hyvin, mutta Rölli tuumaa ”mitäpä ne menninkäisten asiat minulle kuuluu”. Rölli nauttii saamastaan vallasta ja toteaa, ettei hänen tarvitse olla enää ystävä, vaan hän voi valita omat ystävät.

Rölli kuitenkin alkaa tuntea itsensä yksinäiseksi ja lähtee etsimään Milliä, löytämättä kuitenkaan tätä. Neuvonantaja Lakeija ehdottaa Röllille, että menninkäiset pitäisi pelotella lähtemään pois ”niin kauaksi kuin pippuri kasvaa”. Röllistä tämä neuvo on hyvä ja röllit lähtevät rannalle menninkäisiä pelottelemaan. Röllien suunnitelma menninkäisten pelottelusta muuttuu vaaralliseksi. Pelotteeksi viritetty linko laukeaa ja se lennättää ison kiven kohti Rölliä, mutta sen alle jää Rölliä lentävästä kivistä varoittanut Milli. Kuollut Milli kannetaan paareilla mäen laelle.

Vaakamestarin vaaka menee epätasapainoon ja metsään tulee pimeys. Menninkäiset ja Rölli surevat Milliä. Vaakamestari kysyy Rölliltä: ”Onko sinulla ikävä ystävääsi?” Rölli myöntää, että Milliä on ikävä ihan vähän. Rölli kysyy neuvoa Vaakamestarilta, mitä hänen oikein pitäisi tehdä. Vaakamestari toteaa Röllin kyllä tietävän sen itse.

Rölli nukkuu kuorsaten Millin kotona ja näkee unta, rölliheimosta, Millistä ja Vaakamestarin sanoista. Rölli kuulee unessa herätyskellon ääneen, johon herää. Rölli nousee ylös ja lähtee ulos. Ulkona Rölli kuulee hentoa tikitystä heinikosta. Rölli rientää herätyskellon luo ja ravistelee sitä, jolloin kello alkaa tikittää. Rölli lähtee Millin luo herätyskellon kanssa. Millin luona Rölli pyytää Milliltä anteeksi ja laittaa herätyskellon soimaan. Milli herää ja sipaisee sormellaan Rölliä nenänpäähän. Milli ja Rölli pitävät toisiaan käsistä ja katsovat onnellisena ympärilleen. Aurinko valaisee ympäristön. Rölli ja Milli lähtevät kävelemään käsi kädessä ja näkevät mäen laelta laskeutuvan Vaakamestarin kärryineen, joka vilkuttaa Millille ja Röllille hyvästiksi. Kylässä alkavat juhlat, johon osallistuvat röllit ja menninkäiset. Menninkäisten johtaja laulaa ”Juhlat alkakoon” ja muiden tanssiessa lingon vipuvarren päässä ylhäällä roikkuu Neuvonantaja Lakeija, joka kerjää lapsia päästämään hänet alas. Lapset eivät päästä ja niin Neuvonantaja Lakeija osallistuu juhliin roikkumalla ja hoilaamalla epävirallisesti vipuvarren päässä.

Elokuvassa korostuu arvona suvaitsevaisuus ja toisista välittäminen. Elokuvassa esitetään valta vastuuna sekä pahoina että hyvinä tekoina. Elokuvan toimijoina ovat Rölli ja Milli, heimonsa ja yhteisönsä jäsenenä. Toiminnan kohde rölleillä on löytää uusi koti ja mennin-

käisillä elää sopuisasti kaikkien kanssa metsässä. Menninkäiset kuvataan iloisina ja rauhallisina, röllit riitaisina ja itsekkäinä. Menninkäiset ja Röllit tarvitsevat Vaakamestarin apua löytämään rauha ja sopusointu yhdessä (hyvin) elämiseen.

Tulkinnallisesti elokuva sijoittuu tuottamisajankohtana vuosituhannen vaihtumiseen ”mille-nium” aikaan. Vuosituhannen vaihtumista odotettiin innolla ja sitä juhlittiin monin tavoin ja ajallisesti eri aikavyöhykkeillä omana aikanaan. Toisaalta vuosituhannen vaihtumista odotettiin myös pelonsekaisin tuntein, sillä ilmassa oli ennustuksia maailmanlopun koittavan vuosituhannen vaihteessa.

Elokuvan juoni rakentuu valloittajien ja vallattujen välisenä tasapainoiluna yhteiselon saavuttamisessa. Elokuva alkaa rölliin, joilla on sarvelliset kypärät päässään, rantautumisella veneineen uuteen maahan. Röllit valtaavat asuinpaikakseen alkuperäisten asukkaiden (menninkäisten) asuinsijat. Historiallisena viitauksena menneisyyteen ovat sarvelliset kypärät, tosin ne ovat myytti viikinkien varustuksesta ja on siis enemmän mielikuva kuin totuus. Uuden maan löytäminen ja valtaaminen alkuperäisiltä asukkailta on historiassa kertonut valtaajien motivaatioista, joita on ollut valtaajien uskonnon levittäminen tai emämaan rikastuminen mausteiden, jalokiven tai orjatyövoiman avulla.

Elokuvassa käytetään soveltaen vanhoja suomalaisesta kansankulttuurista peräisin olevia sananlaskuja. Sananlaskut ovat osa elokuvan toimijoiden verbaalista vuorovaikutusta. Sananlaskuista ja sanonnoista mainittakoon esimerkiksi ” *niin kauaksi kuin pippuri kasvaa*”, ” *potkaista tyhjää*”, ” *oma koti kullaa kallis*” ja ” *mitäpä tuota pienistä, eiväthän pienetkään meistä*”. Viitauksena suomalaiseen elokuvakulttuuriin on Röllin lausahdukset sovellettuna, Pekka Puupää – elokuvista tutun Pätjän lausahdukseen: ” *Asiahan ei tietysti minulle kuulu.*”

Viitauksia toisiin teksteihin mainittakoon Röllin toteamus ” *kaislikossa suhisee*”. *Kaislikossa suhisee* on Kenneth Grahamen tunnettu satuklassikko vuodelta 1908. Elokuvassa lauletaan myös laulua ” *tipe-tipe tip tap tonttu ukot hiipii varpahillaan*”, mikä on suora lainaus joululaulusta Tonttujen jouluyö (1898). Elokuvassa ei kuitenkaan vietetä jouluisia aikoja.

Vertauskuvia ovat Vaakamestarin vaaka: tasapaino hyvän ja pahan välillä sekä valkoinen kyyhky rauhan symbolina. Värejä pidetään vanhana symbolisena kielenä. Menninkäiset ovat pukeutuneet vaalean vihreään. Vihreää pidetään rauhan, luonnon ja nyky maailmassa myös turvallisuuden symbolina. Vihreä sanana nykyisin viittaa myös ekologisuuteen. Esimerkiksi Suomessa Vihreiden puolue haluaa pelastaa ympäristön. Kello ja kellon tikitys kuvaa vää-

jäämätöntä ajan kulumista ja muistuttaa ajan hetkellisyydestä. Elokuvasa on vedettäviä herätyskelloja, jotka lienevät 2000-luvun lapsille ”vanhaa teknologiaa” ja siten kellon ”vetäminen” on teknologishistoriallisesti lapsikatsojille uusi asia ja s(iso)vanhemmille nostalgiaa.

3.2.3 *Rölli ja kultainen avain*

Elokuvan näkökulma on Röllin ja elokuvan juoni rakentuu Röllin toiminnan ympärille. Elokuva on takautuma Röllin lapsuudesta ja Röllin aikuisiästä. Röllin lapsuuden, aikuisuuden ja Röllin vanhuuden yhdistävänä tekijänä on Milli Menninkäinen, joka on kuitenkin häivytetty toiminnan kohteena taka-alalle. Rölli tapaa Millin ensimmäisen kerran lapsuudessa (katseet kohtaavat), seuraavan kerran sirkuksessa (Milli lähtee sirkuksesta) ja lopuksi kun Milli Menninkäinen tulee pelastettuun rölli kylään Röllin ja Millin ollessa jo iäkkäitä.

Elokuva alkaa seuraamalla haikaraparvea, jossa haikarat kantavat nyyttejä nokassaan. Yksi nyyteistä tippuu Rolli-cityyn. Nyytin sisältä paljastuu lapsi, joka pakenee kaupungin pormestarina olevaa tirehtööriä puiseen arkkuun. Rollin-cityn taajaman ulkopuolella on vanhojen röllien ”rivitalo” asunnot, joissa yhdessä asuu Rölli. Rolli-cityn päiväkodin lastenhoitaja Sähinä tuo vanhuksille syötävää. Sähinä ihmettelee, miksi Röllin asunnon takana on kasa hiekkaa. Rölli kertoo kantavansa unihiekkaa ulos asunnostaan. Kun Sähinä ihmettelee, mihin Rölli tarvitsee lapiota, Rölli sanoo: ”*Nukun paremmin kun joku on vieressä*”.

Rölli kaivaa maanalaista käytävää asunnostaan vanhaan röllikylään, joka sijaitsee kylää ympäröivän muurin sisäpuolella. Röllikylää ympäröivässä muurissa on ovi, jonka ”kultainen avain” on pormestari-tirehtöörin hallussa.

Rölli kaivaa käytävää koko talven ja samaan aikaan haikaran nyytistä tipahtanut lapsi kasvaa puisessa arkussaan tytöksi. Kevät koittaa ja käytävä on valmis. Sähinä löytää päiväkotikäisen nimettömän tytön arkusta. Sähinän mielestä jokaisella tulee olla nimi. Tyttö keksii itselle nimen: Juurakko. Sähinä vie Juurakon päiväkotiin. Oppituntia tulee pitämään tirehtööri. Tirehtööri kertoo vanhojen röllien asuneen ennen Rölli-kylässä. Juurakko karkaa oppitunnilta ja lähtee etsimään Rölliä.

Juurakko löytää Röllin asunnosta salaisen, Röllin kaivaman käytävän, joka vie vanhaan röllien kylään. Juurakko löytää Röllin istumassa kalliolla. Juurakko haluaa ystäväystyä Röllin

kanssa, tai ainakin kuulla Röllin tarinan. Rölli kertoo tarinansa Juurakolle (elokuvassa ta-
kauma Röllin lapsuudesta).

Rölli kertoo tipahtaneensa Juurakon lailla nytyissä suoraan röllien kylään. Kaikki röllit pel-
käävät nytyistä esiin tullutta Rölliiä. Rölli pelottelee ja kiusaa rölli-kylän asukkaita. Rölli saa
toiminnallaan ison röllin ja laulunopettajan itkemään, mutta vähitellen kylän asukkaat tottu-
vat kepposia tekevään Rölliin. Laulunopettaja haluaa sivistää nuorta Rölliiä, mutta Rölli on
taitava oppimaan itse, sen lisäksi, että Rölli on rohkea verrattuna muihin kylän rölleihin.

Röllikylän muurin ulkopuolelta kuuluu ääni, jota röllit pelkäävät. Rölleillä on katapultti
jonka avulla Rölli lähetetään ottamaan selvää äänestä. Palattuuan kylään Rölli kehuskelee ja
rehvastelee taistelleensa lohikäärmettä vastaan ja nähneensä myös prinsessan. Toisella ker-
ralla Rölli lentää suoraan sirkuksen areenalle kesken esityksen, saaden yleisöltä suosionosoit-
uksia. Rölli esittää sirkuksen yleisölle laulun, joka kertoo vanhan tarinan röllikylästä ja kul-
taisesta avaimesta. Sirkuksen Tirehtööri laulun kuultuaan haluaa kultaisen avaimen itselle,
sillä hän uskoo että laulun tarina on tosi.

Rölli saa selville, että Röllikyläläisiä säikytellyt ääni tulee sirkukselta. Brutaali Brunon nos-
telee tankopainoa karjahdellen. Röllin tahattomien tekojen vuoksi tankopallot menevät rikki
ja voimamies Brutaali Bruno osoittautuu huijaukseksi.

Rölli näkee sirkuksessa kauniin olennon, Millin. Rölli haluaa päästä sirkukseen esiintyjäksi,
jotta voisi olla lähellä ihastuksen kohdettaan. Sirkukseen päästääkseen hän lupaa tirehtöörille
kultaisen avaimen. Milli suuttuu Röllille, tämän varastettua ja luovutettua kultaisen
avaimen tirehtöörille. Tirehtööri saatuaan avaimen, ei kuitenkaan ota Rölliiä sirkukseen.
Milli jättää sirkuksen ja Rölli palaa kyläänsä. Ajat kuluvat ennen kuin huomataan röllien
kylässä kultaisen avaimen kadonneen. Kylänvanhin epäilee itse kadottaneensa avaimen, eikä
Rölli saa sanotuksi, että hän on avaimen ottanut ja antanut tirehtöörille, jotta pääsisi sirkuk-
seen esiintyjäksi.

Tirehtööri avaa avaimella röllikylää ympäröivän muurin oven ulkopuolelta ja saa houkutel-
tua röllit kylästä Rolli-cityyn, jonka pormestarina on. Vanhasta röllikylästä tulee kiellettyä
aluetta. Tirehtööri odottaa kuun pimennystä, aikaa jolloin voisi polttaa kylän ja saada tuh-
kaksi muuttuvan kultapölyn itselle. Tirehtööri oli pelotellut röllit kylästään esiintyvien haa-
mujen avulla ja Juurakko keksii, että samalla tavalla toimien he voisivat pelastaa röllikylän
ja saada kultaisen avaimen takaisin. Sähinän ja haamuiksi pukeutuneiden päiväkotilasten

avulla kultainen avain saadaan takaisin ja rölliit voivat muuttaa takaisin kyläänsä. Rölli ojentaa kultaisen avaimen kylänvanhimmalle sekä tunnustaa ottaneensa avaimen ja pyytää anteeksi tekoaan. Valoisa ja onnellinen aika palaa rölliin kylään ja lopuksi myös Millin ja Rölliin katseet kohtaavat jälleen.

Tässä elokuvassa Rölli kokee olevansa ulkopuolinen ja erilainen. Rölli yrittää tavoitella suosiota tai saada kokemusta yhteenkuuluvaisuudesta rölliheimon kanssa pelottelemalla ja kiusaamalla heitä. Rölli kehuskelee, liioittelee, valehtelee ja varastaa. Rölli toimii itsekkäästi ja se koituu lopulta koko röllikylän asukkaiden paoksi kylästä. Rölli kuitenkin kaipaa kyläänsä ja hän omatunnon vaivaamana haluaa kertoa totuuden ja pelastaa kylän.

Elokuva kertoo oikeasta ja väärästä, moraalista, ahneudesta ja vallasta. Elokuva kertoo myös tuotantoajastaan. Elokuva on merkitty S kirjaimella, joka tarkoittaa sallittu kaiken ikäisille. Aiemmin ikäraja alkoi kolmesta ikävuodesta (elokuvissa Rölli hirmuisia kertomuksia sekä Rölli ja metsänhenki ikäraja kolme vuotta). Uudet merkinnät perustuvat kuvaohjelmalakiin ja ne tulivat voimaan 1.1.2012⁹. Lain tavoitteena on suojella lapsia haitallisilta vaikutuksilta. *Rölli ja kultainen avain* perustuu Rölliin aiemmin julkaistuihin lauluihin, jotka on sovitettu uudestaan. Esimerkiksi alkuperäisessä laulussa *Tässä tulee Rölli*, lauletaan sanoilla: ”*Mä varjoissa hiiviskelen ja lapsia säikyttelen. Ja se on vasta mukavaa, kun kaikkia pelottaa!*”. Rölli ja kultaisessa avaimessa Rölli laulaa säikyttelevänsä ”*röllejä*” eikä lapsia.

Myös elokuvassa mahdolliset pelottavat otokset on karsittu minimiin, esimerkiksi haamut ovat tunnistettavissa lakanoiden alla oleviksi lapsiksi ja väkivalta on viihteellistä. Esimerkiksi Rölli itse haluaa katapulttiin, jotta pääsisi röllikylän muurin ulkopuolelle. Lento muurin ulkopuolelle päättyy humoristisiin lauluihin. Rölli itse säikkyy aluksi Juurakko-tyttöä, eikä toisin päin. Elokuvassa on lähikuvia erityisesti pahasta tirehtööristä vähemmän kuin hyvistä ja hauskoista tyypeistä.

Tuottamisajankohdasta kertovat myös breikkaavat (breakdance) sammakot ja Rölli. Tämä tanssityyli tuli tunnetuksi Yhdysvalloissa 1970-luvulla ja uuteen suosioon se nousi 1990-luvulla kansainvälisten musiikkivideoiden ja elokuvien siivittämänä. Suomessa 2000-luvulla järjestettiin lukuisia breakdance-tapahtumia sekä esimerkiksi vuonna 2012 Kiasmassa URB urbaanin taiteen festivaalit¹⁰ tekivät osaltaan tunnetuksi katutanssia yhtenä taiteen muotona.

⁹ http://www.ikarajat.fi/index.php?option=com_content&view=article&id=23&Itemid=164 viitattu 22.1.2017.

¹⁰ http://www.kiasma.fi/arkisto/wp-content/uploads/urb12_esite_lowres.pdf viitattu 22.1.2017.

Aikuistuvalla Röllillä roikkuvat myös olkaimet (henkselit), joiden voitaneen viitata elokuvan tuotannolliseen aikaan eräänä nuorisomuodin ilmiönä.

Vanhempiin aikoihin viitauksia ovat tirehtöörin sanat Röllin lauluun *Röllikylän salaisuus*, tirehtööri sanoo laulun kuultuaan: ”*Tämä tarina on tosi*”. Tapio Rautavaara esittämä Korttipakka -laulu vuodelta 1979, päättyy samoihin sanoihin.

Elokuvan tuotannolliseen aikaan viittaa myös katapultti. Rölli kertoo katapultin olevan vanhan ajan ”linko” sellainen, jolla ammuttiin erilaisia ammuksia. Katapultti oli myös Linnanmäki -huvipuiston laite, joka syrjäytti Break Dancen (1988–2001) paikaltaan (Break Dance sai paikan pohjoisportin luota). Katapultti – huvilaitteena (1992–1993) oli teknisesti epäonnistunut, joten sen korvasi jo vuonna 1994 Top spin¹¹. Elokuvassa katapultti ei myöskään ole teknisesti onnistunut ja osa elokuvan juonta etenee katapultin ongelmallisuuden kautta.

Viitaukset kansallisiin kulttuurisiin perinteisiin ja uskomuksiin, ovat uskomukset täysikuun taian voimasta sekä tarina siitä, että haikarat tuovat vauvat. Haikaroiden uskottiin tuovan hyvää onnea ja kun elokuva alkaa haikaroiden lentämisellä Rolli-cityn yli, antaa se myös samalla katsojalle viitteitä tulevasta hyvästä. Kun haikarat lopussa lentävät takaisin Röllikylän ylitse, antaa se viitteitä ”pahan”- ajan päättymisestä ja ”hyvän” – ajan palaamisesta sekä ”Hollywood” – tyylisesti tarinalla on onnellinen loppu.

3.2.4 Rölli ja kaikkien aikojen salaisuus

Elokuvilla *Rölli ja kultainen avain* sekä *Rölli ja kaikkien aikojen salaisuus* on tematiikan osalta paljon yhteistä, mutta suoranaisesti ei voida puhua jatko-osasta. Näissä elokuvissa hahmot pohtivat omia juuriaan ja omaa paikkaansa yhteisössä. Elokuvissa seikkailevat samat hahmot, esimerkiksi animaatio-hahmo Mauno Mato, haikaran kantamasta nytyistä Rolli-cityyn tipahtanut Juurakko, Laulunopettaja, Sähinä, Milli Menninkäinen sekä esimerkiksi Kylänvanhin ja Seppä. Näiden molempien elokuvien tapahtumapaikkana on myös Röllikylä, joka on *Rölli ja kaikkien aikojen salaisuus* – elokuvassa saanut asukkaaksi myös meninkäisiä.

¹¹ <https://www.huvipuisto.net/lost.html> viitattu 22.1.2017.

Röllikylän elämä kuvataan leppoisana ja asukkaat siellä touhukkaina. Elokuvan juoni alkaa sitä, kun Rölli huomaa Mauno Madon kadonneen. Mauno Mato saapuu parin päivän poissaolon jälkeen kylään ja kertoo Röllille ja Juurakolle seikkailustaan. Mauno Mato kertoo nähneensä kaikkien aikojen alussa, siellä mistä haikarat tulevat, serkkunsa madon, joka on Mauno Matoa 300 miljoona kertaa suurempi. Juurakko lumoutuu Mauno Madon kertomuksesta ja halu tietää omista juurista vahvistuu. Juurakko haluaa lähteä etsimään juuriaan kaikkien aikojen alkuun. Rölli ei aluksi innostu Juurakon matkasuunnitelmista, mutta Juurakko onnistuu herättämään Röllin kiinnostuksen suurta liskoa kohtaan eikä Rölli halua päästää Juurakkoa yksin lähtemään.

Kun aamu koittaa, lähtevät Rölli ja Juurakko matkaan. Ensimmäiseksi yöksi he leiriytyvät ikivuorten juurelle. Aamulla Rölli ja Juurakko kiipeävät ikivuorta, Rölli edellä ja Juurakko perässä. Vihdoin he pääsevät pienelle kallonkielekkeelle, mutta kiipeämällä he eivät pääse enää ylemmäs. Hiirihaukka lentelee äännellen kielekkeen lähettyvillä ja yllättäen Mauno Mato ilmestyy Röllin repusta heidän eteensä. Hiirihaukka yrittää napata Mauno Madon, mutta Mauno saa ”kesytettyä” hiirihaukan. Hiirihaukan avulla Mauno Mato saa köyden ikivuoren huipulle puun oksanhankaan ja lisäksi kiepautettua kiven ympärille. Kiven pudotessa alas jyrkän teeltä, köysi nostaa Röllin ja Juurakon ikivuoren laelle. Mauno Mato palaa hiirihaukan selässä röllikylään.

Alkaa sataa sakeasti lunta. Rölli ja Juurakko eksyvät toisistaan. Yllättäen Juurakko astuu onkaloon ja tipahtaa maan sisään. Rölli etsii Juurakkoa ja tipahtaa samasta kohtaa jäiseen onkaloon, jossa liukuu hurjaa vauhtia ja tömähtäen lopulta aavikolle, missä jo Juurakko onkin odottamassa.

Rölli ja Juurakko lähtevät kävelemään aavikolla Juurakon johdolla. Rölli on tehnyt suojan päähänsä nenäliinasta, jonka kulmissa on solmut. Juurakko alkaa kompastella ja Rölli auttaa hänet jaloilleen. Aavikolta kuuluu lauleskelua: tilipitappi, tilipitappi ja dyynin takaa tulee esille kameli, joka kohdatessaan Juurakon ja Röllin sylkäisee. Kameli esittelee itsensä aavikkolaivaksi jonka nimi on Kam el, ja kertoo olevansa yhteysalus aavikon yli. Kamelin kyydissä Juurakko ja Rölli saapuvat ikimetsän luo. Metsän puissa kasvaa kääpiä ja ruiskaunokki. Ruiskaunokki on myös elokuvan otoksissa etualalla. (Ruiskaunokki on Päijät-Hämeen maakuntakukka sekä kokoomuspuolueen tunnus ja Eestin ja Saksan kansalliskukka.)

Juurakko ja Rölli onkivat evääksi kalan joesta. Yön he viettävät taivasalla peläten tuntematonta ääntä. Aamulla ääni paljastuu kissankellojen luona olevaksi Siili Suhoseksi, joka on

sillanvartija. Sillanvartija kertoo mitä kuilun toisella puolella on. Rölliin mielestä hänen ja Juurakon pitäisi lopettaa seikkailu siihen, mutta Juurakko ei halua vielä luovuttaa, vaan lähtee jatkamaan matkaa. Lopulta, asiaa pohdittuaan Rölli seuraa Juurakkoa. Juurakko saapuu loputtoman meren rannalle ja näkee tutun haikaraparven lentävän yli. Parven joukossa len-telee myös yksi varis. Rölli löytää Juurakon ja yhdessä he rakentavat veneen kaltaisen lautan, jossa on peräsin ja purje.

Juurakko ja Rölli lähtevät aavalle ulapalle. He ovat jäädä kelluvien kallioiden murskaamaksi, mutta pelastuvat täpärästi. Purjehdittuaan tovin, he näkevät horisontissa pilvimuodostelman liloine valoineen, jota kohden he jatkavat matkaa. Rölli kuulee kuinka häntä kutsutaan auti-olta luodolta. Ääni käskee poikkeamaan reitiltä. Juurakko ei haluaisi poiketa reitiltä mutta Rölli haluaa mennä lähemmäksi. Rölli katsoo kaukoptkella ja näkee hahmon, joka muistut-taa menninkäisneitoa Milliä. Luodolla oleva hahmo alkaa laulaa ja lisäksi luodolla on poika, joka laulullaan houkuttelee Juurakkoa. Yhteistuumin Rölli ja Juurakko suuntaavat luodolle.

Luodolla olevat hahmot katoavat ja välillä tulevat esille houkutellen siten Rölliä ja Juurak-koa seuraamaan. Rölli ja Juurakko saavuttavat lopulta Millin ja pojan hahmot. Hahmot ker-tovat ikiluodosta ja epäilevät Rölliin ja Juurakon matkan päämäärää. Rölli ja Juurakko ker-tovat halunneensa vain auttaa. Hahmot katoavat ja Rölli toteaa niiden olleen vain kangas-tusta. Rölli ja Juurakko näkevät pian neljä lasta ikiluodolla. Rölli ja Juurakko seuraavat lap-sia ja pyytävät lapsia kertomaan oman tarinansa. Lapset kertovat tipahtaneensa pienissä nyy-teissä luodolle silloin, kun haikarat joutuivat myrskyyn. Ikiluodosta oli tullut lasten koti, vaikka niin ehkä ei ollut tarkoitus. Lasten nimet ovat Mikä, Ihme, Minä ja Olen. Rölli ja Juurakko kertovat lapsille, mistä ovat tulleet ja minne ovat matkalla. Lapset haluaisivat läh-teä myös röllikylään.

Lapset kertovat Röllille ja Juurakolle valtavasta liskosta, joka kertoo olevansa viimeinen dinosaurus. Rölli ja Juurakko yöpyvät ikiluodolla lasten leirissä. Aamulla leiriläiset huomaat, että yksi lapsista, Ihme, on ottanut Rölliin ja Juurakon lautan ja lähtenyt sillä merelle. Ihme ei osaa ohjata lautaa ja kun luodolla olevat yhteen ääneen antavat Ihmeelle ohjeita pelastautumiseen, hyppää Ihme veteen ja ui ikiluodolle. Rölli saa pelastettua lautan mutta samalla meren pyörteestä nousee esille suuri siivekäs lisko. Lisko paiskaa Rölliin pyrstöllään ikiluodolle. Ikiluodolla Rölli yrittää kesyttää liskon, mutta lisko pyrstöllään huitaisee Rölliin pois kalliolta. Viime hetkellä Rölli saa otettua kiinni kallion kielekkeeltä, ennen kuin tipah-taa siltä alas.

Mauno Mato saapuu pelastaman ystäviään vanhan variksen kyydissä. Mauno Mato kesyttää liskon, ”yksinäisen dinosauruksen”, joka Mauno Madon ohjaamana nostaa pyrstöllään Röllin turvaan. Dinosaurus on Mauno Madon esi-isän isä ja siksi he tulevat hyvin toimeen ja ovat ystäviä. Dinosauruksen kyydissä kaikki ikiluodolla olleet jatkavat matkaa kohti kaikkien aikojen alkua. Yllättäen ikiluodon lapset huomaavat, että he eivät ole matkalla röllikylään. Ikiluodon lapset haluavat röllikylään, mutta Juurakko haluaa kaikkien aikojen alkuun ja lupaa lapsille, että ensin käydään kaikkien aikojen alussa ja vasta sitten mennään röllikylään. Matkalaiset näkevät haikaraparven, joka kantaa nokassaan nyyttejä. Lopulta Juurakko pyytää Mauno Madolta, että tämän ystävä dinosaurus veisi heidät röllikylään, sillä hän ei sittenkään halua tietää kaikkea.

Röllikylässä matkalaiset otetaan ystävällisesti vastaan. Kyläläiset olivat olleet huolestuneita Röllistä ja Juurakosta ja onnellisia heidän palattua lasten kanssa röllikylään ehjin nahoin. Aamulla Röllikylä palaa arkeen, Sähinä opettaa lapsia ja Rölli kertoo seikkailustaan siitä kiinnostuneille. Kuulijoiden joukossa on myös Milli, jonka mielestä seikkailu oli ollut ihana ja tarina oli kaunis. Laulunopettaja on toista mieltä ja muistuttaa kuulijoita, että se on vain tarina ja hänen mielestä todennäköisesti Rölli on vain säikähtänyt Mauno Matoa. Muut kuulijat alkavat nauraa mutta silloin viimeinen dinosaurus lentää hyvästelemään ikiluodon lapset, Röllin, Juurakon ja Mauno Madon. Heidän seurana liittyy Milli.

Elokuvassa ystävät auttavat toisiaan. Yhdessä toimiminen ei kuitenkaan ole pyyteetöntä, sillä omien intressien ohjaamana yksilöt hyödyntävät toisen heikkoutta tai vahvuutta. Esimerkiksi Juurakko sanoo Röllille, kun tämä ei ole kovin innokas lähtemään etsimään kaikkien aikojen alkua, että Rölli pelkää. Rölli ei myönnä pelkäävänsä ja hän lähtee kaikkien aikojen alkuun todistaakseen olevansa rohkea. Rölli kaikissa elokuvissa vakuuttaa olevansa rohkea.

Elokuvassa Juurakon näkökulma on etusijalla ja tätä vahvistetaan esimerkiksi otoksella, jossa Rölli puhuu Juurakon ollessa Röllin takana. Otoksessa aurinko valaisee Juurakon kasvat ja siten Röllin ”häivytetään” pääroolista toiseksi (otos 17:56). Matkan tarkoitus tuodaan säännöllisesti esille Juurakon näkökulmasta, eikä niinkään Röllin, jota kiinnosti kohtaaminen Mauno Madon serkun kanssa.

Juoni rakentuu pitkälti Mauno Madon seikkailulle ja Maunosta tulee myös elokuvan sankari, sillä hän auttaa toistuvasti Röllin ja Juurakkoa hetkillä, jolloin mitään muuta ei ole tehtävissä.

Mauno Mato pienestä koostaan huolimatta kesyttää niin hiirihaukan kuin viimeisen dinosau-ruksen tottelevaiseksi apuriksi itselle, joita kutsuu myös ystäviksi.

Elokuvan sijoittuminen tuottamisajankohdan historiallis-yhteiskunnalliseen viitekehykseen rakentuu pitkälti lisääntyneeseen ja kehittyneeseen mediateknologiaan ja erityisesti 3D tietokoneohjelmistoon, jonka avulla animaatio on toteutettu. Sosiaalisten suhteiden merkitys yksilölle kuvaa nykyaikaa, sillä esimerkiksi elokuvassa koti on hahmoille merkityksellinen paikka. Koti ei kuitenkaan ole paikka, jossa tietty perhe asuu yhdessä, vaan kotia edustaa koko sosiaalinen yhteisö, joka tässä elokuvassa on Röllikylä. Hasu (2012, 50) lainaa Rajantia (1999), jonka mukaan koti on paikka, josta lähdetään ja jonne palataan. Se ei siis rajaa kotia tiettyyn paikkaan, vaan koti heijastaa yksilön laajempaa ympäristösuhdetta. Koti, kuten tässä elokuvassa, näyttäytyy arjen näyttämönä; paikkana jossa yksilön kokemukset, tunteet ja muistot rakentuvat ja syntyvät (ibid., 51; Mallet 2004).

Elokuvassa esitetään viittauksia kreikkaiseen mytologiaan. Loputtomalla merellä Rölliiä ja Juurakkoa houkuttelevat ikiluodolle ”seireeni”, joka esiintyy viehättävän Millin hahmossa. Seireenin kanssa luodolla on myös poika, josta Juurakko kiinnostuu. Kuitenkin mytologiasta eroten, luodon Milli -seireeni edustaa ”hyvää”, eikä niin kuin Odyssiassa, jossa seireenit houkuttelivat merimiehiä laulullaan ja saadessaan heidät luokseen, repivät merimiehet kap-paleiksi. Kreikkalaisen mytologian mukaan seireenit olivat osin naisia ja osin lintuja.

Tipahtaminen onkaloon, kuiluun tai muuhun vastaavan on osa traditionaalista sadun tai lapsille suunnatun kerronnan perinnettä. Esimerkiksi Lewis Carrollin teoksissa *Liisa Ihme-maassa*, Liisa tipahtaa kaninkoloon. Vuonna 2010 Disney tuotti tietokoeanimaation: *Alice in Wonderland*, joka palkittiin kahdella Oscarilla (puvustuksesta ja lavastuksesta). Disneyn tuotannossa on muitakin mediatuotteita, joissa juoni rakentuu johonkin tippumiseen ja jos-sain liukumiseen ennen päämäärään saapumista. Esimerkiksi *Aku Ankan piirrossarjakuvissa* tipahtaminen johonkin ja liukuminen tiettyyn paikkaan on tyypillinen juonen kuljettamisessa eteenpäin.

Röllii ja kaikkien aikojen salaisuus -elokuvan juoni rakentuu siis tutulle tarinan kerronnalle, mikä lienee taloudellisesti kannattavampaa kansainvälisille markkinoille pyrkiessä kuin tu-keutuessa pelkästään suomalaisen lastenelokuvasta tuttuun orpo-lapsi teemaan. Tosin Sih-vosen (1987, 72,199) mukaan suomalaiselle lastenelokuvalle on tunnusomaista muodollinen suhde kirjallisuuteen ja orpolapsi lastenfiktion pääosassa ei sinänsä kuitenkaan ole pelkäs-tään suomalainen ilmiö, sillä esimerkiksi Dickensin lapsikuvauksissa se on miltei sääntö

kuin poikkeus. Rölli ja Juurakko ovat tavallaan siis orpoja ja jos tarkastellaan suosituimpia tai uusimpia koko perheen elokuvia, ovat lapset joko äidittömiä, isättömiä tai heidän vanhempansa ovat eronneet. Orpo teeman mukaisia elokuvia ovat esimerkiksi Risto Räppääjä elokuvat, Poika ja ilves (1998), Näkymätön Elina (2003), Suden arvoitus (2006). Elokuvissa Onneli ja Anneli, ovat Annelin vanhemmat eronneet. On vähemmän elokuvia, joissa ydinperheeseen kuuluvat molemmat vanhemmat, yksi niistä on Heinähattu ja Vilttitossu (2002).

Linnut ovat osa Rölli – elokuvia. *Rölli ja metsänhenki* -elokuvassa, kylänvanhin ”lähtee leppämään” muuttuen sitten linnuksi (kalkkunaksi). Samassa elokuvassa on myös valkoinen kyyhky rauhan symbolina. Lintuviittaukset ovat vertauskuvia ja vahvistavat elokuvan juonen ja hahmojen tarinaa. Elokuvassa *Rölli ja kultainen avain*, siinä missä haikara tiputti nyytissä Juurakon, niin Rölli tipahti variksen kantamassa nyytissä. Rölli koki itsensä Röllikylän yhteisössä olevansa ”hylkiö”, erilainen kuin muut, mutta oli kuitenkin pienenä varsin nopea oppimaan (Rölli kertojana kuvaa itseään näin). Todellisuudessa varis, vaikka ei ole erityisemmin pidetty lintu, on älykäs, sillä se pystyy sopeutumaan elinympäristönsä muutoksiin ja oppii hyödyntämään esimerkiksi yhteiskunnan tuottamaa jätettä.

Rölli ja kaikkien salaisuus -elokuvassa Röllin tavoitteena on kohdata ns. Mauno Madon serkku, joka on hyvin suuri ja asuu loputtomassa meressä. Myyteissä, taiteessa ja merenkulkijoiden tarinoissa meressä on kerrottu ja kuvattu asustavan ”ammoista ajoista asti” (Röllin sanoin) selittämättömiä suuria merieläimiä. Tässä elokuvassa viitataan myös suoraan dinosaurukseen ja Röllin kohdatessa meressä asuva Mauno Madon serkku, näyttää se ulkoiselta olemukseltaan hyvin Disney- tuotannosta tutuksi tulleita lohikäärmeitä. Lasten elokuvien tuotannossa yhä enemmän kiinnitetään huomiota kansainvälisesti ymmärrettyyn kuvalliseen ilmaisuun. Elokuvan markkinointi ja levitys kansainvälisesti edellyttää siis elokuvalta ajan hengen mukaista teemaa sekä ilmaisua.

Röllin hokemat elokuvassa ovat tulleet tutuksi esimerkiksi mainoksesta: ”*aina on tilaa yhdelle*” (deodorantti mainos), julkisessa keskustelussa käsite ”*joukkohysteria*” esiintyy elokuvan tuotannon aikaan enenevässä määrin eri asiayhteyksissä (esim. google haku sanalle joukkohysteria, ovat tulokset seuraavat: vuosi 2006: 2 940, 0,25 sekuntia ja vuodelta 2016: 23 000, 0,29 sekuntia.). ”Ikivuori” ja ”ikimetsä” termeinä liittyvät suomalaiseen luontoon, alkuperäiseen ja ihmisen toimesta muuttamattomaan, mutta myös kansalliskirjallisuuteen, esimerkiksi Juhani Ahon tuotantoon.

Rölli ja kaikkien aikojen salaisuus – elokuvassa Rölli, häivytetään taka-alalle toiminnan kuvauksella, jossa Rölli on avuntarvitsija ja seikkailijana ”toisena”, Juurakon ja Maunon Madon ollessa pääosassa. Elokuvassa *Rölli ja kaikkien aikojen salaisuus* on havaittavissa ja tulkittavissa olevia merkityssiltoja ja viitauksia kansalliseen elokuvaan, elokuvakulttuuriin sekä historiallis- yhteiskunnalliseen kontekstiin.

3.3 Sisällönanalyysi

Tämän tutkimuksen aineiston Rölli -elokuvat ymmärretään sekä populaarikulttuurina, että mediatuotteena. Populaarikulttuurituotteiden analyysit jakautuvat yleisesti ”joko yleisöjen ja käyttäjien tutkimukseksi (vastaanoton analyysiksi) tai tekstiperustaisiksi analyysiksi” (Suoranta, J. 2015, 297). Tekstiperustaista analyysia voi tehdä useilla eri lähestymistavoilla, esimerkiksi narratiivisella- diskurssi- ja semioottisella analyysillä. Tekstiperustaiset analyysit ovat käyttökelpoisia silloin kun ollaan kiinnostuneita populaarikulttuurin tuotteiden kerronnallisesta sisällöstä ja niiden tuottamista vaikutelmista ja todellisuuden esittämisentavoista. Kerronnan analyysistä voidaan tehdä myös vertailevaa tutkimusta eri tuotteiden välillä. (Suoranta, 2015, 297.)

Tekstianalyysissä lähdetään siitä ajatuksesta, että kaikkea inhimilliseen viestintään liittyvää merkityskokonaisuutta voidaan analysoida tekstinä. Mediassa tekstillä, kuvien lisäksi, on tärkeä rooli, sillä teksti liittyy usein visuaaliseen ja kuvalliseen esitykseen. Visuaalisessa kulttuurissa on runsaasti kielenkaltaisia ilmaisutapoja ja kuvastoja, ”kulttuurisesti koodattuja merkityksiä” ja viestejä, jonka avulla jaetaan tietoa ja kerrotaan tarinoita, eikä näin ollen ole aina mielekästä kuvallisia ja kielellisiä merkityksiä erottaa toisistaan. Teksti- ja kuva-analyysissä on samankaltainen lähestymistapa, molemmissa tavoitteena on selvittää sitä, mitä tutkimuksen kohteena olevassa mediatuotteessa on esitetty ja minkälaisiin suhteisiin mediatuotteen eri osat asettuvat kokonaisuudessa. (Herkman 2007, 98, 99.)

Teorialähtöisessä analyysissä tukeudutaan valmiiseen teoriaan ja aineistoa analysoidaan sen avulla. Esimerkiksi elokuvaa voidaan tarkastella audiovisuaalisen kerronnan teorian avulla, eli voidaan analysoida elokuvan kerronnasta sen muotoa ja tyyliä tai tarkastella elokuvaa moodeittain tai genreittäin (valtavirtaelokuva, taide-elokuva, tyylikeskeinen kerronta, retorinen kerronta jne.) sekä analysoida elokuvan rakennetta, otoksia ja niiden välisiä suhteita sekä roolihahmoja. (Bacon, 2004.)

Tämän tutkimuksen yhteydessä soveltaen ovat teorialähtöinen analyysi ja/tai teoriaohjaava sisällönanalyysi käyttökelpoisia. Aineiston analyysin alkuvaiheessa on tavoitteena lähestyä avoimesti aineistoa tutkimustehtävän ohjaamana ja viiteteorian kehyksessä sekä tuottaa kuvaileva tulkinta ystävydestä. Siksi on perusteltua soveltaa näitä edellä mainittuja analyyseja sisällönanalyysiin laadullisen tutkimuksen luotettavuuden vahvistamiseksi.

Tässä tutkimuksessa on viitteitä myös ns. temaattiseen analyysiin, jolloin analyysissa kiinnitetään huomiota tiettyyn aiheeseen (ks. Suoranta 2015, 298), eli analyysin kohteena ei niinkään ole itse mediatuote (elokuva) vaan sen käsittelemä aihe. Tutkimusaineiston teema kuva ystävydestä, valintaa perustellaan tutkimusaineiston DVD – elokuvien takakansien myyville sisältöteksteillä, joissa *ystävyy* on keskeisessä osassa.

Tätä tutkimusta voidaan pitää laadullisena, vaikka siinä hyödynnettiin myös määrällistä tutkimusmenetelmää. Tämän tutkimuksen tulkinta perustuu sisällönanalyysiin, jota tässä yhteydessä voi pitää lähestymistapana. Tutkimuksessa käytettiin valmista audiovisuaalista aineistoa. Aineistolähtöisenä analyysinä tutkimusta voidaan pitää niiltä osin, kun aineisto pelkistettiin, ryhmiteltiin, luotiin kategoriat abduktiivisen päättelyn avulla. Tavoitteena oli siis analysoida aineistoa systemaattisesti ja objektiivisesti, etsiä tekstistä merkityksiä. (Tuomi & Sarajärvi 2013, 91–106.)

Luotettavuutta vahvistettiin sisällön erittelyllä (määrällinen lähestymistapa), jonka avulla pyrittiin tuottamaan objektiivinen ja todennettavissa oleva kuvaus ilmisisällöstä. Tässä tutkimuksessa sisällön erittely tehtiin koodaamalla litteroitu teksti ja sen jälkeen laskemalla tutkimustehtävään oleellisesti liittyvä sana *ystävä* erilaisine taivutuksineen kustakin tutkimusaineiston elokuvasta. *Ystävä* -sanan synonyymeja aineistossa ei ilmennyt. Laskemalla *ystävä* -sanan käyttö todettiin, että tämä ei riitä tuottamaan luotettavaa kuvaa ystävydestä Rölli – elokuvissa, siksi elokuvista litteroitiin ystävyteen liittyvät vuorosanat toimintoinen matriisiin, mikä mahdollisti niin määrällisen kuin sisällöllisen analysoinnin.

Sisällön erittelyn tavoitteena on vähentää vääristymiä elokuvan ilmisisällöstä, sillä elokuvat vaikuttavat tunteisiin ja tutkimuksen tavoitteena on tehdä mahdollisimman objektiivinen analyysi. Sisällön erittelyllä voidaan saada selville myös syvemmin kulttuurisia merkityksiä, sillä sisällön erittely kohdistuu koko elokuvan ilmisisältöön, eikä pelkästään yksilöllisesti valikoituneeseen kokemukseen.

Tutkimusaineiston elokuvat ovat massakulttuuria siinä mielessä, että elokuvien saatavuus kattaa koko kulttuurin viestintäjärjestelmän ja siten se myös ylläpitää ja/tai muokkaa kulttuurisia ja sosiaalisia arvoja. (ks. sisällön erittelystä esim. Fiske 2001, 179, 188.)

Seppäsen (2005, 149) mukaan visuaaliset ja kirjoitetut aineisot ovat erilaisia ja erot ilmenevät niiden semioottisissa eroissa. Valokuva on ikoninen¹² ja indeksinen¹³, kun taas verbaalikielen ilmaisut ovat sitä harvoin. Verbaalitekstiä analysoidaan lineaarisesti ja kuvaa tarkastellaan kokonaisuutena tai kuvan yhtä tai tiettyjä osia. Sinänsä tällä ei ole suurta merkitystä, sillä molemmissa tapauksessa on kuitenkin tavoitteena tehdä havaintoja representaation merkityksellisistä kohdista. Toisin sanoen ”visuaalisen aineiston käsittelyssä pätevät samat säännöt kuin aineistojen käsittelyssä ylimalkaan” (Seppänen 2005, 149).

3.4 Tutkimuksen eteneminen

Tämän tutkimuksen sisällönanalyysi eteni elokuvien katsomisella ja tekemällä ensimmäiseen koodausrunkoon (liite 2.) muistiinpanoja. Tätä koodausrunkoa käytettiin analysoidessa elokuvan juonta ja ilmisisältöä, esimerkiksi minkälaisia arvoja ja asenteita elokuva ilmentää ja kuinka elokuva sijoittuu tuottamisajankohdan historiallis-yhteiskunnalliseen viitekehykseen. Analysoitavat elokuvat ovat fantasiaa, jolloin myös muidenkin kuin ihmishahmojen, esimerkiksi vanhan puun, läsnäoloa ja vuorosanoja on analysoitu.

Seuraavassa vaiheessa, elokuvat katsottiin uudestaan ja tehtiin tehtävääntoon liittyviä muistiinpanoja hahmojen toiminnasta ja hahmojen vuorosanoista. Tehtävääntoon liittyvät eri hahmojen vuorosanat litteroitiin (yhteensä 63 s. fontti 12, riviväli 1.5), tehtiin myös oleelliset muistiinpanot eleistä, äänensävyistä eli kuka puhuu, mitä ja miten puhuu sekä miten elokuvan juoni rakentuu tehtävääntönsä ympärille. Litteroituun tekstiin lisäksi kirjoitettiin muistiinpanoja myös analysoidun vuorokeskustelun alkamisaika elokuvassa. Kirjaamalla alkamisaika litteroituun tekstiin helpotettiin vuorokeskustelun löytämistä elokuvasta sen tarkistamista varten. Litteroinnilla, johdonmukaisella ja tarkalla koodauksella vahvistetaan tutkimuksen luotettavuutta.

¹² ”Semioottisesti ikonisuus tarkoittaa sitä, että merkki muistuttaa jollain tavoin esittämäänsä asiaa” (Seppänen, 2005, 130).

¹³ ”Indeksisellä merkillä on suorayhteys kohteeseensa, merkki ja kohde ovat kytkeytyneet toisiinsa” (Fiske 2001, 70).

Litteroidusta tekstistä koodattiin alleviivauksin tehtävänantoon liittyviä ilmaisuja, jotka tulkittiin liittyvän ystävyuden kuvaan. Koodauksen avulla on mahdollista saada monipuolinen käsitys aineistosta ja toisaalta koodaus jäsentää aineiston analyysiä ja tulkintaa (Kvali-MOTV, viitattu 4.2.2017). Kaikissa analysoitavissa elokuvissa Rölli on koodattu kirjaimella R ja muut hahmot pääsääntöisesti isolla alkukirjaimella. Elokuvat on koodattu tuotantovuosien mukaan roomalaisin numeroin, eli vuoden 1991 elokuva =I ja 2001 =II jne. Vuorokeskustelut on koodattu pienin aakkosin aakkosjärjestyksessä alkaen aakkosten ensimmäisestä kirjaimesta. Esimerkiksi elokuvassa *Rölli hirmuisia kertomuksia* ensimmäinen vuorokeskustelu on koodattu seuraavasti (RIa).

Seuraavaksi laadittiin soveltaen teoriaohjaava sisällönanalyysi laatimalla matriisi, johon kopioitiin litteroidusta tekstistä tehtäväänantoon liittyvät vuorokeskustelut. Matriisit sisältävät alkuperäisen ilmauksen tai toiminnan kuvauksen, pelkistetyn ilmauksen, alaluokan, yläluokan ja yhdistävän luokan (esimerkki liite 3.) Toisin sanoen, edettiin alkuperäisilmauksista teoreettisiin käsitteisiin ja johtopäätöksiin kuten Tuomi & Sarajärvi (2013, 111–117) esittävät.

Tämä tutkimuksen teoreettiset käsitteet ovat hyvin eläminen, nautintoystävyyys ja hyöty-ystävyyys sekä täydellinen ystävyys. Hyvin elämisellä tässä tutkimuksessa tarkoitetaan ystävyuden ylläpitämistä, pohdintaa (järkeä) ja osallistumista yhteisten asioiden hoitamiseen. Nautintoystävyydessä ja hyöty-ystävyydessä toisesta pidetään hänestä saadun nautinnon tai hyödyn vuoksi. Tähän kategoriaan on myös merkitty ystävyys, jossa vastavuoroisuus implisiittisesti ilmaistu. Tässä analyysissä täydellinen ystävyys ymmärretään (pyyteettömän) hyvän tahtomisella toiselle sanoin tai teoin. Täydellinen ystävyys myös edellyttää vastavuoroisuutta, joten hyvän tahtominen toiselle ilman vastavuoroisuutta ei ole täydellistä ystävyyttä, vaikka se voisi siksi myöhemmin muodostua.

Seuraavassa vaiheessa suoritettiin aineiston kvantifiointi. Tutkimusaineiston ollessa kuitenkin pieni, tavoitteena ei niinkään ollut erilaisten näkökulmien tuominen esille, vaan laadullisen tutkimuksen luotettavuuden vahvistaminen. Kvantifioinnissa hyödynnettiin Excel –ohjelmaa (2013) taulukoiden ja kuvioiden luomisessa. Kvantifiointi mahdollisti Rölli – elokuvien keskinäisen vertailun ja tuloksen esittämisen numeraalisesti.

4 TULOKSET

4.1 Hyvin eläminen

Tässä tutkimuksessa hyvin elämiseen liittyvät pohdinta, ystävyiden ylläpitäminen sekä yhteisten asioiden hoitaminen (TAULUKKO 1.).

TAULUKKO 1. *Hyvin eläminen* Rölli – elokuvissa (frekvenssijakauma, f=17).

Selitys; Osallistujien määrä/tapahdus.	Rölli hirmuisia kertomuksia (1991) f	Rölli ja metsänhenki (2001) f	Rölli ja kultainen avain (2013) f	Rölli ja kaikkien aikojen salaisuus (2016) f
Pohdinta	2/1	6/3	2/1	-
Auttaminen	2/1	-	-	-
Yhteisten asioiden hoitaminen	2/1	6/3	3/1	-
Suvaitsevaisuus	-	1/1	-	-
Huoli metsästä/toisesta	-	1/1	-	1/1
Itsekeskeisyys ¹⁴	-	1/1	-	-
Ystävyiden ylläpitäminen/rakentaminen	-	-	-	1/1
Toisen tukeminen	-	-	2/1	-

Rölli hirmuisia kertomuksia (1991) elokuvassa Rölli ja Maahis-keiju pohtivat yhteisiä asioita ja auttavat toisiaan.

15:45 Maahis-keiju ja Rölli ihmettelevät meteliä. Maahis-keiju turvautuu Rölliin.

- Minä otan kyllä selvää metsämme tunkeilijoista. (RI.)
- Ole varovainen. (MkId.)
- Niin... on ehkä parasta että menemme yhdessä. (RI.) Rölli työntää edelleen Maahis-keijun. Maahis-keiju ja Rölli saapuvat Seesteisen ja Lerkkasen leiriin.
- Tuli on kohta irti. (MkId.) Maahis-keiju kaataa limpparia savuavaan nuotioon ja Rölli sylkee.
- Eivät tunne röllimetsän tapoja. (MkId.)
- Kyllä kohta oppivat. (RI.)

Elokuva on kertova tyyliltään, sillä siinä elokuvan osatekijät: tarina, kuva ja ääni muodostavat kokonaisuuden, jolla luodaan katsojalle läpi elokuvan kantava elämys. Elokuvan alussa

¹⁴ Itsekeskeisyys; toimii epäitsekkäästi kun siitä on itselle hyötyä

esitellään keskeiset hahmot Röllä ja Maahis-keiju, joiden tutustumisen ja ystävystymisen teeman avulla rakennetaan tarinaa.

38:30 Röllä maistelee mökyöölää.

- Röllä, Röllä, Röllä, Röllä ... oletkos sinä kunnossa? (Röllä tulee tuvastaan hoiperrellen) (MkIh.)
- e hhih en kunnossa mutta vedossa hih hih...kuule tässä näetkin sellaisen röllin että ei ole nahasta kiinni eikä mahasta... (RIh.)
- Mikä ihme sinua oikein vaivaa? (MkIh.)
- Istuppas Maahis-keiju tuohon viereen niinniin minä annan sinullekin vähän taikajuomaa. (RIh.)
- Taikajuomaa? Kyllä minusta tuntuu Röllä, että sinun ei pitäisi juoda tuota juomaa tulet vaikka kipeäksi. Minä menen metsään poimimaan mustikoita ja teen sinulle vaikka mustikkakeittoa. (MkIh.)
- Mustikkakeittoa yäk, miten rahvaanomaista hihhih, tästä taikajuomasta minä saan voimaa ja rohkeutta ja tulen hyvin iloiseksi köh. (RIh.)
- Jokes se vaikuttaa ... oletkos sinä nyt iloisempi? (MjIh.)
- Tietysti se vaikuttaa... hik,hik olen paljon iloisempi. (RIh.)
- Et sinä kyllä näytä yhtään iloisemmalta. (MjIh.)
- Mitäs sinä Maahis-keiju intät sinä, kuule minä olen röllimetsän iloisin röllä hahahhahha, näin minua naurattaa hahahha, eläkä sinä tule minua neuvomaan senkin mokoma. (RIh.)
- Röllä kuuntelisit minua nyt ...ku... (Maahis-keiju itkuisesti). (MjIh.)
- Tuommoisia maahis-sukulaisia keijua minä syön keskimäärin kolme kappaletta päivässä ja juon kuravettä päälle... Mene tiehesi täältä äläkä koskaan tule röllien alueelle tai sinun käy huonosti... hus...tiehesi... (RIh.) Maahis-keiju lähtee ja Röllä alkaa itkettää.

Bacon (2004, 115) esittää, että Aristoteelisen kaltaisessa tarinassa on sulkeuma, johon sisältyy usein myös moraalinen kannanotto. *Röllä hirmuisia kertomuksia* elokuvassa Röllä päähenkilönä kehittyi itsekkäästä hahmosta toiset huomioivakasi ja suvaitsevaisiksi. Elokuvan lopussa hyvät palkitaan ja pahoja rangaistaan, eli elokuvassa toteutuu psykologisesti tyydyttävä loppuratkaisu ja tämän kaltaista loppusulkeutumaa on Baconin (2004, 116) mukaan on ideologiakritiikissä pidetty yhteiskunnallista järjestystä tukevana kerronnan muotona.

1:11:38 Röllä ja Maahis-keiju saapuvat vanhan puun luokse.

- Onpa valtava puu. (MkIo.)
- Niin on ja kova puhumaan senkin rötkäle. (RIo.)
- Kova puhumaan? (MkIo.)
- Niin... tämä puu sanoi minulle kerran että se suojelee minua. (RIo.) Ylipappi saapuu nauraen.
- Luulitteko voittavanne minut, älkää luulko että se onnistuu teiltä koskaan. (YpIo.)
- Miksi sinä haluat aina tuhota... tuhota ja hävittää. (MkIo.)
- Olet aivan oikeassa... pikku hyväks... haluan hävittää tämän metsän, koska loppunne on lähellä haluan kertoa syynkin siihen...katsokaa olenko minä mielestänne kaunis? (YpIo.)
- No, ei kyllä ole hurraamista. (RIo.)
- Vaiti rumilus, ettekö te typerykset, ettekö te ymmärrä, valo teidän kirottune metsänne valo turmelevat pahan kasvot, minun kasvoni minun, muuttukoon siis metsänne tälläiseksi saastaksi, lisääntyköt siis roskanheittäjien määrä ja turhapäiväisyyksien yltäkylläisyys, lisääntyköt roska niin että on liian myöhäistä pelastaa metsä, silloin metsä kuolee mutta minä palaan ennalleni ja kasvoni ovat kauniit. Katselen tuhoutunutta metsää ja hymyilen, hymyilen koska teitä ei enää ole mutta koska olen hieman malttamaton luonne olen päättänyt jouduttaa asioita. (YpIo.) Ylipappi kohtaa veitsensä iskuun. Vanha puu alkaa kaatua. Puu kaatuu ylipapin päälle. Röllä ottaa kepillä Ylipapin viitan puun alta.
- Njee sen takki meni ihan tyhjäksi, kiitos puu. Toivoisin, että pystyisit vielä juttelemaan meidän kanssamme mutta jos kuulet minua niin anna anteeksi rumat puheeni. (RIo.) Röllä odottaa vastausta mutta sitä ei kuulu, Röllä lähtee pois puun luota.
- Röllä! katso! (MkIo.) Röllä tulee katsomaan. Puusta kasvaa uusia versoja.

Röllä ja metsänhenki (2001) elokuvassa hyvin elämistä kuvaa Millin toiminta. Milli on suvaitsevainen ja tuntee huolta metsästä. Milli pohtii yhteiseen hyvinvointiin liittyviä asioita menninkäisten johtajan sekä Vaakamestarin kanssa. Menninkäisten johtaja ei usko röllien suvaitsevaisuuteen ja hyväntahtoisuuteen, toisin kuin Milli.

29:43 Menninkäiset ovat rannalla.

- Milli, pysähdy. Minne sinä olet menossa? (MjIIe.)

- Minä ajon mennä metsään tapaamaan röllejä. (MIIE.)
- Kuuntele nyt, sinä olet rohkea ja haluat uskoa aina hyvään mutta nämä röllit ovat erilaisia. (MjIIE.)
- Mutta miksi röllit tahtoisivat meille mitään pahaa, emmehän mekään ole tehneet mitään pahaa niille. (MIIE.)
- Röllit ajoivat meidät pois meidän omasta kylästä. (MjIIE.)
- Metsässä riittää tilaa meille kaikille, minä aion puhua niille järkeä. (MIIE.) Menninkäisten johtaja antaa amuletin Millille.
- Kiitos. (MIIE.)
- Mene. (MjIIE.)

Menninkäisten johtaja, kuten myös Vaakamestari ovat sitä mieltä, että Milli voisi puhua ”ystävälleen” ja siten vaikuttaa myönteisesti siihen, että kaikki voisivat elää yhdessä metsässä. Huomioitavaa tässä on se, että Menninkäisten johtaja, kuten myös Vaakamestari esiintyvät tarinassa hahmoina, joilla on valtaa, mutta he eivät kuitenkaan hyödynnä sitä päämäärätietoisesti yhteisten asioiden hyväksi.

53:06 Milli saapuu mäen laelle, Vaakamestarin luo.

- Minä olinkin jo odottanut sinua. (VmIik.)
- Anteeksi että minä häiritseen, mutta kun minusta nyt tuntuu siltä että metsässä asiat eivät ole tolallaan, siksi minä päätin tulla pyytämään apua. (MIik.)
- Katso vaakaa, se osoittaa hyvän ja pahan, kuljetan sitä aina mukani. (VmIik.)
- Asutko sinä oikeasti tässä mökissä, tai täällä metsässä? (MIik.)
- Olen ohikulkumatalla ja huolestunut metsän väestä sen takia minä jäin. (VmIik.)
- Mitäs nämä linnut sitten ovat? (MIik.)
- Ne ovat minun ystäviäni, ne kertovat mitä metsässä tapahtuu, haluaisitko sinä auttaa minua? (VmIik.) Milli nyökkäilee.
- Me voisimme toimia yhdessä niin että saisimme vaa’an tasapainoon, jos paha voittaa maailmassa, pimeys laskeutuu metsään, ikuinen pimeys. (VmIik.)
- Mutta mitä minä voisin tehdä? (MIik.)
- Voit puhua ystäväsi kanssa. Sinä voisit vaikuttaa häneen sillä tavoin, että hän rauhoittuisi kuuntelemaan, ja alkaisi toimia sillä tavoin, että metsän väki elää rauhassa. (VmIik.)
- Milli nyökkäilee.
- Mene. (VmIik.)

25:56 Menninkäiset saapuvat.

- Ei voi olla totta, mylvintä seis. Kattokaa tuolla, ne on vihreitä. Mitäs hiippareita te olette? (NLIId.)
- Anteeksi että häiritsemme arvon muukalaiset. Haluamme vain osoittaa vieraanvaraisuuttamme näillä vaatimattomilla lahjoilla. (MjIId.)
- Hiippareita. (NLIId.)
- Emme me mitään hiippareita ole. (mlapsiIId.)
- Mitäh? (NLIId.)
- Emme me mitään hiippareita ole. (mlapsiIId.)
- Mitäh? (NLIId.)
- Olemme aivan tavallisia menninkäisiä, tämän kylän asukkaita. (MIId.)
- Me toivotamme teidät tervetulleiksi metsäämme ja kyläämme. Olemme tarkkailleet teitä etäältä ja tulleet siihen johtopäätökseen, että voisimme elää ystävinä. (MjIId.)
- Rölli ja Milli vaihtavat katseita.
- Jomphei hiippalakki, me olemme röllejä ja tämä kylä on nyt meidän. Ei tänne mahdu, häipykää menkää pois. (NLIId.)
- Tuo ei ole reilua. (MIId.)
- Mitä. Röllit, nyt ajetaan nuo ällöt lällyt pois meidän kylästä, huutakaa ja karjukaa... muriskaa ja tuhotkaa ja sinä paksu poika näytä niille oikeen kunnolla ja sinä hihhuli. (NLIId.) Menninkäisten johtaja heittää kimaltelevaa taikaa, joka pysäyttää röllit.
- Kyllä me ymmärrämme, emme halua riitaa, me menemme. (MjIId.)
- Hyvästi sitten hirmuiset röllit. (MIId.)

Elokuva päättyy kohtaukseen, jossa menninkäiset ja röllit juhlivat yhdessä. Elokuvan paha saa palkkansa ja häneltä estetään yhteiseen juhlaan osallistuminen. Neuvonantaja Lakeijan hahmo ulkoiselta olemukseltaan ja eleiltään karrikoidusti ja stereotyyppisesti kuvaa luihua tyyppiä. Bacon (2004, 33) mukaan karrikoinnilla ja stereotyyppisillä hahmoilla on helppo saada katsoja ”elokuvan keston ajaksi tiettyyn moraaliseen perspektiiviin.”

1:25:24 Milli ja rölli kulkevat käsikkäin, vaakamestari lähtee ja hyvästiksi he vilkuttavat toisilleen. Menninkäislapsen ja röllilapsen juoksevat yhdessä. Isolla on menninkäislapsi sylissä. Milli ja Rölli tanssivat yhdessä. Menninkäisten johtaja laulaa ”juhlat alkakoon”. Neuvonantaja Lakeija roikkuu niskastaan lingon vipuvarressa.

- Lapsen päästäkää minut alas... minä olen jo ihan kiltti...hei kuuletteko te...päästäkää minut alas...mä haluan olla mukana hei... lalalaa... (NLIIx.)

Rölli – elokuvassa *Rölli ja kultainen avain* (2013) hyvin eläminen on tulkittavissa kohtauksessa, jossa Rölli ja Juurakko yhdessä röllikyläläisten kanssa toimien saavat takaisin Tirehtöörin hallussa olleen röllikylän avaimen. Rölli ja Juurakko toteuttavat röllikyläläisten kanssa suunnitelman, joka mahdollistaa heidän kaikkien paluun röllikylään.

Rölli ja kaikkien aikojen salaisuus (2016) elokuvassa näkökulma on Juurakon, joka haluaa tietää mistä on tullut. Rölli ja Juurakko lähtevät röllikylästä etsimään kaikkien aikojen alkua, paikkaa mistä Juurakko on tullut. Röllin ja Juurakon seikkailu sijoittuu siis röllikylän ja yhteisön ulkopuolelle ja siten myös elokuvatoiminnan motiivi on enemmän yksilöllinen kuin yhteisöllinen tai yhteisistä asioista hoitaminen.

Yhteenvedon *Hyvin eläminen* on Rölli elokuvissa yhteisten asioiden ja hyvinvoinnin pohdintaa ja hoitamista. Hyvin elämiseen kuuluu myös auttaminen, suvaitsevaisuus, ystävyden ylläpitämistä ja toisen tukemista. Taulukossa on huomioitu myös itsekeskeisyys, sillä Rölli toimii itsekeskeisesti mutta siitä hyötyy lopulta myös koko metsänväki.

Elokuvassa *Rölli hirmuisia kertomuksia* hyvin eläminen on hahmojen vuorovaikutteista toimintaa yhteisen päämäärän saavuttamiseksi. Tämän tarinan hahmot ovat luonnehdittavissa toistensa vastakohtina: Rölli on kártyinen arkajalka ja Maahis-keiju lempeästi rohkea. Yhteistä hahmoille on heidän eläminen yksin yhteisössään.

Hahmot ovat siis erilaisia muuta vastakohtina täydentävät toisiaan. Kun Röllin rohkeus ei ole riittävää tavoitteeseen pääsemiseen, Maahis-keiju rohkaisee itsensä ja Rölli taustatukeaan lähtee tavoittelemaan päämäärää ja toisaalta kun Maahis-keiju vielä pohtii, on Rölli jo aloittanut toiminnan.

Rölli ja Metsänhenki elokuvassa suvaitsevaisuus, erilaisuuden hyväksyminen ovat osa hyvin elämistä. Suvaitsevaisena Milli pohtii, miksi röllit ja menninkäiset eivät voisi elää metsässä sovussa. vaakamestari ja Menninkäisten johtaja vastaavat Millin pohdintoihin opastavasti: röllit ovat erilaisia. Milli ei kuitenkaan anna periksi ja lopulta menninkäisten johtaja antaa Millille onnea tuovan amuletin ja Vaakamestari pyytää Milliä puhumaan järkeä Röllille.

Yhteisöjen johtohahmot kuten menninkäisten johtaja ja vaakamestari, eivät aktiivisesti ole rakentamassa sopuisaa yhteiseloä, vaan heidän rooli on tukea antava Millille ja Röllille. Kun sopu vihdoin syntyy, yhteinen juhla aloitetaan, siihen osallistuvat kaikki paitsi Neuvonantaja Lakeija, joka on ripustettu roikkumaan lingon vipuvarteen. Neuvonantaja Lakeija kerjää roikkuessaan anteeksiantoa mutta ei saa sitä. Neuvonantaja Lakeijasta tehtiin elokuvan paha, yhteisön hylkiö, joka ei saa anteeksiantoa. Elokuvesta välittyy viesti yksilön vastuusta ja mielenkiintoista on kuvaus vallankäyttäjistä, jotka yhteisten asioiden hoitamisessa ovat neuvoo antavia mutta tehottomia.

Rölli ja Kultainen avain elokuvassa hyvin elämisen taustalla on yksilön halun toteutuminen. Rölli halusi palata vanhaan röllikylään ja Juurakko tahtosi tietää mistä on tullut. Röllin ja Juurakon pohdinnan tuloksena keksitään keino, jolla röllit voivat palata kyläänsä, kun rölliheimo tekee yhteistyötä. Se mistä Juurakko on tullut, ei selviä, mutta Juurakko hyväksytään osaksi rölliheimoa. Elokuvan hyvin eläminen tiivistyy elämiseen yhteisössä, jossa on koti.

Elokuvassa *Kaikkien aikojen salaisuus* Röllillä on huoli ystävästään Mauno Madosta, jota ei ole näkynyt muutamaan päivään. Juurakko myötäelää Röllin huolta Mauno Madosta. Laulunopettaja puhuu väheksyvästi Röllin ystävästä Mauno Madosta. Röllin puolustaa ystävänsä ja toteaa ärtyneenä, että Mauno Madosta tulee puhua kunnioittavasti. Hyvin elämisen viesti on:” turhaan ei saisi murehtia mutta ystävästään pitäisi huolehtia” ja ystävyys kunnioittaa ja arvostaa toista sellaisena, kuin tämä on.

4.2 Nautintoystävyyden ja hyöty-ystävyyden rolli

Rölli – elokuville yhteistä on päähenkilöiden, vastustajien ja apureiden väliset ristiriitaiset motivaatiot, joiden ympärille toiminta muodostuu. Elokuvan hahmoilla on erilaiset päämäärät mutta lopussa kuitenkin pääosassa oleva voittaa vastustajat. Elokuvien hahmojen motiivit ovat ristiriitaisia ja siksi elokuvissa ilmenee selkeästi puuttuva vastavuoroisuus (TAULUKKO 2).

TAULUKKO 2. *Nautintoystävyyden ja hyöty-ystävyyden rolli* – elokuvissa (frekvenssijakauma, f=94).

Selitys; Osallistujien määrä/tapahtuma.	Rölli hirmuisia kertomuksia (1991) f	Rölli ja metsänhenki (2001) f	Rölli ja kultainen avain (2013) f	Rölli ja kaikkien aikojen salaisuus (2016) f
Nautinto	1/1	2/2	1/1	1/1
Ilo	1/1	-	-	-
Hyöty	3/3	1/1	4/3	2/2
Itsekkyys	6/6	2/2	3/3	2/2
Suvaitsemattomuus	1/1	4/4	-	-
Huoli metsästä/toisesta	2/2	1/1	3/3	-
Puuttuva vastavuoroisuus	2/2	10/10	14/14	9/9
Pohdinta	1/1	-	2/2	1/1
Ystävyyden ylläpitäminen/rakentaminen	-	6/6	3/2	-
Myötätunto	-	2/1	-	-
Auttaminen	-	2/2	1/1	-
Tukeminen	-	-	2/2	2/2

Rölli hirmuisia kertomuksia elokuvassa Maahiskeiju on huolestunut Röllistä sekä metsästä mutta Röllistä makoisat karamellit ovat tärkeämpi asia kuin niistä syntyvät roskat.

31:48 Maahiskeiju keräilee metsästä roskia ja löytää Rölliin makaamasta mättäältä.

- Rölli, Rölli, nyt on metsän asiat huonosti. (MkIf.)
- Mitäs sinä Maahiskeiju oikein mekkaloit siinä? (RIf.)
- Katso mitä minä löysin? (MkIf.)
- Karamellipapereita? Mitä niistä sitten? (RIf.)
- Etkö sinä ymmärrä että metsä on täynnä roskaajia, täälläkin, katso nyt! (kIf.)
- Mitä sinä oikein tuppuuttelet siinä? Roskaajia... etkös sinä tiedä että me olemme kuluttajia, ja ku minä nyt vähän valistan sinua niin se on kuluttajavalistusta. (RIf.)
- Kai sinä Rölli ymmärrät että metsä on vaarassa. (M-kIf.)
- Etköhän sinä nyt vähän liioittele, muutama pieni roska sillä täällä nii mitä se nyt haittaa. (RIf.)

Elokuvassa *Rölli ja metsänhenki* hahmojen väliseen ystävyyteen kuuluu hyöty. Riitasointu on Röllille vihainen, kun tämä ei ole ollut paikalla silloin, kun äänestettiin uutta johtajaa röllikylään. Rölli ei koe äänestystä tärkeänä asiana, vaan sillä hetkellä hänelle on tärkeää vain se, mitä hän on itse kokenut. Rölli kuitenkin lepyttelee ärtyisää ystäväänsä kehumalla tämän uutta päähinettä.

22.22 Rölli saapuu Riitasoinnun luokse.

- Missä sinä olet piileskellyt, olen etsinyt sinua joka paikasta. (RIIb.)
- Vai etsinyt. Haha haha haa. (RsIIb.)
- Kuule, minä olen kokenut ihmeen. Rölliin kylän vanhus muuttui lintuolennoksi ja hupsista vain ja toisen kerran hupsista ja katosi ja olikin oikea lintu. (RIIb.)
- Itse olet lintu, oikea harakka. Jätit sitten äänestämättä minua senkin raakkuva karvakorva, harvahammas. On minulla siinä sitten ystävä. (RsIIb.)
- Minähän olen sinun ystäväsi. (RIIb.)
- Pahh. (RsIIb.) Rölli alkaa mielistellä Riitasointua, joka on kiertänyt liinan päänsä ympärille. Riitasointu satutti päänsä Ison heitettyä hänet pois äänestyspaikalta.
- Hieno hatu sinulla, onko se oikea turbaani. Rölli koskettaa turbaania mikä satuttaen Riitasoinnun päätä. (RIIb.)
- Turbaani, justinsa juu. (RsIIb.)

Rölli ja kultainen avain elokuvassa Rölliin itsekeskeisyys nousee korostetusti esille. Itsekeskeisyyden näkyvyys on tulkittavissa myös seurauksena elokuvatarinan juonesta, joka etenee Rölliin elämänsä kaaren takautumana. Rölli haluaa suureen maailmaan, röllikylän muurin ulkopuolelle. Sinne päästäkseen Rölli hyödyntää rölliin arkuutta pelottavaa ääntä kohtaan. Kyläläiset lähettävät Rölliin ottamaan asiasta selvää. Rölli lennähtää sattumalta sirkukseen, tapaa Tirehtöörin ja Milli Menninkäisen, jonka haluaa nähdä uudestaan.

55:37 Rölli tuo röllikylän avaimen Tirehtöörille, jotta tämä ottaisi hänet esiintyjäksi sirkukseen.

- Rölli rientää Millin luo.
- Milli, ajatella kohta me esiinnyttään samassa sirkuksessa. (RIIIj.)
- En voi uskoa että annoit kyläsi avaimen. (MmIIIj.)
- Miks.. se.. sehän on turha kapistus. (RIIIj.)
- Teit silti väärin... (MmIIIj.)
- Unohda se avain, tärkeintä on se että minä olen samassa sirkuksessa... ja ... ja ... minä hyvitän tekoni Tirehtöörille. (RIIIj.)
- Rölli, ei sinun tarvitse. (MmIIIj.)
- ... ja, ja kohta me voimme... valmistaa yhteisen ohjelmanumeron. (RIIIj.)
- Sellaista ei tule. (MmIIIj.)
- Nyt minä en ymmärrä ollenkaan. (RIIIj.)
- Mene jo, palaa takaisin kyläsi! (MmIIIj.)
- Niin menekin! Pakkaamaan... ja kun minä tulen takasin niin tulen jäädäkseni. (RIIIj.)

Suvaitsemattomuudesta on hyötyä *Rölli ja metsänhenki* elokuvassa rölleille. Röllit valtaavat menninkäisten kylän. Röllit viihtyvät menninkäisten kylässä, eivätkä siksi tahdo jakaa sitä vihreitten menninkäisten kanssa. Todellisuudessa menninkäiset eivät ole sen vihreämpiä kuin röllitkään, heillä on vain vihreät vaatteet. Se kuka on suvaitsevainen ja kuka ei, riippuu näkökulmasta. Kun röllit valtaavat omituisten menninkäisten kylän asuinpaikakseen, he tekevät sen sillä oikeutuksella, että menninkäiset ovat erilaisia ja röllien tapoihin oli luontevaa toimia omien etujen mukaisesti. Toisaalta, menninkäisten johtaja tervehtii röllejä muukalaisina, joten myös hän asettaa röllit toiseksi, eli korostaa menninkäisten ja röllien eroavaisuutta. Neuvonantaja Lakeija nimittää menninkäisiä ”hiippareiksi”, minkä menninkäislapset kiistävät. Menninkäisten johtaja myöntää kuitenkin, että he ovat tarkkailleet röllejä (hiippareita luonnehditaan yleisesti näin). Menninkäisten johtaja myös yksipuolisesti esittää johtopäätöksenä, että he voisivat elää ystävinä. Jos menninkäiset olisivat päässeet takaisin asumaan kyläänsä röllien kanssa, olisivat menninkäiset hyötäneet silloin röllien ystävällisyydestä.

25:56 Menninkäiset saapuvat.

- Ei voi olla totta, mylvintä seis. Kattokaa tuolla, ne on vihreitä. Mitäs hiippareita te olette? (NLIId.)
- Anteeksi että häiritsemme arvon muukalaiset. Haluamme vain osoittaa vieraanvaraisuuttamme näillä vaatimattomilla lahjoilla. (MJIId.)
- Hiippareita. (NLIId.)
- Emme me mitään hiippareita ole. (mlapsiId.)
- Mitäh? (NLIId.)
- Emme me mitään hiippareita ole. (mlapsiId.)
- Mitäh? (NLIId.)
- Olemme aivan tavallisia menninkäisiä, tämän kylän asukkaita. (MIId.)
- Me toivotamme teidät tervetulleiksi metsäämme ja kyläämme. Olemme tarkkailleet teitä etäältä ja tulleet siihen johtopäätökseen, että voisimme elää ystävinä. (MJIId.)
- Rölli ja Milli vaihtavat katseita.
- Jomphei hiippalakki, me olemme röllejä ja tämä kylä on nyt meidän. Ei tänne mahdu, häipykää menkää pois. (NLIId.)
- Tuo ei ole reilua. (MIId.)
- Mitä. Röllit, nyt ajetaan nuo ällöt lällyt pois meidän kylästä, huutakaa ja karjukaa, muriskaa ja tuhotkaa ja sinä paksu poika näytä niille oikeen kunnolla ja sinä hihhuli. (NLIId.) Menninkäisten johtaja heittää kimaltelevaa taikaa, joka pysäyttää röllit.
- Kyllä me ymmärrämme, emme halua riitaa, me menemme. (MJIId.)
- Hyvästi sitten hirmuiset röllit. (MIId.)

Rölli -elokuvissa vaihtelevasti ylläpidetään tai rakennetaan ystävyyttä, koetaan empatiaa toista kohtaan, autetaan ja tuetaan sitä tarvitsevaa, mutta kuitenkin siten, että vastavuoroisuus ei ole eksplisiittisesti ilmaistu tai lausuttu.

Tarkasteltaessa Rölli –elokuvista muodostuvaa kuvaa nautintoystävyydestä ja hyöty-ystävyydestä, on hyväksyttävä se tosiasia, että hahmojen ristiriitaiset motiivit ja puutteet vastavuoroisuudessa ovat välttämättömiä, jotta tarinassa on jatkuvuutta ja saadaan ylläpidettyä katsojan mielenkiintoa koko elokuvan keston ajan. Toinen elokuvan juonta rakentava tekijä

on päähahmon itsekäs toiminta, joka antaa hahmolle tilaa kasvaa toimimaan moraalisesti oikein.

Elokuvasa *Rölli hirmuisia kertomuksia*, Rölli nauraen pelottelee ja kiusaa Maahis-keijua. Maahis-keiju on hämmentynyt Röllin käytöstavoista. Rölli tahtoo valtaa ja ystäviä mutta keinot, joilla Rölli niitä tavoittelee, ovat itsekeskeisiä. Taustalla vaikuttaa Röllin käsitys siitä mitä Röllit ovat ja mitä Maahis-keiju ei ole. Maahis-keiju suvaitsevaisena ei ymmärrä Röllin tahtoa olla ystävä vain silloin kun muut röllit eivät näe. Maahis-keiju hyväksyy Röllin ajoittaisen ystävyuden mutta luovuttaa lopulta kun ei saa tarpeeksi tukea Rölliltä. Kun Maahis-keiju ja Rölli ovat yksin, he tuntevat huolta toisesta ja kaipaavat toisiaan. Ystävän poissaolo ja läsnäolo on tulkittavissa liittyvän hyöty-ystävyyteen. Toisen poissaolo aiheuttaa kaipausta ja surua. Nämä tunteet ovat subjektiivisia kokemuksia ja ne tunnustetaan oman kokemuksen kautta. Rölli ja Maahis-keiju ovat oman tunteen vallassa ja lääke siihen on ystävän läsnäolo. Eli ystävästä on hyötyä silloin kun olo on yksinäinen ja jos ei tunne oloa yksinäiseksi, ei kaippaa välttämättä ystävän läsnäoloa. Ystävyys on siis tunnetila.

Rölli ja Metsänhenki elokuvassa rölliön yhteisöllisyyden ja ystävyuden taustalla on vallan tavoittelu ja käsitys siitä, että jolla on valtaa, on ystäviä ja se, että jolla on valtaa voi valita ystävänsä itse, eikä tarvitse odottaa, että tulisi valituksi jonkun ystäväksi. Vallan aspektista ystävää tuetaan silloin, kun siitä on hyötyä myös itselle.

Rölli ja kultainen avain elokuvan ystävyuden taustalla on lähtökohtana hyöty. Juurakko ehdottaa ystävyyttä Röllille, sillä hän uskoo Röllin tietävän jotain siitä, mistä hän on tullut tai kuka hän on. Vastaavasti Rölli hyväksyy Juurakon, sillä hän haluaa jakaa omaatuntoaan vuosikausia painaneen taakan. Rölli ja Juurakko saavat yhteistyön palkintona paikan yhteisössä, jossa ystävyys on implisiittinen. Yhteisön jäsenillä on omat tehtävänsä ja he viestivät toistensa ohi, tämä ei kuitenkaan sulje pois mahdollista ystävyyttä jäsenten välillä, mikä on vähintään hyöty-ystävyyttä.

Rölli ja kaikkien aikojen salaisuus elokuvassa tiivistyy kaikille Rölli-elokuville ominainen ystävyuden vastavuorottomuus. Elokuvisa autetaan toista, apua otetaan vastaan itseselvyytenä ja joskus jopa epäkiitollisena vastaan. Ystävän rohkaiseva tuki ilmaistaan negatiivisesti arvostelemalla toisen ominaisuuksia. Esimerkiksi kun Rölli ei ole kovin innokas lähtemään kaikkien aikojen alkuun, Juurakko sanoo Röllille tätä härnäten, että tämä ei uskalla ja Röllillä on vain suuret puheet. Ystävyys tunnustetaan vasta hädän hetkellä tai kun omiin tavoitteisiin tai päämäärän tielle nousevat esteet ovat yksin ylipääsemättömiä.

4.3 Täydellinen ystävyys

Täydellinen ymmärretään tässä tutkimuksessa adjektiivina, joka tarkoittaa erittäin hyvää. Tämän tutkimuksen *täydellinen ystävyys* luonnehtii ystävyyttä, jossa kahden tai useamman elokuvan roolihahmon verbaalinen viestintä tai toiminta on tulkittuna epäitsekästä, kuitenkin siten, että epäitsekkyys on vastavuoroista.

Rölli – elokuvissa täydellistä ystävyyttä luonnehtivat auttamien, huoli toisesta, ystävän tukeminen, tunteen jakaminen ja vastavuoroisuus (TAULUKKO 3.)

TAULUKKO 3. *Täydellinen ystävyys* Rölli – elokuvissa (frekvenssijakauma, f=46).

Selitys; Osallistujien määrä/tapahtuma.	Rölli hirmuisia kertomuksia (1991) f	Rölli ja metsänhenki (2001) f	Rölli ja kultainen avain (2013) f	Rölli ja kaikkien aikojen salaisuus (2016) f
Auttaminen	4/4	2/2	-	9/7
Hyvän tahtominen toiselle	1/1	-	-	-
Vastavuoroisuus	9/4	1/1	-	23/11
Huoli toisesta	2/2	3/1	-	4/4
Ystävyiden ylläpitäminen	-	-	-	1/1
Ystävän tukeminen	-	-	-	2/2
Itsekeskeisyys	-	-	-	1/1
Tunteen jakaminen, empatia, ilo	-	-	-	8/4
Pohdinta	-	-	-	1/1

Rölli ja kaikkien aikojen salaisuus – elokuvasta on matriisiin huomioitu myös toiminta tai ilmaisu, joka kuvaa epäitsekästä tahtoa tai toimintaa otoksessa, jossa objekti ei ole konkreettisesti läsnä oleva, mutta on eksplisiittisesti ilmaistu. Esimerkiksi kun elokuva alkaa kohdauksella, jossa Rölli on huolestunut siitä, ettei ole nähnyt Mauno Matoa kahteen päivään.

2:27 Kun kurjet lentävät yli Röllikylän, Juurakko seuraa niitä katseellaan. Rölli saapuu juosten hänen taakseen.

- Juurakko! (RIVa.)
- Rölli, et sinä saa säikyttellä tuolla tavalla (JIVa.)
- Mauno Mato on kadonnut! (RIVa.)
- Hhhh... (JIVa.)

Edellisessä vuorokeskustelussa Juurakko on säikähtäneen oloinen, mitä myös Juurakon vuorosanat ilmaisevat. Juurakon säikähtämisen syy ei kuitenkaan ole selkeästi Mauno Madon katoaminen. Sitä vastoin Röllin vuorosanat kertovat huolesta, jota voi tuntea, kun itselle tärkeäksi kokema hahmo on poissa. Seuraavat vuorosanat vahvistavat Mauno Madon merkitystä Röllille, ei niinkään Juurakolle:

4:03 Röllikylässä Laulunopettaja laulattaa Röllikylän asukkaita.

- Rölli! Sinä vain tuijottelet kun muut tekevät taidetta, sinulla lieene siihen selitys? (LoIVc.) Rölli ei vastaa mutta Juurakko vastaa Röllin puolesta: ”No kun, no Mauno Mato on kadonnut, sitä ei ole näkynyt kahteen päivään. Maunon kolo on puron lähellä ja Rölli pelkää, että se on pudonnut veteen ja joutunut kalan ruuaksi.”

Mauno Mato hahmona on tuttu muista Rölli elokuvista ja Röllin esittämässä laulussa elokuvassa *Rölli ja kultainen avain* (2013) kerrotaan Mauno Madosta:

” — Mauno Mato tahtoi olla kuuluisa, mutta kun hän asui ruohonjuuritasolla. Mauno Mato kiipimään pylvääseen lähti ja huusi mennessään: ”Tahdon olla tähti”. Tuli siihen varis, ja kysyi Maunolta: Tahtoisitko lentää eka luokassa? Kaikki huusi kato, se on Mauno Mato! Niin Maunoa vietiin, ylös korkeuksiin, mutta Maunon päätä huimasi niin, Mauno alas tahtoi... pihanperälle: ”Minä kuulun ruohonjuuritasolle.” (36:47.)

Laulu Mauno Madosta on julkaistu musiikkialbumilla Röllin laulut 2 (1987). Laulun sanoissa on kasvatuksellinen viesti kohtuullisuudesta, mutta vihreälle kastemato Mauno Madolle kohtuullisuus on vaikeaa, sillä seuraavassa ilmestyneessä elokuvassa *Rölli ja kaikkien aikojen salaisuus* (2016) Mauno Madon ystävän auttamiseen perustuva sankarillisuus toteutuu Mauno Madon yltiöpäisen luonteen ansiosta. Mauno Mato on siis seikkailija ja auttamalla ystävää, pääsee itse mukaan seikkailuun ja siten myös täydellisestä ystävydestä voi hyötyä. Mauno Madolla ja Röllillä on yhdistävänä tekijänä varis, joka kuitenkin elokuvassa on sivuroolissa. Varikselta tipahti nyytti röllikylään, jossa oli Rölli – vauva. Varis on myös viestin viejä, sillä hän kertoo Mauno Madolle, Röllin ja Juurakon matkasta kakkien aikojen alkuun, jolloin Mauno Mato tietää variksen kyyditsemänä rientää heidän avukseen.

Lisko huitaisee pyrstöllään Rölliä, joka saa kiinni kallion reunasta ennen kuin tipahtaa alas.

- Eiiii. (RIVä.) Lisko kääntyy katsomaan Rölliä.
- Mitkä jimpuran pahkurat. (RIVä.)
- Ei... Rölli. (JIVä.) Mauno Mato saapuu viime hetkellä variksen selässä.
- Jihaa, täältä tullaan! (M-IVä.)
- Mauno! Sinunhan piti mennä kotiin, mitä sinä siellä lentelet? (RIVä.)
- Vanha Varis lensi luokseni ja kertoi että te tosiaan lähditte ylittämään merta.. hah.. ei ollut vaikea päätellä että pulassa olette jälleen. (M-IVä.)
- Jo, jo... (RIVä.)
- Jutellaan myöhemmin, minun täytyy hoidella yksi dinosaurus. (M-IVä.)
- Hoitele nopeasti. (RIVä.)
- Pidä lujasti kiinni sillä aikaa. (M-IVä.)
- Niin ajattelin tehdä. Rölli toteaa pitäen kallion kielekkeestä kiinni. (56:00.)

Täydellistä ystävyyttä luonnehtii hahmojen välinen vastavuoroisuus. Elokuvasa *Rölli ja kaikkien aikojen salaisuus* vastavuoroisena toimijoina ovat Rölli, Mauno Mato ja Juurakko. Röllillä ja Mauno Madolla on vastavuoroisuutta sekä Röllillä ja Juurakolla mutta Juurakon ja Mauno Madon väliltä se puuttuu. Seuraavassa esimerkissä Mauno Madon ja Röllin välillä on vastavuoroisuutta mutta Juurakkoa kiinnostaa vain päämäärään pääsy Mauno Madon uuden ystävän avulla.

1:05:12 Mauno Mato luodolla.

- Onko kaikki hyvin Rölli? (M-IVä.)
- Oon ja kiitos. Sinä pelastit minut. (RIVä.)
- Me teimme sen yhdessä ystäväni kanssa ja nyt saanko tarjota teille kyydin. (M-IVä.)
- Sinäkö? Juurakko kysyy epäillen.
- Tai oikeastaan hän...hän sattuu olemaan esi-isieni isoisa ja minä tulen hienosti toimeen hänen kanssaan, hän vain täyttää velvollisuuttaan suojellessaan kakkien aikojen alkua. (M-IVä.)
- Ottaisiko hän todella meidät kyytiinsä? (JIVä.)
- Tietysti. (M-IVä.)

Röllin ja Juurakon ystävydestä puuttuu elokuvan alussa vastavuoroisuutta, sillä Juurakko vetosi Röllin heikkoon kohtaan väittämällä, että Rölli pelkää, eikä siksi uskalla lähteä kakkien aikojen alkuun. Rölli suostuu lopulta lähtemään Juurakon mukaan matkalle, koska ei halua päästää Juurakkoa yksin matkaan. Elokuvasa Röllin ja Juurakon ystävyys vahvistuu heidän tukiessa toisiaan. Elokuvasa Mauno Mato rientää tarpeen tullen auttamaan ystävänsä Rölliä ja samalla hän myös auttaa pyyteettömästi myös Juurakkoa. Toisaalta kun elokuvan juoni rakentuu Mauno Madon seikkailulle ja hänen sankariteoilleen, on elokuva myös kertomus kokemuksesta ja viisaudesta sekä kokemattomuudesta. Röllillä on kokemusta ja viisautta, toisin sanoen hän on suurisieluinen ja näin ollen voisi päätellä, että Röllin ja Juurakon suhde on kasvattajan ja kasvatettavan suhde, jolloin se jää vajaaksi täydellisestä ystävydestä.

- Kuule Juurakko, me emme voin lähteä sellaiselle retkelle, minä en ole enää aivan nuori poikanen ja muutenkin se kuulostaa vähän... (RIVe.)
- Sinä pelkää! (JIVe.)
- Kuules nyt. (RIVe.)
- Sinulla on suuret puheet, kerrot sankaritarinoita iltanuotiolla mutta kun tosipaikka tulee, niin halua piiloutua vällyjen alle. (JIVe.)
- Mi...mi...(RIVe.)
- Sinä et uskalla kohdata sitä suurta matelijaa! (JIVe.)
- Minä en pelkää mitään. (RIVe.)
- Pelkäätpäs! (JIVe.)
- En! Minä olen hirvittävä Rölli! (RIVe.)
- Todista se, lähde kanssani etsimään kakkien aikojen alkua. Juurakko sanoo Röllille. (6:20.)

33:57 Nuotiolla. Rölli köhii kalaa syödessään. Rölli ja Juurakko kuulevat outoa ääntä, jota molemmat pelkäävät.

- Pitäisiköhän meidän jatkaa matkaa? (JIV.)
- Ei, pysytään tässä nuotion ääressä, niin tuo vaaniva peto ei uskalla hyökätä. (RIVr.)
Toivon sinun olevan oikeassa. (JIVr.)
- Niin minäkin. (RIVr.) Rölli ja Juurakko katselevat ympärilleen toisiaan tukien.
- Koetetaan silti nukkua. (RIVr.)

Rölli ja kultainen avain elokuva jäi ilman merkintöjä täydellinen ystävyys – matriisissa (taulukko 3). Tämä on johdettavissa siitä, että elokuvan juoni ja kerronta on vahvasti takautuvaa ja monologista, siten ystävyyskuva elokuvasta on implisiittinen. Rölli suhtautuu humoristisesti yksin olemiseen ja se on myös Röllin oma valinta.

5:31 Sähinä huomaa asumuksestaan ulos tulevan Röllin, joka rientää asuntonsa taakse hiekkakasan luo.

- Rölli! (SIIa.) Rölli ähisee ja kaataen ämpärissä olevan hiekan kasaan.
- Rölli, mitä sinä... mistä kaikki tuo hiekka on tullut? (SIIa.)
- Hö heh... unihiekkaa pitää välillä kantaa ulos ettei tule ahdasta. (RIIIa.)
- Rölli, mihin sinä lapiota tarvitset? (SIIa.)
- No, nukun paremmin kun on joku vieressä! (RIIIa.) Rölli menee mökkiinsä ja oven takana matkii kuorsaus ääntä sekä lopulta hihittää, kun esitys oppoa Sähinään.
- Hyvää päiväunta Rölli! (SIIa.)

Lisäksi elokuvassa *Rölli ja Metsänhenki*, kun tulee keskiyö, lähtee Rölli etsimään yösijaa. Hänet tavoittaa Riitasointu, joka sanoo Röllille: ”Rölli, Rölli, mihin sinä hyväks kuvittelet meneväsi...” — Te vain kylki kyljessä karvanaamat, minä haluan köllötellä omassa rauhassa, Rölli vastaa. ”Juu, juu justiinsa juu, tuo on kuultu, käännä nyt vain kelkkasi ja etsi itsellesi katto pääsi päälle niin kuin muutkin ja lopeta tuo ihme sooloilu, mokomakin hipp!” Riitasointu toteaa.

Edellisessä esimerkissä Rölli esittää nukkuvansa lapiolla vieressään, sillä hän ei halua kertoa todellista syytä lapiolla läsnäoloon mökin sisällä. Rölli, päästyään kaivamaansa käytävää pitkään autioon röllikylään, istuu katsoen silmissään aukeavaa maisemaa. Juurakko saapuu hänen luokseen ja Rölli kokee Juurakon läsnäolon häiritsevänä.

13:30 Juurakko saapuu Röllin luo ja alkaa tehdä tuttavuutta:

- Nimeni on Juurakko, muuta en tiedä. (JIIId.)
- Niin, minkäs sitä nimelleen mahtaa, miten niin ettet tiedä? (RIIIId.)
- Minä vain tupsahdin taivaalta, kuulin että sinäkin olisit tippunut taivaalta, ajattelin että ehkä olisimme sukulaisia... (JIIId.)
- Heheh... Ei olla... eihän sinulla ole edes häntää! (RIIIId.)
- Ainakin voisimme olla ystäviä. (JIIId.)
- No... kuulehan nyt, minä olen pitkään odottanut, että saisin istua täällä yksin ja kaikessa rauhassa, joten menen nyt! (RIIIId.)

Rölli ja kultainen avain -elokuvassa Rölli kieltää olevansa Juurakon sukulainen, sillä Juurakolla ei ole häntää eikä toisaalla hän kertoo myös omasta erilaisuuden kokemuksestaan.

33:35 Rölli kertoo Juurakolle lapsuudestaan. Röllikylän asukkaat, Röllin tipahdettua variksen kantamassa nyytissä röllikylään, pelkäsivät nyytistä esiin kömpinyttä Rölliä mutta tottuivat häneen vähitellen.

- Minusta tuli vaan sellainen rehvastelija. (RIIIIf.)
- Miksi? (JIIIf.)
- En tiedä, jotenkin tunsin itseni ulkopuoliseksi ja erilaiseksi, erilainen rölli... halusin huomiota ja hännäsin muita, mutta ehkä se juuri teki minusta ulkopuolisen, kerskailua ja pelottelua. (RIIIIf.)
- Mutta? (JIIIf.)
- Annahan kun minä kerron. (RIIIIf.) Elokuvassa näytetään kuinka lauluopettaja oli tehnyt Röllille kakun, mutta sen tuhoutuu kun Iso rölli kaatuu siihen säikähtäessään Röllin kepposta (Rölli laittoi hiiren tämän selkään), samalla sepän lahjaksi Rölli lle veistämä kitara rikkoutuu. Rölli katuu aiheuttamaansa vahinkoa selittäen vain pelleilleensä.

Täydellinen ystävyys- matriisista johtopäätöksenä on, että *Rölli hirmuisia kertomuksia* elokuvassa pääosassa olevien Röllin ja Maahiskeijun välinen ystävyys on vastavuoroista ja sitä

luonnehtii auttaminen sekä huoli toisesta. Vastavuoroiseen toimintaan osallistuu myös Röllin eno sekä vanha puu. *Röllin ja metsänhenki* elokuvassa Röllin ja Milli auttavat toisiaan ja kantavat huolta toisesta, johon osallistuu myös menninkäisten johtaja. *Röllin ja kaikkien aikojen salaisuus* elokuvan keskeinen hahmo on Röllin, joka toimii vastavuoroisesti Mauno Madon (n=6) sekä Juurakon (n=9) kanssa. Röllin, Juurakko ja Mauno Mato toimivat yhdessä vastavuoroisesti kolme kertaa. Juurakko ja Mauno Mato sitä vastoin eivät ole keskinäisessä vuorovaikutuksessa ystävinä. Juurakolla on tahto auttaa ja vaikka hän on myös itsekeskeinen, siitä lopulta hyötyvät muutkin.

Röllin elokuvista nousee esille myös paikka, jossa eletään arjen keskellä, paikka josta lähdetään, jota kaivataan ja lopulta palataan. *Röllin hirmuisia kertomuksia* elokuvassa tämä paikka on röllimetsä; tuttu ja turvallinen mutta Röllin mielestä myös tylsä. *Röllin ja metsänhenki* elokuvassa tuttu ja turvallinen paikka on menninkäisten kylä metsässä, jonka röllit valtaavat itselle. Loppusulkeutumassa tässä elokuvassa menninkäisten kylästä löytyy tilaa niin menninkäisille kuin rölleille. *Röllin ja kultainen avain* on elokuva, jossa pääosassa oleva Röllin kaipaa vanhaan röllikylään siinä määrin, että uhmaa kieltoa mennä sinne. Röllikylä on autio osin päähahmon itsekkään toiminnan vuoksi. Ratkaisu röllien mahdollisuudesta palata Röllin kylästä röllikylään onnistuu Juurakon ja Röllin keksiessä toimintasuunnitelman, jossa käytetään Tirehtöörin omia keinoja. Röllin ja Juurakko saavat suunnitelman toteutuksessa apua koko röllikylän väeltä. *Röllin ja kaikkien aikojen salaisuus* elokuvassa röllikylä on pääosassa olevien hahmojen koti, josta lähdetään seikkailuun ja palatessa takaisin kylään, seikkailijat otetaan sydämellisesti vastaan.

Johtopäätöksenä voi todeta, että ystävyys perustuu Röllin –elokuviin on yhteisössä, vaikka elokuvan draamallinen juoni rakentuu pääroolissa olevan hahmon kasvuna itsellisestä (riippumattomasta) yhteisölliseksi, hahmon säilyttäessä kuitenkin omat erityispiirteensä ja tapansa.

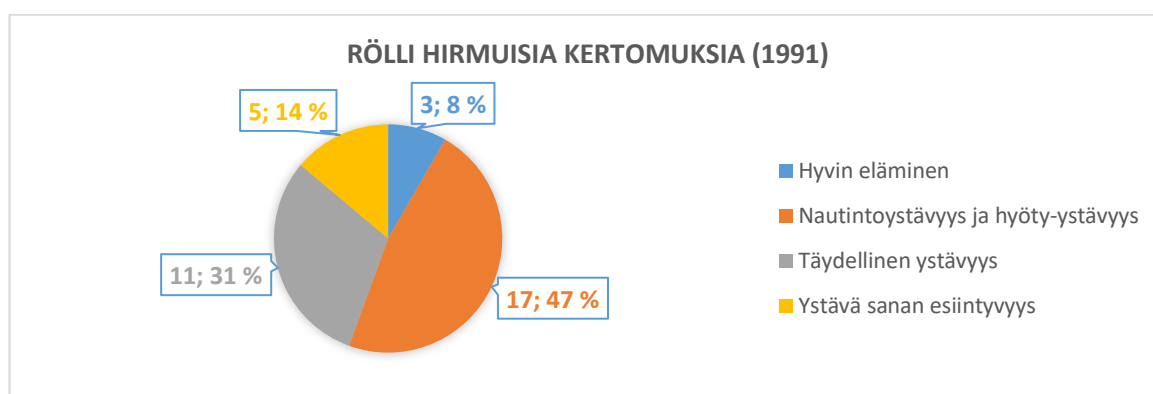
Täydellinen ystävyys on vastavuoroisuutta, esimerkiksi elokuvassa *Röllin hirmuisia kertomuksia* Maahis-keiju ja Röllin auttavat toisiaan vuorotellen ja avun saamisesta kiitetään ja otetaan kiitokset nöyränä vastaan. *Röllin ja Metsänhenki* elokuvassa halua auttaa toista ovat suurempi kuin oman turvallisuuden ja hyvinvoinnin turvaaminen. Sekä Röllin ja Milli Menninkäinen asettavat itsensä vaaraan pelastaakseen toisen.

Rölli ja kultainen avain elokuvassa täydellinen ystävyys jää näkymättömäksi. Jotain täydellistä on kuitenkin silloin, kun iäkkäiden Röllin ja Millin katseet kohtaavat vuosikymmenten jälkeen. Heidän sanattomat katseet kertovat ikävien asioiden menneisyydestä olevan unohdettu ja anteeksi annettu sekä toisistaan erillään eletyt vuosikymmenet pois pyyhitty, elämä jatkuu mahdollisesti siitä, mihin se joskus jäi. Tässä elokuvassa Rölli oppii ystävyydestä sen, että täydellinen ystävyys ei omista toista ja täydellinen ystävyys on tasa-arvoista sielujen kumppanuutta. Ystävyys ollakseen täydellistä ei tarvitse sanoja, se on tahtotila tehdä hyviä tekoja.

Tasa-arvoisuutta on myös Mauno Madon ja Röllin välillä elokuvassa *Rölli ja kaikkien aikojen salaisuus*. Pienestä koostaan huolimatta Mauno Mato auttaa pulaan joutuneita seikkailijoita, Rölliä ja Juurakkoa. Rölli kiittää Mauno Matoa sanoilla, joita vain Mauno Mato ymmärtää. Täydellinen ystävyys on myös ymmärrystä, jossa osapuolet ymmärtävät toista syvemmin kuin verbaalinen tai nonverbaalinen viestintä kertoo. Se on myös ystävyuden jakamista; sinun ystäväsi ovat minun ystäviäni mutta korkeammassa muodossa ystävyys on mahdollista kahden tasa-arvoisen subjektin välillä, toisin sanoen täyttymätöntä subjektin ja objektin välillä.

4.4 Olennainen Rölli -elokuvista

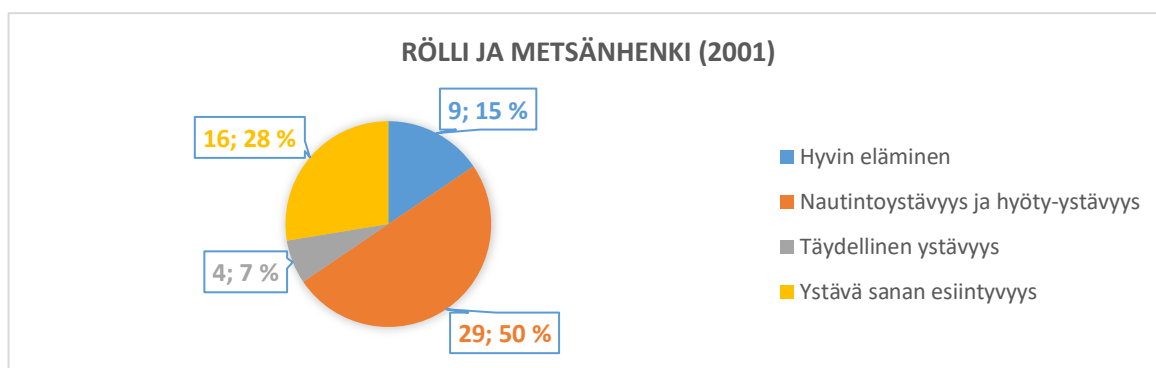
Rölli dvd - elokuvien takakansien esittelyteksteissä Rölli luonnehditaan aina rohkeana, rölleistä kilteimpänä sekä suurta salaisuutta kantavana ja harmaahapsisena. Rölli -elokuvien DVD:n takakannen esittelyteksteissä kaikissa, paisti *Rölli hirmuisia kertomuksia*, viitataan ystävyyteen. Kuitenkin *Rölli hirmuisia kertomuksia* elokuvassa *ystävä* – sana esiintyy viisi kertaa (N=5, kuvio 1).

KUVIO 1. Rölli hirmuisia kertomuksia – elokuvan arvot lukumääränä ja prosentteina (N=36).

Rölli ja hirmuisia kertomuksia ei siis markkinoida ”ystävyyttä” termin avulla, vaan lukijan kiinnostusta herätetään adjektiiveilla hyvästä (rohkea ja kaunis) sekä pahan (hirmuttava ja kavala) avulla. Elokuvassa kuitenkin toiminta perustuu luontevaan yhteistyöhön ja auttamiseen, joka kuvaa ystävyyttä.

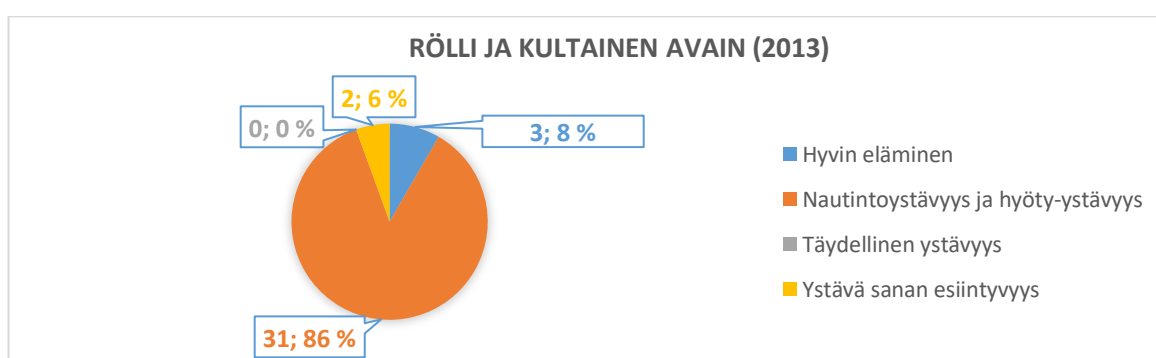
Rölli ja metsänhenki elokuvan esittelytekstissä kerrotaan: ”Urhea Milli uskaltautuu röllien asuttamaan kylään ja ystävystyy Röllin, rölleistä kilteimmän, kanssa. Mutta muut röllit yrittävät kaikin keinoin estää heidän ystävyytensä.” Tässä elokuvassa esiintyy *ystävä* – sana eniten, eli kuusitoista kertaa (N=16). Merkintöjä *Nautintoystävyyys ja hyöty-ystävyyys* matriisissa on toiseksi eniten (N=29) ja *Täydellinen ystävyys* toiseksi vähiten (N=4, kuvio 2).

KUVIO 2. *Rölli ja metsänhenki* – elokuvan arvot lukumääränä ja prosentteina (N=58).

Rölli ja metsänhenki elokuvassa nautinto ja hyöty-ystävyyden saavat vahvistusta, kun elokuvan hahmot muistuttavat toisiaan ystävyysvelvoitettavuudesta. Esimerkiksi Riitasointu esittää moitteita Röllille, kun tämä oli jättänyt äänestämättä ystävänsä Riitasointua. Elokuvassa hyvin eläminen sisältää pohdinnan, suvaitsevaisuuden ja yhteisistä asioista huolehtimisen, joka tosin tapahtuu vasta elokuvan loppusulkeutumassa.

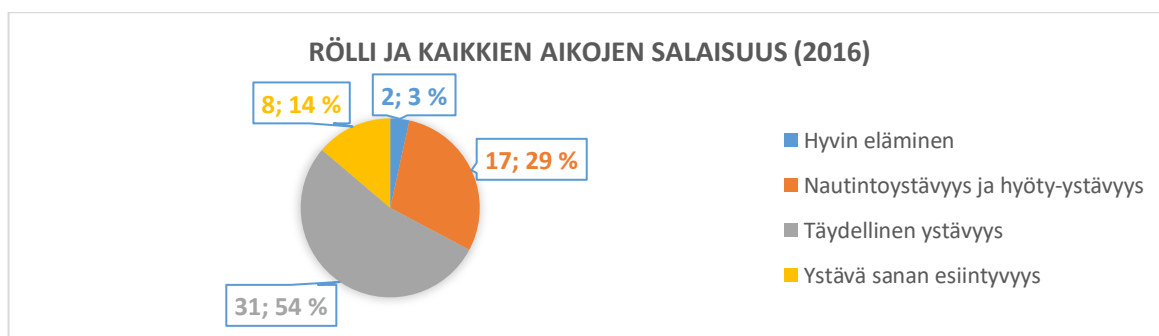
Rölli ja kultainen avain esitellään seuraavasti: ”Pieni Juurakko – tyttö ystävyystyy jo harmaahapsisen, suurta salaisuutta kantavan Röllin kanssa” sekä lisäksi ”Elokuva on riemukas ja koskettava kertomus ystävyysvoimasta.” Elokuvan takakannessa on selkeä viittaus ystävyysvoimaan, mutta elokuvassa ystävyyden sanaa käytetään vain kaksi kertaa (N=2). *Täydellinen ystävyys* matriisissa tämä elokuva jäi ilman merkintää (N=0). Tämä elokuva keräsi eniten merkintöjä *Nautintoystävyyden ja hyöty-ystävyyden* matriisiin (N=31, kuvio 3).

KUVIO 3. *Rölli ja kultainen avain* – elokuvan arvot lukumäärinä ja prosentteina (N=36).

Nämä tulokset viittaavat elokuvan kerronnan muotoon, joka perustuu Röllin monologiseen takautumaan. Takautuma kattaa Röllin elämänkaaren vauvasta harmaahapsiseksi ikääntyneeksi Rölliksi. Röllin pohdinta menneestä ajasta, jossa Rölli toimii itsekeskeisesti yhteisöä hyödyntäen. Rölli perustelee toimintaansa erilaisuudellaan ja kokemustaan ulkopuolisuudesta. Rölli, kertoessaan tarinaansa Juurakolle, oivaltaa mikä on tärkeää ja mikä vähemmän tärkeää. Röllin pohdinta johtaa teoksi, joilla menneisyyden väärin tekeminen korjataan ja luo mahdollisuuden elää hyvin osana yhteisöä. Elokvassa ystävyys kahdenvälisenä vuorovaikutuksena on lähes olematonta ja ystävyyskuva on siksi tulkittavissa yhteisöllisenä.

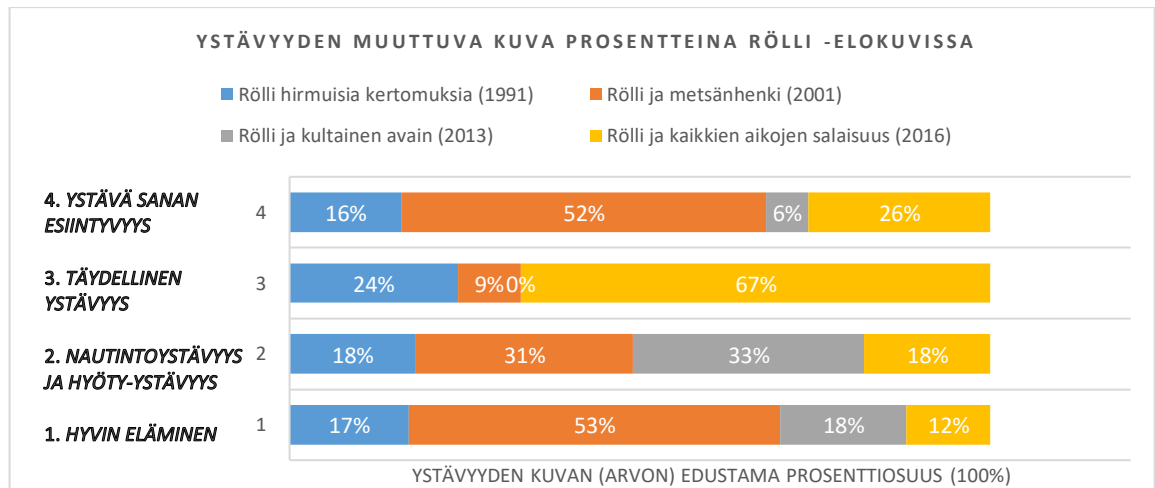
Rölli ja kaikkien aikojen salaisuus esitellään sanoin: ”Riemukas, jännittävä ja lumoava seikkailu opettaa ystävyyksille, että suuria haaveita ei voi saavuttaa pelkällä uhmalla ja itsepäisyydellä. Elämässä tarvitaan myös ymmärrystä ja oikeudenmukaisuutta.” *Hyvin eläminen* matriisiin tämä elokuva keräsi vähiten merkintöjä (N=2) ja eniten merkintöjä *Täydellinen ystävyys* matriisiin (N=31, kuvio 4).

KUVIO 4. Rölli ja kaikkien aikojen salaisuus – elokuvan arvot lukumäärinä ja prosentteina (N=58).

Täydellinen ystävyys matriisin tulos kertoo elokuvan juonen sisällöstä, jossa toistuvasti pääroolissa olevia hahmoja auttaa sivuosassa oleva Mauno Mato. Elokvassa täydellinen ystävyys perustuu seikkailuun ja siten täydellinen ystävyys on seikkailu, jossa kokemus ja elämyksellisyys jaetaan ystävien kanssa. Elokvassa matkalla kaikkien aikojen alkuun seikkailijat kohtaavat useita heitä pyyteettömästi auttavia hahmoja, jotka hahmoina jäävät elämään ilman ystävän statusta. Hyvin eläminen on apua tarvitsevan pyyteetöntä auttamista, eikä edellytä täydellistä ystävyyttä. Hyöty-ystävyyys on verhottu uhmaan ja itsepäisyyteen mutta oikeudenmukaisuus jää dvd-kotelon takakannen myyntipuheeksi.

Rölli elokuvien keskinäinen vertailu osoittaa (kuvio 5), että ensimmäinen Rölli – elokuvan (1991) sisältämä kuva ystävydestä on melko tasapainoinen verrattuna muihin Rölli -elokuviin. Tämä elokuva oli aikansa tuote, sillä siinä on hyvin selkeä ja ajankohtainen kannanotto niin luonnonsuojelun puolesta kuin kerskakuluttamista vastaan. Elokuvasa toteutuu niin sanottu tietty kasvattava tavoite aikuisuuden maailmasta.

KUVIO 5. Rölli- elokuvien vertaileva kuva ystävydestä prosentteina (100 %)

Vuoden 2001 elokuvassa korostuu ystävyys yksilöllisellä kuin myös yhteisöllisellä tasolla. Elokuvasa viattomuus, lapsenuskoisuus, huoli suvaitsevaisuudesta ja metsän tulevaisuudesta lankeavat ”hihhuleiden” (menninkäisten) kontolle, eikä ystävyys ole täydellistä. Elokuvasa ystävyys hyötynä ja nautintona ovat keskeisessä osassa vallasta kamppailtaessa. Elokuvasa ”kasvatuksellinen” viesti on suvaitsevaisuudessa ja vastuuntunnossa, joka ei sulje pois hyvin elämisen nautintoja ystävän kanssa.

Rölli ja kultainen avain – elokuva vuodelta 2013 on kerronnaltaan erilainen ja siksi vertailua muiden Rölli elokuvien kanssa, ei anna välttämättä oikeaa kuvaa ystävydestä. Esimerkiksi elokuva jäi ilman merkintöjä *Täydellinen ystävyys* matriisissa. Tässä elokuvassa yksilön vastuu tehdä moraalisesti oikein nousee vahvasti esille. Elokuvasa Röllin on ansaittava yhteisön kunnioitus ja arvostus. Rölli tarvitsee yhteisön hyväksyntää ja ystävän tukea tehdä niin kuin on moraalisesti oikein. Toisaalta tulkintana voisi olla myös, että nautintoystävyyden ja hyöty-ystävyyden ei sulje pois hyvin elämistä, kunhan ne ovat kohtuullisia. Ystävyys on toisesta pitämistä, Rölli ihastuu sirkuksessa esiintyneeseen Milliin, eli se on tunnetila. Ystävyys on lisäksi tahtotila, joka tarkoittaa toimimista yhteiseksi hyväksi. Rölli oppii tämän elokuvan loppusulkeutumassa.

Tuoreimmassa elokuvassa vuodelta 2016, ystävyys on lähes täydellistä. Tämän elokuvan täydellinen ystävyys kuvanee nykypäivää, jossa yksilöllä on useita sosiaalisia kohtaamisia eri yhteyksissä ja paikossa, mutta todellisia ystäviä ei enempää kuin ennenkään. Täydellinen ystävyys ei välttämättä merkitse hyvin elämistä, vaikka se on välttämätöntä hyvin elämiselle. Elokuvassa täydellisen ystävyuden vastavuoroisuudessa on hyödyn näkökulma. Mielenkiintoinen on myös havainto, että täydellistä ystävyyttä on Röllin ja Mauno Madon välillä, joka hahmona on sivuroolissa. Elokuvan pääosassa olevien roolihahmojen, Röllin ja Juurakon, ystävyuden vaikuttimena on hyöty: kun autan pulaan joutunutta ystävää, varmistan sillä, että ystävä vuorostaan auttaa minua, tämä on myös vastavuoroisuutta, vaikkakaan ei pyyteetöntä. Oleellista kuitenkin lienee, miten nuori katsoja ymmärtää elokuvan tarjoaman todellisuuden.

Elokvien litteroidusta teksteistä tehtiin myös se havainto, että litteroitavan tekstin määrä lisääntyi vuosittain alkaen vuoden 1991 elokuvasta. Esimerkiksi vuoden 1991 elokuvan vuorosanoihin perustuvaa litterointia on 12 sivua, kun taas tuoreimmasta vuoden 2016 elokuvasta 21 sivua. Tämä kertoo siitä, että elokuvissa puhutaan enemmän ja niissä on vähemmän toiminallisuutta. Vuorosanojen runsaus ei kuitenkaan tarkoita sitä, että sanat olisivat sisällöllisesti merkityksellistä puhetta. Pohdittavaa olisi siinä, saako lapsikatsoja elämyksellisen kokemuksen vuorosanoista, joista puuttuu yllätyksellisyys ja huumori sekä lisäksi, miten lapset ymmärtävät elokuvan kantavana juonena olevan takauman, heillä kun on luonnollinen kyky elää tässä ja nyt.

5 POHDINTA

5.1 Median (tuotannon) sylissä

Rölli – elokuvien ystävyys on tunnetilaa: toisesta pidetään jos hänestä on hyötyä, ystävä on läsnä kun häntä tarvitaan ja kun ystävä on poissa, häntä kaivataan. *Hyvin eläminen* on Rölli elokuvissa yhteisten asioiden ja hyvinvoinnin pohdintaa ja hoitamista. Hyvin elämiseen kuuluu myös auttaminen, suvaitsevaisuus, ystävyys ylläpitämistä ja toisen tukemista. Yhteisöllisyys on osa hyvin elämistä ja yhteisön hyväksyntä on ansaittava toimimalla moraalisesti oikein. Yhteisöissä on hierarkkinen järjestelmä ja jäsenyys yhteisössä on yksilölle hyöty, mutta siitä voi koko yhteisö hyötyä jos tuntee yhteisön arvot.

Rölli – elokuvissa pääosassa on kuva nautintoystävyydestä ja hyöty-ystävyydestä. Tulkinta tästä ei ole kovin vankalla pohjalla, sillä hahmojen ristiriitaiset motiivit ja puutteet vastavuoroisuudessa ovat välttämättömiä, jotta tarinassa on jatkuvuutta ja saadaan ylläpidettyä katsojan mielenkiintoa koko elokuvan keston ajan. On kuitenkin huomioitava se, että mahdollisuus kuljettaa elokuvaa jollain toisella draaman tehokeinolla olisi myös ollut mahdollista.

Rölli – elokuvien täydellisessä ystävyudessa on vastavuoroisuutta ja toista autetaan pyyteettömästi mutta tasa-arvo ja oikeudenmukaisuus toteutuvat niiltä osin, mitä elokuvan loppusulkeutuma (Happy end) edellyttää.

Johtopäätöksenä todetaan, että Röllin, Maahis-keijun ja Millin välillä on ystävyyttä jonka voi tiivistää sanoihin: ystävyys ollakseen täydellistä ei tarvitse sanoja, se on tahtotila tehdä hyviä tekoja.

Median vaikutukset sen käyttäjiin ja erityisesti lapsikatsojiin ovat lukuisista tutkimuksista huolimatta jossain määrin mysteeri. Lapsikatsojien medialukutaidot kehittyvät, siinä missä heidän median käyttökokemukset lisääntyvät. Kriittisen medianlukutaidon opetus on avainasemassa mutta tuskin koskaan saavutetaan parhaita tuloksia ilman luontaista kokemuksen tuomaa oppimista. Medianlukutaidot kehittyvät yksilöllisesti ja ne konkreettisesti kehittyvät suhteessa, jossa media monipuolisena tukee ja edistää kasvavan kasvamista elämän arvoihin, vastuuseen itsestä ja toisista. Tämä tarkoittaa myös sitä, että jonkun on otettava vastuu mediatuotteesta ja siitä, minkälaista maailmankuvaa se tarjoaa lapsikatsojille omaksuttavaksi. Mediatuottajilla tavallaan ei ole eettistä oikeutta esittää hyvin elämisen kuvaa taloudellisten intressien suodattamana.

Lasten ja perhe-elokuvien elokuvatutkimusta, erityisesti väitöskirjatasoista, voisi olla enemmän. Näyttäisi kuitenkin, että lastenelokuva on aiheena ”toisarvoisena”, esimerkiksi aikuisviihteen, väkivalta ja reality-ohjelmien tutkimusten ohessa. Tutkijoiden mielenkiinto lastenelokuvaa kohtaan sekä julkinen keskustelu avaa näkökulmaa sisällöllisesti rikkaaseen ja moniarvoiseen lastenelokuvaan. Lastenelokuvien arvostus oheiskasvattajina velvoittaa mediantuottajilta eettistä vastuuta elokuvien sisällöstä, joka voisi auttaa lapsia kasvamaan tulevaisuuden järkeväksi aikuiseksi.

Viihdettä ja elämyksiä tarjoavan populaarikulttuurin ei tarvitse olla ”kasvattava” siinä määrin kuin kasvattava opetuselokuva. Tulisi kuitenkin huomioida se, mitä monet tutkimustulokset ovat esittäneet, että mediatuotteet kasvattaa lapsikatsojaa tahtoisimme tai emme, eli vaikuttaa lastemme maailmankuvaan: arvoihin, käsitykseen itsestä ja muista. Lapsille tai kopperheelle suunnattu elokuva on tuottajan (tuotanto, ohjaajat ja käsikirjoittajat), eli aikuisen maailmankuvan heijastumaa. Sinänsä se ei ole ongelmallinen, sillä lasten on kasvettava ”aikuiseksi” ja elokuva voi sisältää kulttuurisia ja kansallisia (nostalgisiakin) käsityksiä ja tapoja, mutta suotavaa olisi tuoda esille myös eväitä ymmärtää hyvin elämisen arvoja, joita ehkä pidämme siinä määrin itsestään selvyyksinä, että ne ovat mediatuotteen ulkopuolella eikä sylissä.

Tämän tutkimuksen tulokset eivät sellaisenaan ole yleistettävissä muihin lapsille suunnattuihin elokuviin mutta jos lähdetään siitä näkökulmasta, että elokuvasta (mediatuote) tarttuu aina jotain vastaanottajaan, voimme pohtia mitä se on ja onko se mitä haluamme. Näiden varsin suosittujen neljän elokuvan vertailu, herättää ajatuksia siitä, että teemmekö elokuvia jatkossa ensisijaisesti kansainvälisiä markkinoita ajatellen ja jossa lapsen osallisuus on vastaanottajan osallisuutta.

Kansainvälistyminen on nykyaikaa ja elokuvien eettisistä arvoista soisi tulevan kansainvälisiä elokuvia yhdistävä tekijä, tarjolla olevan teknologian kehittymisen esittelyn sijaan. Se, miten jälkimmäiseltä tilanteelta mahdollisesti vältyttäisiin, olisi suunnattava huomiota itse mediatuotteiden sisältöön ja niiden mahdollisuuden toimia oheiskasvattajana.

Varsin jyrkän kannanoton esittää Peter McLaren (2010, 236) jonka mielestä on tullut aika etsiä kapitalismin vaihtoehtoja ja he, jotka työskentelevät kasvatuksen alueella, eivät voi olla osallistumatta tähän keskusteluun, vaan heidän on ryhdyttävä suoraan toimintaan, luomaan edellytyksiä opiskelijoiden toiminnalle kriittisinä sosiaalisen muutoksen agentteina. Tämä

tarkoittaa arkielämän sosiaalisten suhteiden alistamista erilaiselle sosiaaliselle logiikalle – niiden muuttamista sellaisten kriteerien mukaan, jotka eivät tihku kaupallisuuden logiikkaa.

Tämä voisi tarkoittaa sitä, että tuetaan ohjaajien ja mediatuottajien koulutuksessa monialaisia arvoja maailmanlaajuisen talouden kehittämisen ohessa. Onko elokuvaohjaajan tai käsikirjoittajan koulutuksessa pohdittu kysymyksiä mediatuotteen sisällön eettisyydestä ja moraalista? Nykyisessä elokuvaohjaajan koulutuksessa kiinnitetään huomiota ohjaajien työskentelyetiikkaan ja työskentely lasten kanssa elokuva-alalla on erittäin säänneltyä ja siitä määrätään sopimustasolla tarkasti (Virtanen 2016).

Elokvien sisällön tarkastusta hoiti vuoden 2011 loppuun valtion elokuvatarkastamo ja korvaavana organisaationa aloitti seuraavan vuoden (2012) alussa Mediakasvatus- ja kuvaohjelmakeskus (MEKU), jonka kouluttama henkilö on elokuvan levitysyhtiössä vastuussa sopivan ikärajan valitsemisesta. Riittääkö ikärajan asettaminen sillä perusteella, että elokuva sisältää väkivaltaisia, ahdistusta ja pelkoja aiheuttavia kohtauksia?

Pitäisikö rajauksien sijaan analysoida mediatuotteiden sisältöä, kuvausta, jotka kertovat elokuvahahmojen tavoista tehdä oikein tai väärin, sekä lisäksi pohtia ovatko elokuvan arkielämän kuvaukset yleisiä kulttuurisia tai kansallisia käsityksiä ja normeja hyvin elämisessä ja mikä niiden merkitys on kasvavalle lapselle.

Mediakasvatuksen ja kriittisen mediakasvatuksen kentällä median ja populaarikulttuurin kasvatusvaikutus on tunnustettua. Media ei näyttäyty pelkästään uhkana kasvavan identiteetille, vaan nähdään median mahdollisuudet kasvattaa ja toisaalta kasvattaa mediaa. Kriittinen mediakasvatus näkeekin tehtäväkseen avata näkemään median käyttömahdollisuudet erilaisissa yhteyksissä. Oleellista on kuitenkin yhä se, että hallitsemme mediaa eikä media hallitse meitä. Tämä tarkoittaa medialukutaitoa, jotta pystyy hyödyntämään median tarjoamia mahdollisuuksia järkevästi sekä valikoimaan informaatiosta oleellisen. Mikä on tämä lähes ilmiömäinen taito, jonka osaajalla on valmiudet hyödyntää mediaa? Ovatko taidot mediantaitajalla hyvin elämiseen?

Tämän tutkimuksen elokuvat ovat viihdettä ja ne kertovat ennen kaikkea siitä, mitä elokuvantekijöiden maailma on tai on ollut. Tutkimuksen tavoite ei ollut elokuvien laadun arviointi, vaan tuoda esille miten elokuvat kuvaavat ystävyyttä, siinä onnistuttiin mutta ovatko se juuri se kuva ystävydestä ja hyvin elämisestä, jonka haluamme näyttää lapsillemme?

Se, miten lapset ymmärtävät ja kokevat tutkimusaineiston elokuvat, olisi mahdollinen seuraavan tutkimuksen aihe. Tutkimusten mukaan medially on vaikutusta kasvavan lapsen maailmankuvaan ja arvoihin. Lasten yksinäisyys ja sosiaaliset taidot nousevat julkisessa keskustelussa esille toistuvasti, niin olisiko valjastettavissa media kasvattamaan lapsia ystävyyteen ja hyvään tahtoon?

Tutkimukset ja niiden tulokset kulkevat aina vähän perässä, eli jatkotutkimushaasteeksi nousee se, miten voidaan vaikuttaa tutkimustulosten avulla esimerkiksi käsityksiin asenteista, kun ne ovat tutkimuksen julkistamisen aikoihin jo ”vanhoja”. Mahdollista on, että olisi tuloksellisempaa vaikuttaa nyt ja heti, toisin sanoen mediatuotteeseen jo sen tuotannon vaiheessa, kuin tarkastella vasta valmiin mediatuotteen vastaanottoa, tutkimuksena sen merkitystä väheksymättä. Toisaalta medialukutaitoa pidetään avainasemassa mediatuotteiden kriittisessä tulkinnassa mutta mitä tämä medialukutaidon osaaminen on ja mikä sen merkitys yksilölle? Lisääkö lukemisen taito ymmärrystä, jos se on ajatuksetonta?

Skinnari (2000, 109) kirjoittaa:

”Kyse ei ole siitä, että hyvä laitetaan ihmiseen ulkoapäin. Tämä painotus tulee esiin jo ennen Platonia. Kuuluisa on edellä mainittu filosofi Herakleitoksen toteamus (kasvatus ei ole astian täyttämistä, vaan tulen sytyttämistä). Myös nykyään tämä voi olla hyvä lähtökohta kunhan tutkitaan, mitä tuo tuli on ja miten se syttyy. (Skinnari 1994.)

Tämän tutkimuksen tuli on media ja tutkimuksella esitetään, että tutkimusta miten media sytyttää ja ennen kaikkea, mitä se sytyttää, toivoisi tarkasteltavan lisääntyvässä määrin, sillä ”kasvattajan ei pidä kuvitella tekevänsä ihmistä” (Skinnari 2000,107) mutta hyveettömästä mediastakaan ei taida olla isännäksi ihmisyyteen ja hyvään kasvamisessa.

5.2 Luetettavuus pohdinta

Elokuvien analysointi jäsenyi analysoinnin edetessä. Alkuperäiseen aineistoon palattiin useasti, sillä koettiin haastavana tulkita vuorokeskusteluja tekstinä. Luotettavuuden arviointia tehtiin analyysin edetessä ja luotettavuutta vahvistettiin analysoimalla ilmaisuja osana juonta, eli teksti analysoitiin sosiaalisen objektin, ihmiskaltaisten hahmojen ja eläinten suhteena kertomuksessa.

Rölli -elokuvat ilmisisällöltään eroavat toisistaan ja se myös koettiin haasteena elokuvien analysoinnissa. Rölli ja Kultainen elokuva perustuu pääosin Röllin takautumiin, Röllin kertomukseen hänen elämänkaarestaan. Elokuvassa on muista elokuvista poiketen myös pitkiä vuorokeskusteluja. Esimerkiksi, silloin kun Tirehtööri ottaa Rölliä niskasta kiinni, johdattaa tämä tapahtuma vuorokeskusteluun, jossa vuorosanoja on 80. Muissa analysoitavissa Rölli -elokuvissa vuorokeskusteluissa vuorosanoja on vähemmän.

Vuorosanojen lukeminen uudestaan ja jättäminen välillä lepäämään ja tulkinta kontekstissaan, mahdollisti tulkinnan, jossa vuorokeskustelu voitiin koodata yhdellä kuvaavalla sanalla kuhunkin matriisin luokkaan (joita ovat yhdistävä luokka, yläluokka, alaluokka sekä pelkistetty ilmaisu). Kuvaavan sanan yhteyteen liitettiin myös hahmon nimi, jonka toimintaa tai sanoja koodaus kuvaa. Tämä mahdollisti luontevan analysoinnin roolihahmojen toiminnasta ja asemasta ystävyyskuvassa.

Vuorosanojen tulkinnan luotettavuuden vahvistamiseksi tehtiin vuorosanojen analysointi siten, että analysoinnissa keskityttiin siihen, mitä vuorosanat viestittävät. Elokuvissa on erilaisia roolihahmoja, joiden toiminnan motiivit ovat elokuvan juonta rakentavia ja tai kannattavia ja tämän tutkimuksen puitteissa, ei ollut mahdollista analysoida kaikkien hahmojen sosiaalista vuorovaikutusta, kuin niiltä osin, jotka olivat suorassa vuorovaikutuksessa pääosassa olevan Röllin kanssa.

Yhteenvetona näyttäisi olevan mahdollista, että Rölli – elokuvat koko perheen viihteenä sisältävät kulttuurisia käsityksiä arvoja ja asenteita, joita välitämme mahdollisesti tahtomattamme seuraavalle sukupolvelle. Tämä tutkimuksen sisällön erittely toi esille pieniä nyansseja, jotka arjessa mahdollisesti jäävät meiltä aikuisilta huomiotta, mutta lapset ennakkoluottomina saattavat ne havainnoida ja sisällyttää ne omaan käsitykseen ja kokemukseen maailmasta. Tämä havainto vahvistaa käsitystä siitä, että mediatuotteen sisältöjä tulisi tarkastella jo ennen niiden tuotantoa ja levitystä laajalle yleisölle.

Rölli – elokuvia voisi luonnehtia aikansa (aikuisen) tuotteeksi, mikä sinänsä on nähtävissä myönteisenä asiana. Ehkä nyt olisi aika tehdä lasten tai koko perheen elokuva, jossa olisi enemmän huomioitu lapsi vastaanottajana ja konkreettisesti osallistuvana. Esimerkiksi elokuvassa olisi vähemmän jaarittelua ja paatoksellista synkkäsävyistä viestintää ja enemmän toimintaa, jossa elämän hauskuus ja jännittävyys kietoutuvat toisiinsa viihteenä, jota kannattelee hyvin elämisen arvot.

LÄHTEET

- Alvermann, D. E. & Hagood, M. C. (2000). Critical Media Literacy. Research, Theory, and Practice in "New Times". The Journal of Educational Research [Vol.93 (No.3)]. University of Georgia. https://www.researchgate.net/profile/Donna_Alvermann2/publication/271587480_Critical_Media_Literacy_Research_Theory_and_Practice_in_New_Times/links/53d4674e0cf220632f3d0c9e/Critical-Media-Literacy-Research-Theory-and-Practice-in-New-Times.pdf 193-205. Viitattu 16.9.2017
- Bacon, H. 2004. Audiovisuaalisen kerronnan teoria. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Brewer, T. 2005. Virtues We can Share: Friendship and Aristotelian Ethical Theory. Ethics, Vol. 115. no.4 (July 2005), pp. 721-758. The University of Chicago Press. <http://www.jstor.org/stable/10.1086/430489>. Viitattu 22.3.2017.
- Burbules, N. C. & Berk, R. 1999. Critical Thinking and Critical Pedagogy: Relations, Differences, and Limits. Published in Critical Theories in Education, Thomas S. Popkewitz and Lynn Fendler, eds. NY: Routledge. <http://faculty.education.illinois.edu/burbules/papers/critical.html>. Viitattu 9.9.2017
- Cooper, John M. 1977. Aristotle on the Forms of Friendship. The Review of Metaphysics, Vol. 30, No. 4 (June., 1977), pp. 619-648. Philosophy Education Society Inc. <http://www.jstor.org/stable/20126987>. Viitattu 22.3.2017.
- Elokuvauutiset. fi <http://www.elokuvauutiset.fi/site/sf-2011/vuositilastot> Viitattu 20.11.2016.
- Fairbrother, G. 2014. Quantitative and Qualitative Approaches to Comparative Education. In M. Bray et.al. (eds.), Comparative Education Research: Approaches and Methods. Dordrecht: Springer. 71-93. https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-1-4020-6189-9_2 . Viitattu 22.10.2017.
- Fiske, J. 2001. Merkkien kieli. Johdatus viestinnän tutkimiseen. Suomeksi toimittaneet Veikko Pietilä, Risto Suikkanen ja Timo Uusitupa. 7. painos. Tampere: Vastapaino.
- Gergen, K. J. 1985. The social constructionist movement in modern psychology. American Psychologist, 40, 3, 266-275. https://www.researchgate.net/publication/232443340_The_Social_Constructivist_Movement_in_Modern_Psychology Viitattu 10.12.2016.
- Gergen, K. J. 1999. An invitation to social construction. London: Sage Publications.
- Giroux, Henry A. & McLaren, P. 2001. Kriittinen pedagogiikka. Suom. Jyrki Vainonen. Toim. Aittola, T. & Suoranta, J. Tampere: Vastapaino.
- Hasu, Eija, 2012. Kodista monikotoisuuteen. Uusi näkökulma asumisen tutkimukseen. Yhdyskuntasuunnittelu [2012] vol. 50:3. <http://www.yss.fi/Hasu.pdf> 46-64. Viitattu 28.2.2017.
- Hietala, V. 1993. Kuvien todellisuus – Johdatusta kuvallisen kulttuurin ymmärtämiseen ja tulkintaan. Helsinki: Kirjastopalvelu Oy.
- Herman, J. 2001. Audiovisuaalinen mediakulttuuri. Tampere: Tammer-Paino Oy.

- Herkman, J. 2007. Kriittinen mediakasvatus. Tampere: Vastapaino.
- Huttunen, R. & Kakkori, L. 2007. Aristoteles ja pedagoginen etiikka. 1/2007 Niin & Näin. 83-90.
- Häyry, M. 2003. Hyvä elämä ja oikea käytös. Historiallinen johdatus moraalifilosofiaan. Helsinki: Yliopistopaino.
- Kakkori, L. & Huttunen, R. 2014. Onko opettaja oppilaiden ystävä? – Pedagogisen ystävyyden idea. Kasvatus 4/2014. 373–379.
- KAVI: Kansallinen audiovisuaalinen instituutti. Mediakasvatus. <https://kavi.fi/fi/meku/mediakasvatus>. Viitattu 8.8.2017.
- Kellner, D. & Share, J. 2005. Toward Critical Media Literacy: Core concepts, debates, organizations, and policy. Discourse: studies in the cultural politics of education Vol. 26, No. 3, September 2005, pp. 369-386. Viitattu 21.10.2017.
- Kellner, D & Share, J. 2007. Critical media literacy is not an option. Received: 29 December 2006 / Accepted: 10 January 2007_ Springer Science+Business Media, LLC. Viitattu 21.10.2017.
- Kilpatrick, W. H. 2007. Indoktrinaatio ja persoonien kunnioitus. Suom. Huttunen, R. 1/2007. Niin & Näin. 91–97.
- Koivusalo-Kuusivaara, R. 2007. Lapset, media ja symbolinen vuorovaikutus. Suomalaisten, englantilaisten ja saksalaisten lasten mediasuhteen tarkastelua. Helsinki: Helsingin yliopisto. Valtiotieteellinen tiedekunta. Viestinnän julkaisuja 14. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-10-3913-3> Viitattu 20.11.2016.
- Kupiainen, R. 2005. Mediakasvatuksen eetos. Fenomenologinen tutkimus mediakasvatuksen etiikasta. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:ula-20111121005> Viitattu 7.11.2016.
- Kupiainen, R. 2007. Voiko kuvaa lukea? Visuaalisen lukutaidon kysymyksiä. Teoksessa Rossi, L-M. & Seppä, A. (toim.) Tarkemmin katsoen. Visuaalisen kulttuurin lukukirja. Helsinki: Gaudeamus. 36–54.
- Kupiainen, R., Sintonen, S. & Suoranta, J. 2008. Decades of Finnish Media Education. <http://www.mediakasvatus.fi/publications/>, 3-27. Viitattu.7.11.2016.
- KvaliMOTV Kvalitatiivisten menetelmien tietovaranto. <http://www.fsd.uta.fi/menetelma-opetus/kvali/index.htm>. Viitattu 4.2.2017
- Laine, K. 1999. ”Pääosassa Suomen kansa” Suomi-filmi ja suomen Filmitoimittajien kansallisen elokuvan rakentajina 1933 -1939. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 732. Suomen elokuva arkiston julkaisuja. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy.
- Malmberg, T. 2001. Modernin kulttuurin lupaus ja populaarikulttuurikäänne. Teoksessa Koivunen, A., Paasonen, S. & Pajala, M. toim. Populaarin lumo – mediat ja arki. Turku: Turun yliopisto. Taiteiden tutkimuksen laitos. Mediatutkimus. Sarja A, n:o 46. 457–475.
- MacIntyre, A. 2004. Hyveiden jäljillä. Suomenkielinen laitos Gaudeamus Kirja/Oy Yliopistokustannus University Press Finland Ltd. Alkuteos After Virtue: A Study in Moral Theory 1981. Suomennos perustuu vuonna 1985 julkaistuun toiseen korjattuun laitokseen. Helsinki: Gaudeamus Kirja.

- McLaren, P. 2010. Revolutionary Critical Pedagogy. *InterActions: UCLA Journal of Education and Information Studies*, 6(2). <http://escholarship.org/uc/item/7qj2b570>. Viitattu 10.9.2017.
- Mustonen, A. 2001. *Mediapsykologia*. Helsinki: Werner Söderström Osakeyhtiö.
- Opetushallitus. 2016. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Määräykset ja ohjeet 2016:17. Opetushallitus. Tampere: Suomen Yliopistopaino Oy. www.oph.fi Viitattu 10.9.2017.
- Pietarinen, J. julkaistu 3.3.2015. Etiikka ja moraali. <http://filosofia.fi/node/6985#Etiikka%20ja%20moraali> Viitattu 20.11.2016.
- Seppä, A. 2007. Kulttuurin kuvallistuminen. Teknologisoitumisen seuraus vai teoreettinen ylilyönti? Teoksessa Rossi, L-M. & Seppä, A. (toim.) Tarkemmin katsoen. Visuaalisen kulttuurin lukukirja. Helsinki: Gaudeamus. 15–35.
- Seppänen, J. 2005. Visuaalinen kulttuuri. Teoriaa ja metodeja mediakuva tulkitsijalle. Tampere: Vastapaino.
- Sihvonen, J. 1987. Kuviteltuja lapsia. Suomen elokuva-arkisto. Julkaisusarja A 8. Helsinki: Valtion painatuskeskus.
- Skinnari, S. 2000. *Pedagoginen rakkaus. Kasvattaja elämän tarkoituksen ja ihmisen arvoituksen äärellä*. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Suomen elokuvasäätiö. Katsojatilastot. <http://ses.fi/tilastot-ja-tutkimukset/kotimaiset-katsojaluvut/> viitattu 20.11.2016
- Suoranta, J. 1998. Kriittinen pedagogiikka ja mediakasvatus. *Tiedotustutkimus* 1/1998. 32–45.
- Suoranta, J. 2003. *Kasvatus mediakulttuurissa*. Tampere: Vastapaino.
- Suoranta, J. & Moisio, O-P. Critical 2006. Pedagogy as Collective Social Expertise in Higher Education. *International Journal of Progressive Education*, Volume 2 Number 3. <http://www.inased.org/v2n3/suoranta.pdf> . Viitattu 9.9.2017
- Suoranta, J. 2015. Populaarikulttuurin tuotteiden analyysistä. Teoksessa Valli, R. & Aaltola, J. toim. *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin*. Jyväskylä: PS-kustannus. 294–302.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2013. *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*.
- Värri, V-M. 2004. *Hyvä kasvatus – kasvatus hyvään*. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy.
- Virtanen, I. (2016) *Elokuvataiteen maisteriohjelma – elokuvaohjaus*. [Email: ilnoa.virtanen@aalto.fi](mailto:ilnoa.virtanen@aalto.fi) 10.11.2016. Tulostettu 8.8.2017.

LIITTEET

Liite 1.

(elokuvat kronologisessa järjestyksessä)

Röllli - hirmuisia kertomuksia (1991)

Ruotsinkielinen nimi: Röllli - förfärliga berättelser

Englanninkielinen nimi: Rolli - Amazing Tales

Ohjaus: [Olli Soinio](#)

Tuotanto: [Marko Röhr Productions Oy](#)

[Fantasiafilmi Oy](#)

Maa: Suomi

Laji pitkä fiktio

Genre: [fantasia](#), [lastenelokuva](#), [yhteiskunnallinen elokuva](#)

Näyttelijät

[Allan Tuppurainen](#) Röllli / kertoja /

ale-ansan kuuluttajan ääni

[Sari Mällinen](#) Maahiskeiju

[Rolf Labbart](#) Pahan valtakunnan yli-

pappi

[Jussi Lampi](#) Isoröllli

[Risto Kaskilahti](#) Reima Seesteinen

[Harri Hyttinen](#) Yrjö Lerkkänen

[Heikki Kujanpää](#) Röllimetsän asu-

kas

[Rauha Puntti](#) Röllimetsän mummo

Röllin tavaralaulussa

[Leo Raivio](#) Röllin eno

[Annaleena Sipilä](#) Röllimetsän asukas

[Kimmo Taavila](#) Röllimetsän asukas

[Suvi Lindstedt](#) Röllimetsän asukas

[Martti Pennanen](#) puun ääni

Tuotanto:

[Marko Röhr Productions Oy](#)

[Fantasiafilmi Oy](#)

Rahoittaja:

[Suomen elokuvasäätiö SES](#)

Kari Kyrönseppä

2 387 208 mk

[Esittävän säveltaiteen edistämiskeskus ESEK](#)

tuotantotuki

130 000 m

Tekijät

[Olli Soinio](#) ohjaus

[Marko Röhr](#) tuottaja

[Asko Apajalahti](#) tuottaja

[Allan Tuppurainen](#) käsikirjoitus

[Olli Soinio](#) käsikirjoitus

[Kari Sohlberg](#) kuvaus

[Irma Taina](#) leikkaus

[Olli Pärnänen](#) äänisuunnittelu

[Allan Tuppurainen](#) musiikki (laulu-

jen sävellykset ja sanoitukset)

[Jarmo Savolainen](#) musiikki (tehoste-

musiikki)

[Antti Hytti](#) musiikki (tehostemu-

siikki)

[Pertti Hilkamo](#) lavastus

[Mila Niemi](#) puvustaja

[Mila Niemi](#) maskit

[Satu Sadinkangas](#) apulaisohjaaja

[Jeppis Kankainen](#) kameramies

[Jan Nyman](#) kamera-assistentti

[Tuomo Virtanen](#) valot

[Ykä Nieminen](#) valot

[Tomas Laitinen](#) valot

[Manu Haapala](#) valot

[Matti Kuortti](#) äänitys

[Olli Pärnänen](#) äänitys

[Arvi Koljonen](#) lavastusmestari

[Jukka Moilanen](#) lavastemies

[Kari Hillo](#) musiikin sovitus (laulut)

[Kari Hillo](#) muusikko (akustinen ki-

tara, sähkökitara, basso, rumpukoneen

ohjelmointi, syntetisaattorit, tausta-

laulu)

[Timo Tervo](#) muusikko (laulu)

[Johannes Lassila](#) ulkomaiset rahoi-

tusjärjestelyt

[Jukka Helle](#) tuotantopäällikkö

Tekijäyhtiöt

[Musiikki-Laiho Oy](#)

musiikin tuotanto

Röllli ja metsänhenki (2001)

Ruotsinkielinen nimi: Röllli, Röllli och skogsanden

Englanninkielinen nimi: Rolli, Rollo and the Spirit of the Woods

Ohjaus: [Olli Saarela](#)

Tuotanto: [MRP Matila Röhr Productions Oy](#)

Maa: Suomi

Laji: pitkä fiktio

Genre: [fantasia](#), [lastenelokuva](#)

Näyttelijät

[Allu Tuppurainen](#) Rölli
[Maria Järvenhelmi](#) Milli Menninkäinen
[Peter Franzén](#) Lakeija
[Kari Hietalahti](#) Riitasointu
[Jussi Lampi](#) Iso
[Kalle Holmberg](#) Vaakamestari
[Samuli Edelmann](#) menninkäisten kylänvanhin
[Jorma Tommila](#) röllien kylänvanhin
[Gyan Dookie](#) ryhmy-rölli
[Mika Bruun](#) kärppä-rölli
[Jallu Junnilainen](#) Pelle Miljoona -rölli
[Veijo Kaikkonen](#) kauppias-rölli
[Janne Karjalainen](#) kantaja-rölli
[Kimmo Korkala](#) merirosvo-rölli
[Antti Launonen](#) narri-rölli
[Aatos Luukinen](#) tulenkantaja-rölli

[Heikki Päätaalo](#) pötkö-rölli
[Matti Reijonen](#) unelias-rölli
[Reijo Tikkanen](#) työmies-rölli
[Heikki Väyrynen](#) naamanvääntäjä-rölli
[Martti Ylitalo](#) lääkäri-rölli
[Jukka T. Heikkilä](#) karju-rölli
[Anton Saarela](#) lapsi-rölli
[Nicholas Saarela](#) lapsi-rölli
[Nikke Launonen](#) lapsi-rölli
[Mateus Mammen](#) lapsi-rölli
[Ablave Ndiaye](#) lapsi-rölli
[Waly Ndiaye](#) lapsi-rölli
[Sami Pekuri](#) lapsi-rölli
[Jetta Huttunen](#) tiedustelijamenninkäinen
[Paavo Pyykkönen](#) tiedustelijamenninkäinen

[Mika Räänä](#) tiedustelijamenninkäinen
[Filppu Puhakka](#) menninkäislapsi
[Miitta Puhakka](#) menninkäislapsi
[Venla Sairanen](#) menninkäislapsi
[Heta Tuppurainen](#) menninkäislapsi
[Pirjo Yli-Maunula](#) menninkäisäiti
[Aaro Kontio](#) jonglööri
[Anna-Kaisa Haapala](#) kyläläinen
[Hanna Karjalainen](#) kyläläinen
[Henna Lapinlampi](#) kyläläinen
[Kerttu Viironen](#) kyläläinen
[Tiina Väre](#) kyläläinen
[Otto Byström](#) kyläläinen
[Janne Kuustie](#) kyläläinen
[Tero Pernu](#) kyläläinen
[Mikko Pihlajamäki](#) kyläläinen
[Markus Still](#) kyläläinen
[Aimo Turunen](#) kyläläinen

Tekijät

[Olli Saarela](#) ohjaus
[Ilkka Y. L. Matila](#) tuottaja
[Marko Röhr](#) tuottaja
[Olli Saarela](#) käsikirjoitus
[Ilkka Y. L. Matila](#) käsikirjoitus
[Allu Tuppurainen](#) alkuperäistarina
[Pini Hellstedt](#) kuvaus
[Jan-Olof Svarvar](#) leikkaus
[Kvösti Vántänen](#) äänisuunnittelu
[Tuomas Kantelinen](#) musiikki
[Pertti Hilkamo](#) lavastus
[Ulla-Maija Väisänen](#) lavastus
[Anu Pirilä](#) pukusuunnittelu
[Kaija Ilomäki](#) maskeeraus
[Peter Nordström](#) miksaus (SES Film Sound Oy)
[Tipi Tuovinen](#) musiikin tuotanto
[Pertti Hilkamo](#) rekvisiitta
[Ulla-Maija Väisänen](#) rekvisiitta

Tuotanto:

[MRP Matila Röhr Productions Oy](#)
Rahoittaja:
[Mediakeskus POEM](#)
Markku Flink, Outi Rousu
yhteistuotanto
168 000 €
[Nordisk Film & TV Fond NTFE](#)

[Katriina Tuliainen](#) tuotantopäällikkö (jälkituotanto)
[Klaus Klemola](#) kuvauspäällikkö
[Kimmo Tolvanen](#) valaisija
[Ari 'Vissy' Koski](#) best boy
[Kätsä Lähteenaho](#) valomies
[Mikko Leinonen](#) valomies
[Kvösti Vántänen](#) äänitys
[Johan Hake](#) äänileikkaus
[Jenni Aarniala](#) äänileikkaus
[Anna Sinkkonen](#) puvustaja
[Ari Arvola](#) erikoismaskeeraaja
[Niina Katila](#) maskeeraaja

Tekijäkootonpanot
[Partiolippukunta Toimarit](#)
vartiointi

Svend Abrahamsen
käsikirjoitustuki
[Puolangan kunta](#)
tuotantotuki
600 000 mk
[Suomen elokuväsäätiö SES](#)
Erkki Astala

Hailuoto-työryhmä

[Ylä-Pirkanmaan musiikkiopiston jouset](#)
orkesteri
[Espoon musiikkiopisto / Tapiolan nuoret sinfonikot](#)
orkesteri

Tekijäyhtiöt

[FX & Stunt Artists of Finland Oy](#)
stuntit
[Kukka- ja Eläinpuisto Escorial](#)
linnut

tuotantotuki
Noin 4 200 000 mk / 706 389 €
[Yleisradio / TV 2 / Lastenohjelmat](#)
Jussi-Pekka Koskiranta
yhteistyö
[Puolangan kunta](#)
yhteistyö

Rölli ja kultainen avain (2013)

Ohjaus: [Taavi Vartia](#)

Tuotanto: [MRP Matila Röhr Productions Oy](#)

Maa: Suomi

Laji pitkä fiktio

Genre:-

Näyttelijät

[Allu Tuppurainen](#) Rölli
[Mikko Leppilampi](#) tirehtööri

[Krista Kosonen](#) laulunopettaja
[Iina Kuustonen](#) Sähinä

[Ville Haapasalo](#) seppä
[Jarkko Niemi](#) nuori Rölli

[Linnéa Röhr](#) Juurakko
[Turkka Mastomäki](#) kylänvanhin
[Alina Tomnikov](#) Milli Menninkäinen
[Christian Ruotanen](#) pikku-Rölli
[Lauri Tanskanen](#) virkamies
[Jari Kotilainen](#) Iso-Rölli
[Olli Oinonen](#) Bruno Brutaali
[Mikko Kuustonen](#) solisti
[Inga Björn](#) tyttöklovni
[Susanna Vuorinen](#) vannetaiteilija
[Vilhelmiina Sinervo](#) Katri Korento
[Saana Nissinen](#) nuorallatanssija
[Pyry Kääriä](#) tulitaiteilija
[Tuomas Vuorinen](#) tulitaiteilija
[Rasmus Witikka](#) Sulevi Salama
[Eikka Alatalo](#) Vauhti Veijo
[Toivo Kautto](#) jonglööri Jonas
[Jukka Haataja](#) jonglööri Jonte
[Maiju Heikkinen](#) Hevostukka

[Talvi Janatuinen](#) pyjamaklovni
[Jori Reunanen](#) breikkaaja-rölli
[Elina Sirkkiä](#) lehtipoika-rölli
[Inari Pölkki](#) klovni
[Nea Kolehmainen](#) glamourtyttö
[Jenny Mansikkasalo](#) glamourtyttö
[Maiju Saarimaa](#) Taavi Tutka
[Hedda Liukkala](#) pariakrobaatti
[Marina Vavilova](#) pariakrobaatti
[Tuuli Kärkkäinen](#) menninkäinen
[Mira Sirkka](#) menninkäinen
[Pauliina Toivio](#) menninkäinen
[Noora Wendelius](#) Ulrika Utare
[Taika Vuorinen](#) sirkuslapsi
[Sakari Borén](#) lehtipoika
[Pino Steiner](#) Kanuuna Kani
[Etel Röhr](#) siamilainen kissa
[Alma Steiner](#) siamilainen kissa
[Johannes Mäkelä](#) lapsi-rölli

[Oliver Vartia](#) lapsi-rölli
[Vinski Vartia](#) lapsi-rölli
[Mariel Röhr](#) Minni Menninkäinen
[Erik Lindholm](#) kaupunkirölli
[Antti Haisvaha](#) sirkuksen orkesteri
[Jani Leinikka](#) sirkuksen orkesteri
[Samu Montonen](#) sirkuksen orkesteri
[Vesa Siltanen](#) sirkuksen orkesteri
[Helka Suomäki](#) Milli Menninkäinen lapsena
[Outi Antikainen](#) sirkuskatsoja
[Joonas Gavrilov](#) sirkuskatsoja
[Toni Heimonen](#) sirkuskatsoja
[Karolina Jalarvo](#) sirkuskatsoja
[Alina Jefremoff](#) sirkuskatsoja
[Tuuli Kettunen](#) sirkuskatsoja
[Vincent Kinnunen](#) sirkuskatsoja
[Milla Nyman](#) sirkuskatsoja
[Terhi Nyman](#) sirkuskatsoja

Tekijät

[Taavi Vartia](#) ohjaus
[Taavi Vartia](#) käsikirjoitus
[Marko Röhr](#) tuottaja
[Jyri Hakala](#) kuvaus
[Benjamin Mercer](#) leikkaus
[Pekka Karjalainen](#) äänisuunnittelu
[Pessi Levanto](#) musiikki

[Päivi Kettunen](#) lavastus
[Anna Vilppunen](#) pukusuunnittelu
[Riikka Virtanen](#) maskeeraus suunnittelu
[Janne Kopu](#) animaatio suunnittelija
[Janne Kopu](#) hahmosuunnittelija
[Allu Tuppurainen](#) laulut

[Matleena Luokola](#) tuotantopäällikkö
[Timo Haapasaari](#) valomies
[Riina Hyypiä](#) puvustaja

Tekijäkootonpanot

[Bratislava Symphony Orchestra](#) orkesteri
 Tekijäyhtiöt
[Tuorlan observatorio](#)

tirehtöörin kaukoputki, lavastusryhmä / Alahärmä
[Goldwell](#) hiustuotteet
[Eurorent Oy](#) tuotannon autot

[Cinepro Finland Oy](#) digikopiot

Tuotanto:

[MRP Matila Röhr Productions Oy](#)
 Rahoittaja:
[Suomen elokuvasäätiö SES](#)
 Kaisu Isto
 tuotantotuki
[YLE](#)
 Erkki Astala
[Turun Seudun Kehittämiskeskus](#)

Niko Kyynäräinen
[Länsi-Suomen elokuvakomissio - WFCF Turku](#)
 Teija Raninen, Risto Hyppönen, Nora Kuusisto
[Nordisk Film & TV Fond NTFE](#) Hanne Palmquist

Rölli ja kaikkien aikojen salaisuus (2016)

Ruotsinkielinen nimi: Rölli och alla tiders hemlighet
 Englanninkielinen nimi: Rolli and the Secret of All Time

Ohjaus: [Taavi Vartia](#)

Tuotanto: [MRP Matila Röhr Productions Oy](#)

Maa: Suomi

Laji pitkä fiktio

Genre: [lastenelokuva](#), [musiikkielokuva](#), [seikkailuelokuva](#)

Näyttelijät

[Allu Tuppurainen](#) Rölli
[Linnéa Röhr](#) Juurakko
[Krista Kosonen](#) laulunopettaja
[Iina Kuustonen](#) Sähinä
[Kai Lehtinen](#) seppä
[Turkka Mastomäki](#) kylänvanhin
[Alina Tomnikov](#) Milli Menninkäinen
 / Usvasaaren neito
[Jari Kotilainen](#) Iso-Rölli
[Amos Brotherus](#) Usvasaaren poika
[Nea Willström](#) Mikä
[Samuel Perez Nenonen](#) Ihme
[Lotta Kaitokari](#) Minä
[Elsa Vega Nehvonen](#) Olen

[Riku Nieminen](#) Mauno Mato (ääni)
[Joonas Saartamo](#) Siili Suhonen
 (ääni)
[Vesa Vierikko](#) Aavikkolaiva Ca Mél
 (ääni)
[Timo Kahilainen](#) Viimeinen Dino-
 saurus (ääni)
[Daniel Markkanen](#) lelukauppias-
 rölli
[Jaakko Taavila](#) leipuri-rölli
[Jere-Samuli Perttula](#) vihanneskaup-
 pias-rölli
[Aki Rintamäki](#) rölli
[Henri Mustonen](#) rölli

[Jarmo Pitkäranta](#) rölli
[Konsta Nieminen](#) rölli
[Markus Koivisto](#) rölli
[Max Sparkes](#) röllilapsi
[Oskari Järvelä](#) röllilapsi
[Otso Kettunen](#) röllilapsi
[Teemu Heikkilä](#) röllilapsi
[Laura Jokinen \(III\)](#) menninkäinen
[Kirsti Rautamo](#) menninkäinen
[Emmi Tytti](#) menninkäislapsi
[Fiona Skrifvars](#) menninkäislapsi
[Isabel Rautamo](#) menninkäislapsi

Tekijät

[Taavi Vartia](#) ohjaus
[Taavi Vartia](#) käsikirjoitus
[Marko Röhr](#) tuottaja
[Jyri Hakala](#) kuvaus

[Aleksi Raji](#) leikkaus
[Pekka Karjalainen](#) äänisuunnittelu
[Panu Aaltio](#) säveltäjä
[Allu Tuppurainen](#) laulut

[Päivi Kettunen](#) lavastus
[Anna Vilppunen](#) pukusuunnittelu
[Jonatan Marila](#) valomies
[Riina Hyypiä](#) puvustaja

Tekijäkoonpanot

Tekijäyhtiöt

Bratislava Symphony Orchestra

4 Nudos Grupo Control

Budapest Scoring Symphonic Orchestra

Lino Renta

Alucine

Meguru Film Sound Oy, Cinepro Finland Oy

Slovak Radio Studio 2, Bratislava

Tuotanto:

[MRP Matila Röhr Productions Oy](#)

Rahoittaja: [Suomen elokuvasäätiö SES](#) Hannu Tuomainen, ke-
 hittämistuki, 30 000 €

[Suomen elokuvasäätiö SES](#) Hannu Tuomainen, kehittämis-
 tuki, 30 000 €

[Suomen elokuvasäätiö SES](#) Hannu Tuomainen, tuotantotuki,
 740 000 €

[YLE](#), Erkki Astala, yhteistyö

[Creative Europe Programme of the European Union](#)

Lähde: Elonet, Kansallisfilmografia.

<https://www.elonet.fi/fi> Viitattu 7.8.2017.

Liite 2. Koodausrunko

KODDAUSRUNKO

ELOKUVA						
Kenen näkökulman elokuva asettaa etusijalle?	Minkälaisia arvoja ja asenteita esitysilmentää?	Minkälainen maailmankuva on elokuvan taustalla?	Kuinka elokuva sijoittuu tuottamisajankohdan historiallis-yhteiskunnalliseen viitekehykseen?	Kuka/ketkä/mikä on toimija ja kuka/mikä on toiminnan kohde?	Häivytetäänkö jonkun toimijuus takalalle?	Minkälaisia merkityssiltoja ja viittauksia esitetään? (Toisiin teksteihin tai medioihin hahmoihin, henkilöihin, tarinoihin, nimiin)

Liite 3. Esimerkki matriisista

Rölli ja Metsänhenki

Alkuperäinen ilmaus ja/tai toiminta	Pelkistetty ilmaus	Alaluokka	Yläluokka	Yhdistävä
<p>– Ne ovat minun ystäviäni, ne kertovat mitä metsässä tapahtuu, haluaisitko sinä auttaa minua? (VmIlk) Milli nyökkäilee.</p> <p>– Me voisimme toimia yhdessä niin että saisimme vaa’an tasapainoon, jos paha voittaa maailmassa, pimeys laskeutuu metsään, ikuinen pimeys... (VmIlk)</p> <p>– Mutta mitä minä voisin tehdä? (MIik)</p> <p>– Voisit puhua ystäväsi kanssa. Sinä voisit vaikuttaa häneen sillä tavoin että hän rauhoittuisi kuuntelemaan, ja alkaisi toimia sillä tavoin, että metsän väki elää rauhassa. (VmIlk)</p> <p>– Milli nyökkäilee.</p> <p>– Mene (VmIlk)</p>	Huoli metsästä (M)	Pohdinta (M, Vm)	Yhteisten asioiden hoitaminen (M, Vm)	Hyvin eläminen

M=Milli, Vm= Vaakamestari (II= elokuvatunnus, k= vuorokeskustelun koodi)

